

Adroddiad Ymchwiliad Craffu Ysgolion Uwchradd Categori 3 Gwynedd

Aelodau'r Ymchwiliad

Y Cynghorwyr:

Paul Rowlinson (Cadeirydd)

Cai Larsen

Beth Lawton

Huw Rowlands

Rhys Tudur

Swyddogion

Bethan Adams (Swyddog Arweiniol)

Rhodri Jones (Swyddog Cefnogol)

Dyddiad: Medi 2023

CYNNWYS

Rhagair y Cadeirydd	3
1. Argymhellion	4
2. Pwrpas yr Ymchwiliad Craffu	6
3. Cefndir	7
4. Methodoleg	8
5. Y Dystiolaeth a ystyriwyd	11
6. Prif ganfyddiadau	12
7. Argymhellion	15
Data a Thargedau	15
Polisi Iaith	17
Hyrwyddo Buddion Addysg Gymraeg	20
Y Coleg Cymraeg Cenedlaethol	21
Hwyrddyfodiaid	22
Ethos yr Ysgolion a Gweithgareddau	25
Cymdeithasol	
Adeiladu Gweithlu Dwyieithog	28
Gweithredu gan Ysgolion	29
Adnoddau Cymraeg	31
GwE	33
8. Casgliad	34
Cydnabyddiaeth	35
Atodiadau:	36
Atodiad 1 Brïff yr Ymchwiliad	
Atodiad 2 Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32	
Atodiad 3 Polisi Iaith Enghreifftiol	
Atodiad 4 Data Cefndir Ysgolion yr Ymchwiliad 2023	
Atodiad 5 Data darpariaeth cyfrwng Gymraeg yr ysgolion	
Atodiad 6 Cwestiynau i'r Ysgolion	

RHAGAIR Y CADEIRYDD

Yr iaith Gymraeg yw un o drysorau Gwynedd ac addysg yw un o'r ffyrdd pwysicaf i sicrhau ei bod yn cael ei throsglwyddo o genhedlaeth i genhedlaeth. Mae'n allweddol bwysig, felly, bod ein hysgolion yn gweithredu i drwytho ein pobl ifanc yn yr iaith, i roi sgiliau ieithyddol cadarn iddynt a chreu ethos sy'n hybu defnydd o'r iaith yn yr ysgol a thu hwnt.

Mae diddordeb mawr mewn addysg Gymraeg ymhlith aelodau Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi Cyngor Gwynedd, a chynghorwyr eraill. Rydym yn falch o'r gwaith arloesol a wneir yn ysgolion Gwynedd a'r ymroddiad amlwg i addysg cyfrwng Cymraeg sydd gan yr Awdurdod Addysg a'r staff yn ein hysgolion. Rydym yn nodi hefyd Gynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA), sy'n cynnwys targedau ar gyfer cynyddu nifer y dysgwyr sy'n dilyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg, a hynny yn unol ag uchelgais Llywodraeth Cymru i gyrraedd miliwn o siaradwyr. Serch hynny, mae rhai pryderon yn codi: y cwmp a amlygwyd gan y cyfrifiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn y sir, yn enwedig ymhlith y rhai oed ysgol; effeithiau'r pandemig ar bobl ifanc a'r tarfu ar eu haddysg a phryder efallai na fydd y targedau a'r dyheadau yn y CSGA yn cael eu cyflawni.

Mae'r ymchwiliad craffu hwn yn edrych ar y sector uwchradd, a'r 12 ysgol (allan o 14) sydd wedi'u dynodi yn Gategori 3, yn ôl system categoreiddio ieithyddol newydd Llywodraeth Cymru. Dewiswyd tair o'r rhain, Ysgolion Dyffryn Nantlle, Eifionydd a Godre'r Berwyn. Anfonwyd holiaduron i'r ysgolion hyn, craffwyd ar eu dogfennaeth a chynhaliwyd cyfarfodydd â swyddogion o'r Adran Addysg, cyn ymweld â'r ysgolion a siarad â'r penaethiaid a staff, disgyblion a llywodraethwyr.

Yn ystod yr ymchwiliad adnabuwyd llawer o bethau calonogol yn ogystal â materion sy'n codi pryder ac yn rhwystro'r nod o gynyddu'r niferoedd sy'n derbyn addysg Gymraeg. Rydym wedi cynnwys argymhellion ac awgrymiadau yn yr adroddiad, gan ganolbwyntio ar faterion y mae'r Adran Addysg yn gallu eu cyflawni ond hefyd yn rhoi sylw i faterion lle gall cyrff eraill weithredu ac lle dylai Cyngor Gwynedd geisio dwyn perswâd arnynt.

Hoffwn ddiolch o galon i bawb yn yr ysgolion sydd wedi rhoi o'u hamser i'n croesawu a siarad â ni yn agored a huawdl am eu profiadau addysgol; i'r Aelod Cabinet a'r swyddogion yn yr Adran Addysg, i'r swyddogion Cefnogaeth Gorfforaethol am eu cymorth gyda'r gwaith ac i'm cyd-aelodau.

Y Cynghorydd Paul Rowlinson
Cadeirydd yr Ymchwiliad

1. Argymhellion

1. Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud ceisiadau blynyddol i'r ysgolion am ddata cyfrwng iaith eu darpariaeth ac yn gwirio'r sefyllfa.
2. Bod yr Awdurdod Addysg yn rhoi targedau penodol i gynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ar gyfer pob ysgol uwchradd, sydd yn gydnaws â'r targedau sirol, gan fonitro cyflawniad.
3. Bod yr Awdurdod Addysg yn gofyn eto i CBAC gyhoeddi bob blwyddyn faint o ymgeiswyr sydd yn cwblhau papurau arholiad drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg ar gyfer pob pwnc. Dylid cyhoeddi'r ffigyrau ar lefelau cenedlaethol a sirol a rhoi ffigyrau ysgolion unigol i'r ysgolion hynny.
4. Bod yr Awdurdod Addysg yn addasu'r Polisi Iaith enghreifftiol ar gyfer ysgolion gan roi mwy o bwyslais ar y Gymraeg a'i wneud yn gliriach o ran beth a olygir wrth "ddwyieithrwydd".
5. Bod yr Awdurdod Addysg yn amlinellu'n ddiamwys ei safbwynt o ran delio ag apeliadau i geisiadau a wrthodwyd gan ysgolion i newid cyfrwng y dysgu i'r Saesneg ar gyfer dysgwyr penodol.
6. Bod yr Awdurdod Addysg yn datblygu ac yn cynyddu'r cydweithio â'r ddwy ysgol Categori 3T mewn modd fydd yn cyflymu eu taith i fod yn ysgolion Categori 3.
7. Bod yr Awdurdod Addysg mewn partneriaeth ag ysgolion yn dod o hyd i ffyrdd newydd o hyrwyddo'r budd o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg.
8. Bod yr Awdurdod Addysg yn cryfhau'r bartneriaeth â'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol gan roi pwyslais ar ddangos i bobl ifanc a rhieni bod amrediad eang o gyrsiau cyfrwng Cymraeg mewn addysg uwch ac addysg bellach.
9. Dylai'r Awdurdod roi mwy o ganllawiau/hyfforddiant ar sut i addysgu hwyrddyfodiaid nad oes ganddynt Gymraeg na Saesneg. Dylai'r Awdurdod Addysg hefyd ystyried defnyddio enghreifftiau o lwyddiannau dysgwyr gan hyrwyddo manteision addysg cyfrwng Cymraeg. Yn yr un modd, dylid cyfathrebu'r manteision i hwyrddyfodiaid o fynychu Canolfan Iaith gan adrodd ar brofiad dysgwyr penodol a chyfleu persbectif eu rhieni er mwyn arddangos i rieni eraill y budd i'w plant o fynychu Canolfan Iaith.
10. Bod yr Awdurdod Addysg yn cryfhau'r ddarpariaeth / cefnogaeth ieithyddol i hwyrddyfodiaid sydd yn ymuno ym mlwyddyn 10 neu 11.
11. Bod yr Awdurdod Addysg yn cydweithio â sefydliadau eraill a Menter Iaith Gwynedd er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth o weithgareddau cymdeithasol cyfrwng Cymraeg i bobl ifanc.
12. Dylai'r Awdurdod Addysg hyrwyddo'r cynnig gan Lywodraeth Cymru i ddarparu gwersi Cymraeg am ddim ar gyfer athrawon sydd yn dymuno datblygu eu sgiliau Cymraeg.

13. Bod yr Awdurdod Addysg yn hyrwyddo'r cyfleoedd/buddion yn deillio o ddysgu yn y sir er mwyn denu mwy o athrawon cyfrwng Cymraeg i weithio yng Ngwynedd. Dylai hefyd gefnogi'r ymdrechion i gynyddu nifer yr athrawon dwyieithog sydd ar gael i Gymru gyfan.
14. Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud cais bod Uwch Dimau Rheoli Ysgolion Uwchradd yn rhoi sylw penodol i'w darpariaeth cyfrwng Cymraeg gan ei roi ar raglenni cyfarfodydd yn rheolaidd.
15. Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud cais i'r Fforwm Penaethiaid Uwchradd bod darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn eitem ar raglen cyfarfodydd y Fforwm o leiaf un waith y flwyddyn.
16. Dylai Llywodraeth Cymru fynd i'r afael â'r diffyg adnoddau astudio yn y Gymraeg yn enwedig ar-lein.
17. Bod yr Awdurdod Addysg yn cynnal trafodaethau gyda GwE yng nghyswllt cefnogaeth ar faterion penodol/unigryw i'r Sir.

2. Pwrpas yr Ymchwiliad Craffu

- 2.1** Bu i aelodau'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi adnabod bod angen rhoi sylw i'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn Ysgolion Uwchradd y Sir. Rydym yn ymfalchïo yn y gwaith arloesol sydd i'w weld yn ysgolion Gwynedd a'r ymroddiad sydd gan yr Awdurdod Addysg a'r staff yn yr ysgolion i ddatblygu a chyflwyno addysg trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) yn gosod targedau ar gyfer cynyddu nifer y dysgwyr sy'n astudio trwy gyfrwng y Gymraeg. Pwrpas yr ymchwiliad yw edrych ar y ddarpariaeth bresennol, ystyried beth allai rwystro'r Awdurdod rhag cyflawni'r targedau a gwneud argymhellion.
- 2.2** Yng nghyfarfod anffurfiol y Pwyllgor ar 8 Rhagfyr 2022, ystyriwyd brîff drafft ar gyfer yr ymchwiliad craffu. Croesawodd aelodau'r Pwyllgor y bwriad i gynnal ymchwiliad ac i wneud hynny mewn modd adeiladol gan wneud argymhellion buddiol yn seiliedig ar dystiolaeth.
- 2.3** Mae gan y Fforwm Craffu (cyfarfod cadeiryddion ac is-gadeiryddion craffu), rôl i gynghori ar flaenoriaethu ymchwiliadau craffu a hynny yng nghyd-destun yr adnoddau sydd ar gael. Yng nghyfarfod y Fforwm ar 11 Ionawr 2023, rhoddwyd ystyriaeth i'r brîff drafft ac fe flaenoriaethwyd yr ymchwiliad.
- 2.4** Mabwysiadwyd brîff yr ymchwiliad yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 2 Chwefror 2023. Y prif gwestiwn yr oedd yr ymchwiliad yn edrych arno yw:
- 'Beth yw'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ein hysgolion uwchradd a pha gynlluniau sydd mewn lle i gynyddu'r ddarpariaeth yng Nghyfnod Allweddol 3, Cyfnod Allweddol 4 a Chyfnod Allweddol 5 yng Ngwynedd?'
- 2.5** Mae brîff yr ymchwiliad i'w weld yn **Atodiad 1**. Mae 12 o'r 14 ysgol uwchradd yn y sir wedi'u categoreiddio yn gategori 3, gyda'r ddwy arall yn gategori 3T, hynny yw 3 Trosiannol sef ysgolion nad ydynt eto yn bodloni meini prawf categori 3 ond sydd yn y broses drosiannol gyda chynlluniau i gyrraedd y categori hwnnw maes o law. Mae'r ymchwiliad hwn yn ystyried yr ysgolion categori 3 yn unig.

3. Cefndir

- 3.1** Egwyddor gyffredinol sydd wedi ei nodi o ran cyfrwng addysg yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32 yw:

“Disgwylir i holl ysgolion y sir weithredu mewn modd sydd yn cyfrannu at nodau ac amcanion Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, i gynyddu a gwella'r cynllunio ar gyfer darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg.”

Mae'r Cynllun Strategol wedi ei gynnwys fel **Atodiad 2**.

- 3.2** Un o'r deilliannau a nodir yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yw:

“Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.”

- 3.3** Mae Polisi Iaith enghreifftiol wedi ei lunio gan yr Awdurdod Addysg gydag ysgolion yn ei addasu er defnydd yn yr ysgolion. Cyfrifoldeb Cyrff Llywodraethwyr ysgolion yw mabwysiadu Polisi Iaith ar gyfer eu hysgol. Gweler y Polisi Iaith enghreifftiol yn **Atodiad 3**.

4. Methodoleg

4.1 Roedd yr ymchwiliad yn ystyried gweithrediad Polisi Iaith Addysg yr Awdurdod mewn tair ysgol uwchradd categori 3 (1 ysgol o Arfon, Dwyfor a Meirionnydd). Penderfynwyd yn dilyn awgrym yr Adran Addysg edrych ar yr ysgolion canlynol ar sail y ffaith y byddai modd cynnwys ystyriaethau ôl-16 mewn 2 allan o'r 3 ysgol, sef

- Ysgol Dyffryn Nantlle
- Ysgol Eifionydd
- Ysgol Godre'r Berwyn

4.2 Cynhaliwyd pedwar cyfarfod o'r Ymchwiliad rhwng Mawrth 2023 a Gorffennaf 2023 lle bu holl aelodau'r ymchwiliad yn bresennol. Cynhaliwyd yn ogystal ymweliad â'r tair ysgol. Bu'r cyfarfodydd a'r ymweliadau yn fodd i aelodau'r ymchwiliad gasglu tystiolaeth a thrafodwyd y canfyddiadau ac argymhellion.

4.3 Yn y cyfarfod cyntaf, ymgyfarwyddwyd â'r brîff a gosodwyd y cyd-destun cyffredinol a chyd-destun yr ysgolion unigol. Ystyriwyd y Polisi Iaith Enghreifftiol ar gyfer ysgolion a chyflwynwyd gwybodaeth/data cefndirol am sefyllfa'r ysgolion dan sylw gan Bennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd. Mae'r data i'w weld yn **Atodiad 4**.

4.4 Penderfynwyd yn y cyfarfod:

- Cysylltu â'r ysgolion er mwyn derbyn copi o'u Polisi Iaith a Chynlluniau Datblygu.
- Trefnu cyfarfod rhithiol arall er mwyn llunio cwestiynau i sicrhau bod yr holl ysgolion yn derbyn yr un cwestiynau. Ni fyddai holiadur yn cael ei yrru allan i'r ysgolion ond byddai rhai o'r cwestiynau a luniwyd yn cael eu rhannu cyn yr ymweliad er mwyn sicrhau bod atebion ar gael wrth ymweld.
- Darganfod pryd y byddai'n hwylus i aelodau'r ymchwiliad ymweld â'r ysgolion am ddiwrnod cyfan / rhan helaeth o ddiwrnod.
- Ymweld â'r ysgolion wyneb yn wyneb er mwyn cael ymdeimlad o'r awyrgylch a holi unigolion.
- Bod trafodaethau yn digwydd gyda'r unigolion sydd wedi cael eu rhestru yn y brîff, ynghyd â Swyddog Tracio Gallu Ieithyddol (os yn berthnasol) a Phennaeth yr Adran Gymraeg yn yr ysgolion.

- 4.5** Yn y cyfarfod dilynol, rhoddwyd ystyriaeth i'r data cefndirol a gyflwynwyd yn y cyfarfod blaenorol ynghyd â data yng nghyswllt darpariaeth cyfrwng Gymraeg yr ysgolion. Roedd y data ychwanegol yn dangos sefyllfa darpariaeth cyfrwng Gymraeg yr ysgolion ar draws y Cyfnodau Allweddol gan gynnwys data yng nghyswllt pynciau galwedigaethol. Gweler y data yn **Atodiad 5**.
- 4.6** Ystyriwyd Polisi Iaith a Chynlluniau Datblygu Ysgol y tair ysgol dan sylw cyn symud ymlaen i lunio cwestiynau drafft ar gyfer y gwahanol garfanau yn yr ysgolion a chytuno ar ddyddiadau i gynnal yr ymweliadau â'r ysgolion a pha aelodau fyddai'n mynychu.
- 4.7** Yn dilyn y cyfarfod, mireiniwyd y cwestiynau drafft a phenderfynwyd pa gwestiynau y dylid eu hanfon ymlaen llaw at yr ysgolion. Cafwyd sgwrs ddilynol i sicrhau y byddai'r cwestiynau yn galluogi'r aelodau i gael y wybodaeth angenrheidiol er mwyn cyflawni yn unol â briff yr ymchwiliad. Copi o'r cwestiynau yn **Atodiad 6**.
- 4.8** Ymwelwyd â'r ysgolion ar y dyddiadau isod gyda'r aelodau a'r swyddogion a nodir yn bresennol:

Ysgol	Dyddiad	Yn bresennol
Ysgol Godre'r Berwyn	5 Mehefin 2023	Y Cyngorwyr Paul Rowlinson (Cadeirydd), Cai Larsen, Huw Rowlands a Rhys Tudur Bethan Adams, Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad
Ysgol Dyffryn Nantlle	9 Mehefin 2023	Y Cyngorwyr Paul Rowlinson (Cadeirydd), Cai Larsen, Huw Rowlands a Rhys Tudur Bethan Adams, Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad

Ysgol Eifionydd	15 Mehefin 2023	<p>Y Cyngorwyr Paul Rowlinson (Cadeirydd), Beth Lawton a Rhys Tudur</p> <p>Llywela Haf Owain, Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu</p>
-----------------	-----------------	---

- 4.9** Manylir ar yr unigolion a gyfrannodd i'r trafodaethau yn ystod yr ymweliadau o dan y pennawd nesaf 'Y Dystiolaeth a ystyriwyd' ar dudalen 11. Mae aelodau'r ymchwiliad yn gwerthfawrogi ac yn diolch am yr amser a roddwyd iddynt a'r wybodaeth a dderbyniwyd.
- 4.10** Cynhaliwyd cyfarfod o'r ymchwiliad i drafod yr ymatebion i'r cwestiynau a anfonwyd ymlaen llaw a'r ymweliadau. Trafodwyd argraffiadau'r aelodau a oedd ddim yn bresennol ar gyfer ymwiliad o'r sylwadau/ymatebion a dderbyniwyd.
- 4.11** Cafwyd trafodaeth yn ogystal ar ganfyddiadau ac argymhellion drafft yn deillio o waith yr ymchwiliad.
- 4.12** Cyn dod i gasgliad o ran cynnwys terfynol yr adroddiad drafft, cynhaliwyd cyfarfod gyda'r Aelod Cabinet Addysg a swyddogion o'r Adran Addysg.

5. Y dystiolaeth a ystyriwyd

5.1 Bu i'r Grŵp Ymchwiliad Craffu ystyried dystiolaeth:

- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan swyddogion o'r Adran Addysg ar y cyd-destun cyffredinol, y Polisi Iaith Enghreifftiol a chyd-destun yr ysgolion unigol.**
- Drwy **roi sylw i ddata cefndirol am yr ysgolion** ynghyd â **data yng nghyswllt y ddarpariaeth cyfrwng Gymraeg yn yr ysgolion.**
- Drwy **edrych ar Bolisiâu Iaith a Chynlluniau Datblygu Ysgol** ysgolion yr ymchwiliad.
- **Ymweld â'r ysgolion i drafod a chynnal grwpiau ffocws.** Trafodaeth wedi ei chynnal gyda'r canlynol:

Ysgol Godre'r Berwyn Pennaeth, Pennaeth y Chweched Dosbarth a dysgwyr o flwyddyn 9 a 10.

Ysgol Dyffryn Nantlle Pennaeth, Pennaeth Cynorthwyol, Arweinydd Cwricwlwm, Prif Ddisgyblion, Disgyblion o'r Chweched Dosbarth ac aelodau o'r Fforwm Iaith ynghyd â Staff/Llywodraethwyr sy'n rhieni.

Ysgol Eifionydd Pennaeth, Cydlynnydd Iaith a Llythrennedd, Cadeirydd ac Is-gadeirydd Fforwm Iaith, Aelodau o'r Cyngor Ysgol a dysgwyr oedd wedi mynychu canolfan iaith.

- Drwy **dderbyn ymateb ysgrifenedig i gwestiynau a anfonwyd ymlaen llaw** gan ddwy ysgol.

6. Prif ganfyddiadau

- 6.1** Roedd y wybodaeth/data a dderbyniwyd am ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ysgolion yr ymchwiliad yn galonogol. Gwelir yn Atodiad 4 bod 97.6% o'r dysgwyr CA3 yn y tair ysgol yn dilyn 80% neu fwy o'u cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg a bod 87% yn astudio o leiaf 5 pwnc heblaw Cymraeg drwy gyfrwng y Gymraeg. Gwelwyd yn glir ymrwymiad yr ysgolion dan sylw i annog dysgwyr i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg ac i weithredu yn unol â'u Polisi Iaith. Mae Polisi Iaith ysgolion uwchradd Gwynedd yn ganolog i'r ddarpariaeth yn yr ysgolion.
- 6.2** Dros y blynyddoedd diwethaf, yn dilyn y cyfnod clo, gwelodd yr ysgolion gynnydd yn y nifer o geisiadau i newid cyfrwng iaith y dysgu i'r Saesneg ar gyfer dysgwyr penodol. Gwelwyd tuedd i nifer y ceisiadau gynyddu wrth fynd i fyny'r blynyddoedd. Nodwyd bod rhai rhieni yn camddehongli'r Polisi Iaith, gan gredu bod y term "dwyieithog" yn golygu rhoi pwyslais cyfartal ar y ddwy iaith o ran cyfrwng dysgu.
- 6.3** Mae'r tair ysgol yn ceisio sicrhau bod pob disgybl yn astudio pob pwnc ac yn sefyll pob arholiad yn Gymraeg. Pan dderbynnir ceisiadau i astudio trwy'r Saesneg, mae'r ysgolion yn gwrthod neu'n ceisio perswadio'r rhieni i newid eu meddwl. Dywedodd un ysgol ei bod yn gorfod mynd gyda dymuniad y rhiant; gellid cyfleu ystyriaethau i ddadlau dros fanteision dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg ond ni ellid gorfodi. Datganwyd pryder o ran agor y llifddorau wrth ganiatáu ceisiadau. Cadarnhaodd yr Adran Addysg nad yw hyn yn wir. Mae'r Polisi Iaith yn caniatáu i ysgolion fynnu bod dysgwyr yn astudio trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae angen gwneud y Polisi yn gliriach ar y mater hwn.
- 6.4** Mae Covid-19 wedi cael effaith ar sgiliau iaith a lleferydd dysgwyr. Dylid ystyried hyn wrth asesu cynnydd yn erbyn targedau Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.
- 6.5** Gyda dyfodiad y Cwricwlwm i Gymru, nid yw'n eglur sut y bydd cyrhaeddiad dysgwyr yn cael ei fesur. Nodwyd yn ystod trafodaethau bod rhai ysgolion cynradd yn dal i ddefnyddio lefelau o dan y cyn-gwricwlwm gan ei fod yn ffon mesur y gellir ei ddefnyddio. Mynegwyd ei fod yn haws perswadio rhieni bod eu plant yn parhau i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg pan ddefnyddir gwybodaeth o ran lefelau. Mae angen ystyried sut y mesurir cyrhaeddiad dysgwyr yn y Gymraeg gyda'r Cwricwlwm i Gymru.

- 6.6** Cydnabyddir bod sefydlu Fforwm Iaith yn yr ysgolion yn gam cadarnhaol i gynnwys llais y dysgwyr. Yn un o'r ysgolion, dysgwyr ym mlwyddyn 11 sydd yn gyfrifol am y Fforwm Iaith. Nodwyd mai prif nod y Fforwm yw trefnu a chynnal gweithgareddau sydd yn annog disgyblion i siarad Cymraeg. Mae cael dysgwyr i gymryd perchnogaeth o drefnu gweithgareddau a hybu'r iaith yn rhywbeth i'w groesawu'n fawr.
- 6.7** Roedd yn bryder bod gan un ysgol oedd â thros 75% o aelwydydd Cymraeg ganran uwch yn nodi eu bod yn hyderus yn y Saesneg o'i gymharu â'r ganran oedd yn hyderus yn y Gymraeg.
- 6.8** Wrth lunio argymhellion, mae'r ymchwiliad yn nodi rhai materion sydd o fewn rheolaeth yr Awdurdod Addysg a materion eraill lle mae angen i'r Awdurdod Addysg geisio dwyn perswâd ar sefydliadau eraill.

6.9 Materion o fewn rheolaeth yr Awdurdod Addysg

- Yr angen i ddiffinio addysg ddwyieithog yn gliriach yn y Polisi Iaith – mae diffyg eglurder yn creu problemau cyfathrebu efo rhieni. Mae rhai yn dehongli dwyieithrwydd i olygu bod hawl i gael pwyslais cyfartal ar y ddwy iaith o ran cyfrwng dysgu.
- Y gefnogaeth a roddir gan yr Awdurdod Addysg i'r ysgolion pan fo her i'r Polisi Iaith yn ogystal â'r ansicrwydd sydd gan yr ysgol ynghylch eu hawliau.
- Yr angen i roi targedau penodol ar gyfer cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Gymraeg i bob ysgol, targedau sydd yn gydnaws â'r targedau sirol. Fel arall, dim ond rhifau ar bapur yw'r targedau sirol, heb gynllun i'w cyrraedd.
- Yr angen i gryfhau'r bartneriaeth â'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol gan roi pwyslais ar ddangos i bobl ifanc a rhieni bod amrediad eang o gyrsiau cyfrwng Cymraeg mewn addysg uwch.
- Y dylid gofyn i Uwch Dimau Rheoli yr ysgolion roi sylw i'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg gan ei rhoi ar agendau cyfarfodydd yn rheolaidd.
- Annog cydweithio / safonau cyffredin rhwng ysgolion.
- Gan nad yw dysgwyr yn mynychu canolfannau iaith ar ôl blwyddyn 9 mae'n dod â mwy o Saesneg i gyfrwng llafar dysgu'r blynyddoedd hynny.

- Bod angen ystyried ffyrdd o addasu'r berthynas gyda GwE – yn arbennig felly mewn perthynas â chael mwy o sgôp i osod disgwyliadau sir benodol ar y consortiwm.
- Dylid ystyried y berthynas rhwng Anghenion Dysgu Ychwanegol ac astudio yn y Saesneg.
- Gweithio yn fwy dwys efo ysgolion penodol i gynnig mwy o addysg cyfrwng Cymraeg.
- Y dylid cywain, coladu a monitro ystadegau yn fwy trylwyr a chyson.

6.10 Materion lle mae dylanwad yr Awdurdod Addysg yn fwy cyfyng

- Canfyddiadau ESTYN o ran y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.
- Diffyg cyrsiau addysg uwch yn y Gymraeg.
- Diffyg / cost adnoddau cyfrwng Cymraeg.
- Penderfyniadau bwrdd llywodraethu rhai ysgolion.
- Dysgwyr eisiau mynd i brifysgolion yn Lloegr.
- Dim digon o adnoddau ar-lein yn y Gymraeg.
- Darparwyr allanol ddim yn defnyddio'r Gymraeg. Nifer o gyrsiau a ddarperir ganddynt ar gael yn y Saesneg yn unig.
- Dymuniadau rhai rhieni.

7. Argymhellion

Gwynedd yw'r sir fwyaf blaenllaw yng Nghymru o ran addysg Gymraeg. Er mwyn parhau ar y siwrnai, mae'r Ymchwiliad wedi adnabod argymhellion er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ysgolion uwchradd Gwynedd. Manylir isod ar y canfyddiadau yn seiliedig ar y dystiolaeth a dderbyniwyd yn ystod yr ymchwiliad sydd wedi arwain at lunio'r argymhellion.

Data a Thargedau

Hoffai'r tîm weld data cadarn lle mae modd gweld faint o addysg a gyflwynir drwy gyfrwng y Gymraeg er mwyn galluogi'r Awdurdod i fesur cynnydd. Derbyniwyd data cyfrwng iaith darpariaeth yr ysgolion penodol. Fel y nodwyd ym mharagraff 6.1 uchod, roedd y data a dderbyniwyd am ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ysgolion yr ymchwiliad yn galonogol ond nododd un Pennaeth mai dim ond yn ddiweddar y cychwynnodd yr awdurdod gasglu'r data.

Pwysleisiodd un Pennaeth yr angen i wirio'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ar gyfer pob ysgol uwchradd. Gallai'r modd y mae ysgolion yn adrodd/dehongli data fod yn wahanol a ddim yn cyfleu'r wir sefyllfa mewn ffordd gymharol.

Credir drwy gywain, coladu a monitro ystadegau yn fwy trylwyr a chyson y bydd yn annog ysgolion uwchradd i gynyddu eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Argymhelliad 1 – Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud ceisiadau blynyddol i'r ysgolion am ddata cyfrwng iaith eu darpariaeth ac yn gwirio'r sefyllfa.

Mae'r ysgolion a oedd yn rhan o'r ymchwiliad yn ymwybodol o'r targedau yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32 (CSGA).

Nodwyd nad oedd llawer o fonitro cyn y CSGA presennol. Roedd cais wedi ei wneud am ddata yn y misoedd cyn yr ymchwiliad. Daeth i'r amlwg nad oedd targedau yn cael eu gosod i ysgolion gynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg gan yr Awdurdod Addysg na GwE. Nodwyd bod yr Awdurdod Addysg wedi gwneud cais yn ddiweddar i bob ysgol uwchradd gael o leiaf un

flaenoriaeth yn ymwneud â'r Gymraeg yn eu Cynllun Datblygu Ysgol a monitro'r gwaith. Eglurwyd bod yr ysgolion yn ymatebol i geisiadau gan yr Awdurdod Addysg a GwE.

Mynegwyd bod ysgolion yn ymateb i flaenoriaethau Llywodraethwyr yr ysgol yn hytrach na'r Awdurdod Addysg. Mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn y byddai gosod targedau penodol o ran cynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg i bob ysgol uwchradd gan fonitro cyflawniad yn fodd o sicrhau cyrraedd y targed sydd wedi ei nodi yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-32.

Argymhelliad 2 – Bod yr Awdurdod Addysg yn rhoi targedau penodol i gynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Gymraeg ar gyfer pob ysgol uwchradd, sydd yn gydnaws â'r targedau sirol, gan fonitro cyflawniad.

Un mesur o faint o addysg a ddarperir trwy gyfrwng y Gymraeg yw nifer y dysgwyr sy'n sefyll arholiadau allanol yn Gymraeg. Mewn dwy o'r tair ysgol roedd dysgwyr yn derbyn un papur arholiad yn unig tra bod y llall yn darparu copiâu Cymraeg a Saesneg o'r papurau arholiad i'r dysgwyr. Yn yr ysgol honno byddai rhai dysgwyr a oedd wedi astudio'r pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg yn penderfynu cwblhau'r papur Saesneg yn yr arholiad. O'r herwydd nid yw'n bosib cael sicrwydd faint o ddysgwyr sydd yn cwblhau papur arholiad yn Gymraeg.

Ategodd y Pennaeth bod y nifer sydd yn gofyn am bapur arholiad cyfrwng Saesneg wedi cynyddu yn ddiweddar er bod y dysgwyr wedi astudio'r pwnc drwy'r Gymraeg drwy gydol eu cyfnod yn yr ysgol. Yn sgil hyn mae'r ysgol yn gofyn i bawb gadarnhau ar bapur ym mha iaith maent yn dymuno cwblhau'r arholiad er mwyn cadw golwg ar y sefyllfa. Fodd bynnag, nodwyd mai'r unig ffordd y gellir monitro'r gwir sefyllfa yw gofyn i CBAC am ffigyrau niferoedd sydd yn cwblhau papurau arholiad ar gyfer pob pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Nododd y byddai hyn yn rhoi data caled a chywir o'r wir sefyllfa. Awgrymodd y byddai hyn yn ffordd effeithiol o gael y darlun sirol a chenedlaethol.

Mae aelodau'r ymchwiliad yn cydsynio â'r safbwynt yma ac o'r farn y byddai derbyn data ar y nifer o ddysgwyr sydd yn cwblhau papurau arholiad ar gyfer pob pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg gan CBAC yn werthfawr. Nododd yr Awdurdod eu bod wedi gofyn i CBAC am ddata o'r fath ond bod CBAC wedi gwrthod.

Argymhelliad 3 – Bod yr Awdurdod Addysg yn gofyn eto i CBAC gyhoeddi bob blwyddyn faint o ymgeiswyr sydd yn cwblhau papurau arholiad drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg ar gyfer pob pwnc. Dylid cyhoeddi'r ffigyrau ar lefelau cenedlaethol a sirol a rhoi ffigyrau ysgolion unigol i'r ysgolion hynny.

Polisi Iaith

Darperir Polisi Iaith Addysg enghreifftiol gan yr Awdurdod Addysg ar gyfer ysgolion (Atodiad 3). Nododd un Pennaeth nad oedd yr ysgol yn gallu newid y Polisi Iaith enghreifftiol, dim ond ei addasu i weddu i'r ysgol. I'r gwrthwyneb mewn ysgol arall, nodwyd yn ystod sgwrs gyda staff a rhieni sydd yn llywodraethwyr, bod Polisi Iaith yr ysgol yn cael ei adolygu yn flynyddol ac nad oedd angen ei newid gan ei fod dal yn addas ac yn parhau i adlewyrchu sefyllfa'r ysgol. Roedd y tair ysgol yn ymrwymedig i weithredu yn unol â'u Polisi Iaith.

Mae'r Polisi yn nodi, ar gyfer disgyblion sydd â hyfedredd yn y Gymraeg y "disgwyllir y bydd cyfran helaeth o'u cwricwlwm trwy gyfrwng y Gymraeg" (tudalen 4 y polisi) gan nodi mai eu hanghenion ieithyddol yw "addysg ddwyieithog" (tudalen 5 y polisi). Cymraeg felly yw cyfrwng addysg yr ysgolion.

Dros y blynyddoedd diwethaf, fodd bynnag, mae nifer y ceisiadau a gyflwynwyd i'r ysgolion gan rieni i newid y cyfrwng dysgu i Saesneg ar gyfer dysgwyr penodol wedi cynyddu. Cyn y cyfnod clo roedd yr ysgolion yn derbyn un neu ddau o geisiadau i newid cyfrwng y dysgu ond mae'r niferoedd yn uwch ers hynny. Mae hyn yn amlwg yn ei gwneud yn fwy anodd cynyddu'r niferoedd sy'n astudio trwy gyfrwng y Gymraeg ac felly mae'r adran hon yn yr adroddiad yn edrych ar y rhesymau pam nad yw rhai disgyblion a'u rhieni yn awyddus i dderbyn addysg Gymraeg a beth y gellir ei wneud i wrthsefyll y duedd hon.

Derbyniwyd enghreifftiau lle mae'r term 'dwyieithrwydd' yn y Polisi Iaith yn cael ei gamddechongli. Roedd rhai rhieni dan y camagraff bod y polisi yn golygu hawl i ddwyieithrwydd llawn, gyda phwyslais cyfartal ar y ddwy iaith. Nododd un Pennaeth felly nad oedd yn cytuno'n llwyr â'r pwyslais ar ddwyieithrwydd yn y Polisi Iaith enghreifftiol.

Ymhelaethodd y byddai'n fanteisiol gwneud y Polisi laith enghreifftiol yn fwy clir ac yn llai amwys. Roedd o'r farn y byddai'n golygu bod pawb yn gwybod beth yw'r sefyllfa o'r cychwyn ac y byddai'n arf o ran siarad gyda rhieni yng nghyswllt newid iaith.

Nodwyd y cyfeirir at y Polisi laith wrth annog/cefnogi dysgwyr i barhau i astudio pynciau trwy'r Gymraeg. Eglurwyd bod y Pennaeth neu Bennaeth Blwyddyn yn delio â cheisiadau i newid cyfrwng dysgu pynciau o'r Gymraeg yn hytrach na'r athro/athrawes pwnc yn yr ysgol honno.

O ddata un ysgol oedd â thros 75% yn siarad Cymraeg, nodwyd bod canran uwch o blant yn nodi eu bod yn hyderus yn y Saesneg na'r ganran oedd yn nodi eu bod yn hyderus yn y Gymraeg. Nodir hyn fel mater o bryder a chredir y dylai'r Polisi roi mwy o bwyslais ar y Gymraeg fel y gall plant fod yn gwbl rhugl ynddi.

Mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn bod diffinio addysg ddwyieithog yn gliriach yn y Polisi laith enghreifftiol yn angenrheidiol gan fod diffyg eglurder yn creu problemau cyfathrebu gyda rhieni. Gofynnir i'r Awdurdod Addysg ailedrych ar y Polisi laith enghreifftiol a'i addasu / gryfhau yn ôl yr angen.

Argymhelliad 4 – Bod yr Awdurdod Addysg yn addasu'r Polisi laith enghreifftiol ar gyfer ysgolion gan roi mwy o bwyslais ar y Gymraeg a'i wneud yn gliriach o ran beth a olygir wrth "ddwyieithrwydd".

Yn yr un modd ag y mae angen eglurder o ran y Polisi laith, mae angen eglurder a chysondeb yn y modd y delir â chwynion neu apeliadau o ran newid cyfrwng y dysgu i'r Saesneg. Gwelir yr angen i'r Awdurdod Addysg ddarparu canllaw at ddefnydd yr ysgolion gan y byddai arweiniad gan yr Awdurdod o fudd i'r ysgolion. Byddai'n golygu nad oes amwyster os gwneir penderfyniadau ar sail yr un egwyddorion. Wrth weithredu yn gyson ar draws yr ysgolion uwchradd byddai'n rhoi sicrwydd i rieni bod pob cais yn cael ei drin yn deg.

Nodwyd mewn un ysgol bod yr Awdurdod Addysg mewn eithriadau yn penderfynu bod dysgwyr sydd ag anghenion dysgu ychwanegol yn astudio drwy gyfrwng y Saesneg.

Nododd un Pennaeth fod angen i'r Awdurdod Addysg farchnata'r Polisi laith enghreifftiol gyda rhieni gan ei bod yn teimlo bod yr ysgol ar ei phen ei hun braidd wrth ddadlau ac egluro'r hyn sydd wedi ei gynnwys yn y Polisi laith.

Cyfeiriwyd at gais gan rieni i'w plentyn drosglwyddo i un o'r ysgolion categori 3T. Eglurwyd bod y dysgwr yn rhugl yn y Gymraeg ond gan fod y tad yn ddi-Gymraeg, ei fod o'r farn y byddai'n gallu rhoi mwy o gymorth i'w blentyn. Cafodd y cais ei wrthod gan nad oedd lle yn yr ysgol honno ond mae pryder yn aros y gall dysgwyr wneud cais i drosglwyddo oherwydd y cyfrwng dysgu.

Nodwyd bod yr ysgol yn gorfod mynd gyda dymuniad y rhiant o ran newid y cyfrwng iaith ar gyfer astudio pynciau. Eglurir yr ystyriaethau ond ni ellir gorfodi. Datganwyd pryder o ran agor y llifddorau wrth ganiatáu ceisiadau ynghyd â phryder bod y ceisiadau ar gynnydd ac yn fwy na'r hyn a welwyd tros y blynyddoedd a fu.

Nododd un Pennaeth y byddai o gymorth petai'r Awdurdod Addysg yn cefnogi safbwynt ysgol mewn ffordd fwy hyderus pan dderbynnir ceisiadau i newid iaith y dysgu ar gyfer dysgwyr penodol. Mynegwyd bod y dysgwyr dan sylw yn gallu sefyll arholiad yn Gymraeg. Teimlwyd y byddai'r gefnogaeth i ysgolion yn rhoi hyder iddynt eu bod yn darparu'r atebion cywir yn hytrach na bod y rhieni yn arwain. Dywedodd yr Awdurdod wrth yr ymchwilyr fod y polisi iaith yn galluogi'r ysgolion i wrthsefyll y ceisiadau hyn ond mae'n glir fod yr ysgolion yn teimlo bod arnynt angen mwy o gefnogaeth.

Argymhelliad 5 – Bod yr Awdurdod Addysg yn amlinellu'n ddiamwys ei safbwynt o ran delio ag apeliadau i geisiadau a wrthodwyd gan ysgolion i newid cyfrwng y dysgu i'r Saesneg ar gyfer dysgwyr penodol.

Nodwyd bod darpariaeth yr ysgolion uwchradd categori 3T (Ysgol Friars ac Ysgol Tywyn) yn her oherwydd bod rhai dysgwyr yn fodlon teithio cryn bellter i'w mynychu oherwydd cyfrwng iaith y ddarpariaeth. Awgrymwyd er mwyn gwireddu gweledigaeth Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg bod angen i'r ysgolion hyn gynyddu'r niferoedd sydd yn astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn flynyddol. Gan fod ysgolion categori 3 eisoes yn darparu addysg Gymraeg i ganran uchel iawn o ddysgwyr, dyma'r unig ffordd o gyrraedd y targedau yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Nododd swyddog o'r Adran Addysg fod cynlluniau cadarn yn eu lle i wneud hynny.

Byddai hyn o gymorth i atal dysgwyr rhag eithrio eu hunain o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg drwy symud i ysgol arall.

Argymhelliad 6 – Bod yr Awdurdod Addysg yn datblygu ac yn cynyddu’r cydweithio â’r ddwy ysgol Categori 3T mewn modd fydd yn cyflymu eu taith i fod yn ysgolion Categori 3.

Hyrwyddo Buddion Addysg Gymraeg

Dylid cyfleu i rieni’r buddion o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg a fydd yn golygu bod gan eu plant sgil ychwanegol gyda’r gallu i gyfathrebu mewn dwy iaith, wrth siarad ac ysgrifennu. Fel y nodir ar wefan Llywodraeth Cymru ar y dudalen we ‘Parhau gydag addysg cyfrwng Cymraeg’:

“Dros Gymru mae mwy o gyflogwyr nag erioed o’r blaen yn chwilio am staff gyda sgiliau dwyieithog

Mae dros draean o gyflogwyr yn credu bod sgiliau iaith Gymraeg yn bwysig ar gyfer eu gwasanaeth cwsmer, ac mae dros chwarter cyflogwyr yn credu y byddent yn elwa o gael mwy o sgiliau iaith Gymraeg. Mae sgiliau dwyieithog plant yn datblygu orau wrth gael eu defnyddio bob dydd, ac mae addysg Gymraeg neu ddwyieithog yn rhoi cyfle i blentyn ddatblygu ei sgiliau gan ddod yn fwy rhugl a hyderus.”¹

Wrth siarad â’r disgyblion daeth yn amlwg bod rhai yn dal i gredu rhai credoau negyddol, sef:

- y gred bod gwneud pynciau yn Gymraeg yn anafanteisiol wrth fynd ymlaen i’r brifysgol, yn enwedig pynciau gwyddonol/mathemategol, bod y termau yn wahanol iawn. Mewn gwirionedd, mae llawer o’r termau yr un fath yn y ddwy iaith, gyda sillafiad gwahanol; lle mae gwahaniaethau mae’n hawdd dysgu’r termau yn y ddwy iaith ar yr un pryd
- y gred y gall rhieni di-Gymraeg helpu eu plant os ydynt yn astudio trwy’r Saesneg ond nid trwy’r Gymraeg. Mewn gwirionedd, mae’r broses lle mae’r dysgwr yn egluro testun Cymraeg i’w riant a’i drafod yn Saesneg ac yna yn ateb y cwestiwn yn Gymraeg yn aml yn sicrhau dealltwriaeth a dysgu mwy trwyadl
- y gred ymysg rhai rhieni a phlant bod y Saesneg yn haws na’r Gymraeg yn y gwyddorau (gweler yr adran Adnoddau Cymraeg ar dudalennau 31-33).

---

¹ Llywodraeth Cymru, Parhau gyda addysg cyfrwng Cymraeg - <https://www.llyw.cymru/cymraeg-addysg/ysgolion/parhau-gyda-addysg-cyfrwng-cymraeg>. Gwelwyd 01.08.2023

Nodwyd bod rhai rhieni yn teimlo'n gryf y dylai eu plant astudio pynciau o TGAU ymlaen drwy'r Saesneg ac yn bygwth symud eu plant o'r ysgol. Mynegwyd bod y sefyllfa yn wahanol pan fo cais i newid iaith yng nghyswllt dysgwyr gydag anghenion ychwanegol.

Eglurodd un ysgol eu bod yn cynnal ffair ar gyfer dysgwyr blwyddyn 9 cyn iddynt ddewis eu pynciau TGAU gan gyfleu yno bwysigrwydd y Gymraeg. Mae hyn yn arfer da a gallai ysgolion ystyried manteisio ar y broses dewis pynciau TGAU fel cyfle i hyrwyddo astudio trwy gyfrwng y Gymraeg.

O ran dewis iaith dysgwyr yn y chweched dosbarth yn un o'r ysgolion, roedd oddeutu dau neu dri dysgwr yn arfer astudio drwy gyfrwng y Saesneg yn y gorffennol ond erbyn hyn mae hanner y dosbarth yn astudio drwy gyfrwng y Saesneg.

Mae'r data a'r wybodaeth a dderbyniwyd mewn trafodaethau fel rhan o'r ymchwiliad yn dangos bod sefyllfa ieithyddol yr ysgolion uwchradd hyn wedi newid dros y blynyddoedd. Nodwyd mewn un ysgol fod 20 o ddysgwyr o gefndir di-Gymraeg ym mlwyddyn 7, er bod plant cynhenid yr ardal yn cadw eu Cymreictod. Datganwyd mewn ysgol arall fod 81% o'r dysgwyr yn siarad Cymraeg yn rhugl gyda chwarter y dysgwyr yn dod o aelwydydd Saesneg. Mae hyn yn adlewyrchu natur ieithyddol yr ardaloedd dan sylw.

Argymhelliad 7 – Bod yr Awdurdod Addysg mewn partneriaeth ag ysgolion yn dod o hyd i ffyrdd newydd o hyrwyddo'r budd o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg.

Y Coleg Cymraeg Cenedlaethol

Holwyd yr ysgolion am eu cyswllt/perthynas â'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol. Nodwyd mewn un ysgol bod y Coleg Cymraeg Cenedlaethol yn dod i mewn yn achlysurol a dywedodd ysgol arall fod swyddog o'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol yn dod i'r ysgol unwaith y flwyddyn.

Amlygodd sgwrs gyda thrawstoriad o ddysgwyr bod y ddarpariaeth yn y prifysgolion yn ffactor sydd yn cael effaith ar ddewisiadau o ran dewis iaith astudio yn enwedig yng Nghyfnod Allweddol 5. Mynegwyd oherwydd bod cyrsiau yn Saesneg yn y brifysgol nad oedd

cymaint o bwrpas astudio drwy gyfrwng y Gymraeg. Nodwyd bod trafodaethau yn y chweched dosbarth yn Gymraeg gyda rhai yn cwblhau traethodau yn Saesneg ac eraill yn Gymraeg.

Mae'r ddarpariaeth sydd ar gael yn y colegau a'r prifysgolion yn cael dylanwad ar ddysgwyr gan eu gwneud yn fwy tebygol o ddewis astudio pynciau drwy'r Saesneg. Roedd un dysgwr yn gwneud cwrs Peirianeg lefel 3 yng Ngholeg Menai a chan fod bwrdd arholi Pearsons yn fwy Seisnigaidd roedd yr adnoddau yn Saesneg. Nododd ei fod yn gyfforddus yn astudio yn y Gymraeg ond yn gobeithio dilyn cwrs ym Mhrifysgol Abertawe yn Saesneg a bod ystyriaethau o ran y cyd-destun rhyngwladol.

Esiamplau eraill yw:

- Dysgwr yn astudio pwnc yng Ngholeg Menai ac yn Ysgol Gyfun Llangefni gyda'r ddarpariaeth yn gyfrwng Saesneg. Yr adnoddau a'r cyn bapurau yn Saesneg ond yn bersonol yn fwy cyfforddus yn ei wneud yn Gymraeg.
- Dysgwr yn gwneud cwrs ffotograffiaeth drwy gyfrwng y Saesneg. Darpariaeth Gymraeg ar gael ond anfantais ysgrifennu yn Gymraeg pan na ellir gwneud yn y brifysgol.

Mae angen codi ymwybyddiaeth dysgwyr o'r cyfleoedd sydd ar gael iddynt a'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn y prifysgolion. Credir bod rôl allweddol gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol i hyrwyddo buddion addysg uwch ac addysg bellach drwy gyfrwng y Gymraeg a dylanwadu ar brifysgolion i gynyddu eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Argymhelliad 8 – Bod yr Awdurdod Addysg yn cryfhau'r bartneriaeth â'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol gan roi pwyslais ar ddangos i bobl ifanc a rhieni bod amrediad eang o gyrsiau cyfrwng Cymraeg mewn addysg uwch ac addysg bellach.

Hwyrddyfodiaid

Credir bod angen yn ogystal cyfleu i rieni mor fuddiol ydyw i'w plant fynychu canolfannau iaith. Holodd aelodau'r ymchwiliad dysgwyr oedd wedi mynychu'r canolfannau iaith ac roeddent yn awyddus i wybod pa effaith a gafwyd wedyn. Mewn un ysgol byddai rhai o'r dysgwyr hyn yn astudio pynciau TGAU / Lefel A yn Gymraeg ac eraill ddim. Nodwyd nad

oeddent yn astudio yn gyfan gwbl yn Gymraeg ond roeddent yn teimlo yn fwy o ran o'r ysgol ac yn teimlo yn gyfforddus i ofyn am gymorth. Roedd ganddynt deimlad mwy o berthyn i'r ysgol ar ôl dysgu Cymraeg. Profiad ysgol arall yw bod y dysgwyr a oedd wedi mynychu canolfan iaith fel arfer yn cwblhau arholiadau yn Saesneg. Mynegwyd bod agweddau cadarnhaol at fynychu canolfan iaith. Roedd y penderfyniad i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu beidio yn dibynnu i raddau pryd roeddent wedi cyrraedd yr ysgol a hefyd ar benderfyniad y dysgwr unigol. Er enghraifft gallai brodyr a chwiorydd gyrraedd ar yr un pryd ond dilyn trywydd ieithyddol gwahanol wedyn.

Derbyniwyd cadarnhad gan un ysgol fod pob hwyrddyfodiad yn mynychu canolfan iaith. Eglurwyd bod gwaith perswadio rhieni weithiau y dylai eu plentyn fynychu.

Manylwyd bod dysgwyr sydd wedi mynychu canolfan iaith yn cael cymorth ychwanegol ac fe ddarperir nodiadau dwyieithog iddynt. Nodwyd bod rhai dysgwyr yn ymdopi'n well nag eraill gyda rhai yn dilyn cwrs iaith gyntaf ac eraill yn aros yn yr un dosbarth ond yn dilyn cwrs ail iaith.

Mewn un ysgol, adroddwyd bod nifer o ddisgyblion di-Gymraeg wedi mynychu canolfan iaith ac y rhoddir anogaeth gref iddynt fanteisio ar y cyfle. Pan fo teuluoedd yr hwyrddyfodiad yn ymweld â'r ysgol am y tro cyntaf eglurir iddynt mai'r Gymraeg sydd yn cael ei defnyddio a'i hybu fel prif iaith yr ysgol er bod yr ysgol yn ysgol ddwyieithog. Ymhelaethwyd bod y disgyblion yn dychwelyd o'r ganolfan iaith i'r ysgol yn gallu siarad a deall Cymraeg ond yn aml nad oes ganddynt ddigon o hyder i'w siarad.

Mynegwyd pryder bod rhai disgyblion yn gwrthod y cynnig i fynychu canolfan iaith a bod hynny i weld ar gynnydd. Eglurwyd bod rhai, gan gynnwys Wcrainiaid, wedi penderfynu peidio mynd oherwydd eu bod yno am gyfnod byr ond bod eraill sydd yn bwriadu aros yn yr ardal hefyd yn gwrthod y cynnig. Ategwyd yr hoffid gweld trefn mewn lle sydd yn gorfodi pawb i fynychu'r ganolfan iaith ond nid oes gan yr Awdurdod hawl i wneud hynny.

Nododd y Pennaeth fod y patrwm newydd lle mae'r disgyblion yn mynychu'r ganolfan iaith am bedwar diwrnod yr wythnos ac yn dychwelyd i'w hysgol ar 5ed diwrnod yn gweithio'n dda gan ei fod yn rhoi cyfle i'r disgyblion wneud ffrindiau a chymdeithasu gyda disgyblion eraill yn

yr ysgol. Ymddengys bod y disgyblion sydd yn siarad Saesneg ac iaith arall pan fyddant yn mynychu'r ganolfan iaith yn gweld dysgu Cymraeg yn haws.

Ar ôl dychwelyd i'r ysgol mae'r dysgwyr yn dilyn cwrs ail iaith gyda'r uwch gymhorthydd. Ar rai achlysuron, pan fo staff yn brin, mae'n rhaid i'r dysgwyr ymuno mewn dosbarthiadau eraill ar gyfer dysgwyr mamiaith.

Nododd dysgwyr a fynychodd ganolfan iaith uwchradd nad oeddent yn siarad Cymraeg ar y buarth gyda'u ffrindiau oherwydd diffyg hyder. Serch hynny roeddent yn dweud eu bod yn hynod falch o'r cyfle a gafwyd i ddysgu'r Gymraeg a dysgu am ddiwylliant Cymru. Ymhelaethodd y dysgwyr bod mynychu'r ganolfan drochi wedi eu harfogi i allu dilyn sgwrs a gwers yn yr ysgol a deall beth oedd yn digwydd pan fo eraill yn siarad Cymraeg. Roeddent hefyd yn agored i ddefnyddio mwy o Gymraeg yn y dyfodol.

Mae angen i athrawon ddatblygu sgil arbennig wrth addysgu dosbarth lle bo dysgwyr di-Gymraeg. Cafwyd esiampl yn un o'r ysgolion lle bo dysgwyr o Wcráin heb Gymraeg na Saesneg yn cael eu haddysgu. Manylwyd bod athrawon yn defnyddio *Google Translate* yn y dosbarth i gyfathrebu gyda'r dysgwyr ac i egluro'r gwaith roeddent i'w wneud. Eglurwyd nad oedd cymhorthydd ar gyfer y dysgwyr yma gydag athrawon yn addasu ac yn meithrin sgil anodd. Nodwyd y croesewir pe byddai arfer da mewn sefyllfa o'r fath yn cael ei rannu.

Argymhelliad 9 – Dylai'r Awdurdod roi mwy o ganllawiau/hyfforddiant ar sut i addysgu hwyrddyfodiaid nad oes ganddynt Gymraeg na Saesneg. Dylai'r Awdurdod Addysg hefyd ystyried defnyddio enghreifftiau o lwyddiannau dysgwyr gan hyrwyddo manteision addysg cyfrwng Cymraeg. Yn yr un modd, dylid cyfathrebu'r manteision i hwyrddyfodiaid o fynychu Canolfan Iaith gan adrodd ar brofiad dysgwyr penodol a chyfleu persbectif eu rhieni er mwyn arddangos i rieni eraill y budd i'w plant o fynychu Canolfan Iaith.

Dysgwyr i fyny at flwyddyn 9 yn unig sy'n mynychu canolfannau iaith yng Ngwynedd. Cydnabyddir nad yw'n ymarferol bod hwyrddyfodiad sydd yn ymuno ag ysgol ym mlwyddyn 10 neu 11 yn mynychu Canolfan Iaith am gyfnod wrth astudio ar gyfer TGAU. Serch hynny, mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn bod angen darpariaeth/cefnogaeth ieithyddol i'r

hwyrddyfodiaid hyn ar ryw ffurf. Teimlid bod y diffyg o ran cyflwyno'r Gymraeg iddynt yn golled i'r dysgwyr ac yn eu hatal rhag teimlo eu bod yn perthyn.

Nododd un Pennaeth fod treulio tymor mewn canolfan iaith yn ei gwneud yn haws iddynt gaffael yr iaith. Ymhelaethodd ei bod yn anodd cynnwys dysgwyr Saesneg eu hiaith pan fyddant yn cyrraedd yr ysgol ym mlwyddyn 10 neu 11 a pheri iddynt deimlo'n rhan o'r ysgol.

Manylodd, pan fo dysgwyr di-Gymraeg yn cyrraedd ym mlwyddyn 10 ac 11, ei bod yn anorffod bod newid rhwng y ddwy iaith. Byddai'r athrawon yn gwneud y cyflwyniadau yn Gymraeg ac yna yn siarad â'r dysgwyr dan sylw yn Saesneg. Nodwyd nad oes cymhorthyddion ar gyfer y dysgwyr yma. Mae angen sgil arbennig ar yr athrawon i addasu eu dull dysgu fel hyn.

Nodwyd mewn ysgol arall y dylid ystyried cynnig lle i ddisgyblion uwchradd hyn hefyd yn y canolfannau iaith gan fod rhai'n dymuno dysgu Cymraeg.

Byddai gwybodaeth/sesiwn o ran ymwybyddiaeth iaith ar gyfer hwyrddyfodiaid ym mlynnyddoedd 10 ac 11 yn opsiwn. Drwy fod yn fwy ymwybodol o'r sefyllfa ieithyddol a'r hanes tu ôl i frwydro dros yr iaith Gymraeg gall roi persbectif gwahanol i'r dysgwyr o ran pwysigrwydd yr iaith. Gallai hyn yn ei dro alluogi dysgwyr eraill/athrawon i ymarfer eu cadernid iaith gan gynnwys y dysgwyr penodol mewn sgysiau Cymraeg ac egluro ymhellach os nad yw'r dysgwyr yn deall.

Mae ymdeimlad o berthyn yn holl bwysig. Drwy gryfhau'r ddarpariaeth/cefnogaeth ieithyddol i hwyrddyfodiaid sydd yn ymuno ag ysgol ym mlwyddyn 10 neu 11, gellid gwneud rhywbeth am y cynnydd yn nefnydd y Saesneg yng nghyfrwng llafar dysgu blwyddyn 10 ac uwch.

**Argymhelliad 10 – Bod yr Awdurdod Addysg yn cryfhau'r ddarpariaeth /
cefnogaeth ieithyddol i hwyrddyfodiaid sydd yn ymuno ym mlwyddyn 10 neu
11.**

Ethos yr Ysgolion a Gweithgareddau Cymdeithasol

Mae ethos Cymraeg cryf yn y tair ysgol yr ymwelwyd â hwy, gyda gwasanaethau a gweithgareddau cymdeithasol yn cael eu cynnal yn Gymraeg. Serch hynny, mae'r defnydd o'r

Gymraeg tu allan i'r dosbarth yn amrywio yn fawr rhwng y tair. Gwelwyd mewn un ysgol bod iaith y buarth wedi arfer bod yn gyfan gwbl Gymraeg ond erbyn hyn y clywir llawer o Saesneg. Mae nifer o blant yn newid yn naturiol o un iaith i'r llall. Pryder arall yw'r ffaith bod nifer o rieni, rhai yn gyn-ddisgyblion, yn dewis siarad Saesneg gartref gyda'u plant er eu bod yn medru'r Gymraeg.

Mewn ysgol arall, nodwyd bod iaith y coridorau yn Gymraeg a Saesneg hanner a hanner. Nodwyd yn y drydedd ysgol eu bod yn ffodus iawn yn gymdeithasol, gyda dysgwyr yn cyfathrebu yn Gymraeg gan amlaf ond gyda rhai pocedi yn fwy tueddol i newid i siarad Saesneg. Manylwyd y cynhelir diwrnod sgiliau bob hanner tymor lle ymfalchiir yng Nghymreictod a diwylliant yr ardal. Nodwyd bod y Cwricwlwm i Gymru yn rhoi mwy o bwyslais ar y Gymraeg.

Datganwyd bod gweithgareddau yn fodd mwy naturiol o ddangos y defnydd o'r iaith Gymraeg.

Derbyniwyd tystiolaeth yn un o'r ysgolion eu bod yn cynnig nifer o weithgareddau cymdeithasol yn y Gymraeg. Eglurwyd ei bod yn anoddach ym mlynedd 10 ac 11 oherwydd bod athrawon yn gyndyn o ryddhau dysgwyr ar gyfer gweithgareddau cymdeithasol oherwydd eu bod yn astudio ar gyfer arholiadau. Roedd ymatebion i holiadur llais y dysgwr wedi amlygu bod dysgwyr blwyddyn 11 yn dymuno cael mwy o weithgareddau cymdeithasol.

Awgrymodd rhiant lywodraethwr y byddai cymhathu pobl sydd yn symud i mewn i'r ardal o fudd i gyrraedd nod Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32.

Ymhelaethwyd bod rhieni yn gallu bod yn *semi-detached* o'r gymuned oherwydd eu bod yn ddi-Gymraeg.

Nodwyd wrth i Hunaniaith symud o'r Cyngor i fod yn Fenter Iaith annibynnol y dylai weithio ar y "stwyff meddal" gan annog unigolion i wneud pethau yn Gymraeg. Pwysleisiwyd yr angen i gynnal mwy o bethau cymdeithasol Cymraeg.

Yn ystod sgwrs gydag aelodau Cyngor Ysgol, cyfeiriwyd at y ffaith bod y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu defnyddio yn y clwb ieuencid a bod tîm pêl-droed Cymru wedi helpu i godi proffil a chefnogi'r Gymraeg. Ymhelaethwyd bod Covid-19 wedi effeithio ar ddefnydd pobl ifanc o'r

Gymraeg yn enwedig o gofio bod y we wedi chwarae rhan allweddol ym mywydau pobl ifanc dros y cyfnod yma.

Amlygodd profiad un dysgwr ym mlwyddyn 10 enghraifft o ddysgu Cymraeg yn gwedd newid bywyd unigolyn. Nododd ei fod wedi agor drws i yrfa ym maes amaethyddiaeth yn ogystal â bywyd cymdeithasol drwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd Ffermwyr Ifanc a ffrindiau wedi chwarae rhan allweddol o ran cael cyfle i ddefnyddio Cymraeg a chodi ei hyder. Nododd fod angen mwy o glybiau cyfrwng Cymraeg fel Ffermwyr Ifanc er mwyn sicrhau bod cyfleoedd i bobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg tu allan i'r ysgol.

Nodir yn rhagair y Cadeirydd i adroddiad yr ymchwiliad i'r fframwaith deddfwriaethol sy'n cefnogi darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg gan Bwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a Chysylltiadau Rhyngwladol y Senedd:

“Mae'n bwysig nodi ... rôl annatod sefydliadau fel yr Urdd a'r Mentrau Iaith o ran cefnogi'r gwaith o ddatblygu a darparu darpariaeth Gymraeg ledled Cymru. Mae eu gwaith, mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol ac ysgolion, yn rhoi cyfleoedd i ddisgyblion ddefnyddio'r Gymraeg ar dir yr ysgol ond hefyd y tu allan i'r ystafell ddosbarth trwy chwaraeon a gweithgareddau eraill. Mae sicrhau cefnogaeth barhaus a datblygiad darpariaeth o'r fath yn hanfodol os ydym am gyrraedd targedau Cymraeg 2050.”²

Mae hyrwyddo buddion hirdymor sydd yn deillio o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg yn hynod bwysig ond mae angen hyrwyddo'r buddion tymor byr o ran mwynhau gyda ffrindiau a'r teimlad o berthyn.

Pwysleisir pwysigrwydd sicrhau bod gweithgareddau Cymraeg ar gael yn y gymuned lle mae cyfle i unigolion ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol gan ddefnyddio iaith pob dydd. Gwelir cyfle gyda throsglwyddiad y Gwasanaeth Ieuencid i'r Adran Addysg i gryfhau'r berthynas gyda sefydliadau eraill a Menter Iaith Gwynedd.

---

² Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a Chysylltiadau Rhyngwladol y Senedd, Adroddiad ymchwiliad i'r fframwaith deddfwriaethol sy'n cefnogi darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg Mai 2023. (<https://senedd.cymru/media/ahucitff/cr-ld15837-w.pdf>), 6. Gwelwyd 01.08.2023.

Argymhelliad 11 – Bod yr Awdurdod Addysg yn cydweithio â sefydliadau eraill a Menter Iaith Gwynedd er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth o weithgareddau cymdeithasol cyfrwng Cymraeg i bobl ifanc.

Adeiladu Gweithlu Dwyieithog

Cyhoeddwyd adroddiad ymchwiliad i'r fframwaith deddfwriaethol sy'n cefnogi darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg gan Bwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a Chysylltiadau Rhyngwladol y Senedd yn Mai 2023.

Nodwyd yn yr adroddiad:

“Adeiladu gweithlu dwyieithog yw un o'r heriau mwyaf sy'n wynebu Llywodraeth Cymru a'i phartneriaid allweddol. Rydym yn cydnabod bod heriau i recriwtio athrawon, yn y Gymraeg a'r Saesneg, yn gyffredinol. Fodd bynnag, gallai prinder athrawon cyfrwng Cymraeg danseilio Cymraeg 2050 a'r targedau sydd ynddi.”³

Nododd un ysgol eu bod yn ffodus wedi llwyddo i recriwtio athrawon cyfrwng Cymraeg i ddysgu cyrsiau galwedigaethol. Manylwyd bod defnydd o E-sgol, technoleg sy'n galluogi myfyrwyr i ymuno â dosbarthiadau mewn ysgolion eraill trwy gyswllt fideo, yn y chweched dosbarth. Cyfeiriwyd at gwrs seicoleg a ddarparwyd y llynedd drwy gyfrwng y Saesneg gyda'r darlithydd wedi ei lleoli yn Amsterdam.

Ategwyd ei bod yn her recriwtio athrawon gan gynnwys rhai sydd yn siarad Cymraeg.

Fel enghraifft o effaith athrawon sy'n llai hyderus yn y Gymraeg, nododd un dysgwr ei fod yn mwynhau astudio TGAU hanes a phynciau eraill drwy gyfrwng y Gymraeg ond mai ef oedd yr unig un o'r deg dysgwr yn y dosbarth hanes a oedd yn ei wneud drwy gyfrwng y Gymraeg. Dywedodd y Pennaeth fod yr athro dan sylw ar fenthg gan ysgol uwchradd arall ac yn dueddol o ddefnyddio'r Saesneg ond y byddai athro newydd yn ei le erbyn mis Medi 2023.

---

³ Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a Chysylltiadau Rhyngwladol y Senedd, Adroddiad ymchwiliad i'r fframwaith deddfwriaethol sy'n cefnogi darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg Mai 2023. (<https://senedd.cymru/media/ahucitff/cr-ld15837-w.pdf>), 54. Gwelwyd 01.08.2023.

Nododd un Pennaeth ei bod eisiau i ddysgwyr ddychwelyd i'r ysgol fel athrawon. Credai y byddai hyn yn rhoi hwb o ran gwerthu i ddysgwyr yn yr ysgol bod swyddi da ar gael lle defnyddir y Gymraeg.

Argymhelliad 12 – Dylai'r Awdurdod Addysg hyrwyddo'r cynnig gan Lywodraeth Cymru i ddarparu gwersi Cymraeg am ddim ar gyfer athrawon sydd yn dymuno datblygu eu sgiliau Cymraeg.

Mae denu athrawon cyfrwng Cymraeg i weithio yng Ngwynedd gan hyrwyddo'r buddion o weithio yn y sir a datblygu sgiliau Cymraeg y gweithlu addysg presennol yn angenrheidiol er mwyn cyrraedd y nod o gael gweithlu addysg hyfedr ddwyieithog. Mae hyn yn gwbl allweddol os ydym am gynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ysgolion uwchradd y sir.

Argymhelliad 13 – Bod yr Awdurdod Addysg yn hyrwyddo'r cyfleoedd/buddion yn deillio o ddysgu yn y sir er mwyn denu mwy o athrawon cyfrwng Cymraeg i weithio yng Ngwynedd. Dylai hefyd gefnogi'r ymdrechion i gynyddu nifer yr athrawon dwyieithog sydd ar gael i Gymru gyfan.

Gweithredu gan Ysgolion

Mae'r Awdurdod Addysg wedi gwneud cais i ysgolion uwchradd y sir gynnwys o leiaf un flaenoriaeth yn y Cynllun Datblygu Ysgol yn ymwneud â'r Gymraeg. Mewn ymateb i'r cais, nododd un Pennaeth eu bod wedi ychwanegu datblygu'r Cyngor Iaith at Gynllun Datblygu'r Ysgol. Rhoddwyd cyflwyniad i athrawon am y disgwyliadau o ran yr iaith Gymraeg. Nodwyd bod gweithgor gyda chynrychiolwyr o wahanol adrannau wedi ei sefydlu i sicrhau bod pawb yn ymateb i'r gofynion.

Cafwyd sicrwydd yn ystod ymweliad ag ysgol bod yr Uwch Dîm Rheoli yn pwysleisio'r Polisi Iaith a'r athrawon yn ymwybodol o'r gofynion.

Mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn, wrth roi sylw penodol i ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yr ysgol yng nghyfarfodydd uwch dîm rheoli pob ysgol uwchradd yn y sir, y byddai'r ffocws penodol a roddir ar y ddarpariaeth o gymorth i sicrhau cynnydd yn y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Argymhelliad 14 – Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud cais bod Uwch Dimau Rheoli Ysgolion Uwchradd yn rhoi sylw penodol i’w darpariaeth cyfrwng Cymraeg gan ei roi ar raglenni cyfarfodydd yn rheolaidd.

Yn yr un modd, credir y dylai’r Fforwm Penaethiaid Uwchradd drafod y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn rheolaidd. Byddai hyn yn gyfle i annog cydweithio a dod i gytundeb ar safonau cyffredin rhwng ysgolion.

Nododd un Pennaeth bod mwy o drafodaethau a chydweithio yn digwydd yn y sector cynradd. Nid oedd cydweithredu ag ysgolion eraill mor effeithiol yn yr uwchradd. Mae pob ysgol ar daith wrth symud i weithredu’r Cwricwlwm i Gymru gyda’r newid o fod yn llai dibynnol ar ddata, dulliau newydd o ddysgu a pharatoi adnoddau newydd. Nodwyd nad oes model ar gyfer darparu’r cwricwlwm ac felly ei bod yn beth da bod arbrofi yn digwydd ond mae cydweithredu yn anodd yn yr uwchradd.

Datganwyd mai ychydig o ddealltwriaeth oedd gan y Pennaeth o ran darpariaeth Cymraeg ysgolion uwchradd eraill. Manylwyd bod cynghreiriau ond mai ysgolion unigol sy’n gorfod edrych i mewn i fater penodol.

Credir y byddai’n gyfle yn ogystal i’r ysgolion rannu ymarfer da, megis cynnal ffair ar gyfer dysgwyr blwyddyn 9 cyn iddynt ddewis eu pynciau TGAU, gan gyfleu pwysigrwydd y Gymraeg; dysgwyr yn cymryd perchnogaeth o drefnu gweithgareddau a hybu’r iaith; a sut i wneud y Gymraeg a’n hunaniaeth yn weledol yn yr ysgolion. Mae aelodau’r ymchwiliad o’r farn bod ymdeimlad o berthyn yn holl bwysig. Roedd yr aelodau yn falch iawn o weld deunyddiau sy’n annog balchder yn y Gymraeg o gwmpas yr ysgolion. Roedd un ysgol wedi gwneud ymdrech arbennig i wneud y Gymraeg a’i hunaniaeth yn gwbl weledol gyda murluniau artistig o enwogion yr ardal ar waliau’r ysgol. Roeddent yn cynnwys cerddi a dyfyniadau a oedd yn codi ymwybyddiaeth o hunaniaeth a hanes yr ardal ac yn werth i’w gweld.

**Argymhelliad 15 – Bod yr Awdurdod Addysg yn gwneud cais i’r Fforwm
Penaethiaid Uwchradd bod darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn eitem ar raglen
cyfarfodydd y Fforwm o leiaf un waith y flwyddyn.**

Y Fforwm Penaethiaid Uwchradd sy’n penderfynu beth i’w drafod yn eu cyfarfodydd ond trwy osod eitem o leiaf unwaith y flwyddyn ar raglen cyfarfod o’r Fforwm, credir y byddai’n gyfle i’r Awdurdod Addysg roi arweiniad ac i’r Penaethiaid rannu syniadau am ffyrdd o gynyddu’r ddarpariaeth Gymraeg mewn ysgolion uwchradd Categori 3T a Chategori 3 fel ei gilydd.

Adnoddau Cymraeg

Mae’n hysbys bod diffyg adnoddau addysgol Cymraeg yn rhwystr mawr rhag datblygu addysg cyfrwng Cymraeg. Daeth i’r amlwg bod y gwyddorau a mathemateg yn bynciau y mae mwy o ddysgwyr yn dewis eu gwneud yn Saesneg yng Nghyfnodau Allweddol 4 a 5. Dywedwyd wrth aelodau’r ymchwiliad bod nifer o ddysgwyr sydd eisiau mynd ymlaen i astudio meddygaeth a milfeddygaeth mewn prifysgol yn dewis astudio’r gwyddorau drwy gyfrwng y Saesneg.

Yn ystod y trafodaethau, datganodd nifer o ddysgwyr eu bod yn ei gweld yn haws astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd y dysgwyr yn dod o aelwydydd gyda chymysgedd o sefyllfaoedd ieithyddol, aelwydydd gydag un rhiant yn ddi-Gymraeg, dau riant Cymraeg a dau riant di-Gymraeg.

Nodwyd yn yr ysgolion fod iaith y dysgu yn y gwersi yn Gymraeg gydag athrawon yn siarad Saesneg gyda dysgwyr penodol. Datganwyd bod termau arbenigol yn y pynciau gwyddonol yn cael eu dysgu yn ddwyieithog.

Mewn un o’r ysgolion, roedd tua dwsin o ddysgwyr ym mlwyddyn 11 yn astudio’r gwyddorau drwy gyfrwng y Saesneg. Nodwyd nad oedd cymaint o adnoddau Cymraeg ar gael; roedd y ddarpariaeth wedi gwella ond yn dalcen caled o ran y gwyddorau. Nodwyd bod angen cyfieithu’r adnoddau mewn modd sy’n eu gwneud yn ddealladwy i’r dysgwyr.

Nodwyd yn gyffredinol bod digon o adnoddau Cymraeg o ansawdd ar gael ond mewn rhai achlysuron y cyfieithiad ddim mor ddarllenadwy. Amlygwyd pryder rhai dysgwyr/rhieni o ran gwneud gwaith ymchwil yng Nghyfnod Allweddol 5. Eglurwyd bod dysgwyr a oedd yn anelu at

fynychu prifysgolion Grŵp Russell yn cystadlu gydag eraill ac angen paratoi ar gyfer cyfweiliadau yn Saesneg. Roedd yn anodd dwyn perswâd ar ddysgwyr i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg oherwydd hyn.

Tynnwyd sylw at y ffaith nad oedd dim un cwrs gwyddorau ar gael yn gyfan gwbl Gymraeg mewn prifysgol yng Nghymru. Nodwyd mai un uned yn unig sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg ym Mhrifysgol Bangor.

Eglurwyd mewn un o'r ysgolion bod nodiadau Cymraeg a Saesneg yn cael eu darparu ar gyfer dysgwyr llai hyderus. Mynegwyd y byddai darparu cyllid i dalu am gyfieithu nodiadau athrawon yn arbed yr athrawon rhag gorfod eu cyfieithu eu hunain.

Wrth ystyried anghenion dysgu ychwanegol, nodwyd bod canfyddiad bod 'geiriau posh' ac 'anodd' yn cael eu defnyddio yn y gwyddorau. Dywedwyd bod mwy o sillafau yn y Gymraeg a bod y brawddegau yn fwy aml gymalog. Felly roedd ar y dysgwyr angen mwy o fedr darllen. Gellid comisiynu ymchwil i arddull y deunyddiau yn y gwyddorau a chyhoeddi argymhellion yn y canllawiau i gyfieithwyr.

Nododd dysgwr ym mlwyddyn 10 o ran dilyn cwrs TGAU hanes ei fod ef yn ei weld yn haws i'w wneud yn Gymraeg ond eraill yn ei gweld yn haws dod o hyd i wybodaeth a'i wneud yn Saesneg. Roedd mwy o adnoddau Saesneg ar gyfer arholiad hanes ar gael ar *BBC Bitesize*.

Mewn ymateb i gwestiwn beth fyddai'n gwneud siaradwyr rhugl yn fwy parod i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg, nodwyd y byddai mwy o wybodaeth/adnoddau ar-lein yn Gymraeg o fudd.

Nododd dysgwr fod mwy o ddefnydd o werslyfrau yn y Chweched Dosbarth. Manylwyd bod adnoddau *BBC Bitesize* ddim ar gael yn Gymraeg ar gyfer Lefel A a'u bod yn dilyn maes llafur Lloegr. Cyfeiriwyd at ddiffyg darpariaeth cardiau fflach Cymraeg a bod adnoddau byrddau arholi AQA ac OCR yn Saesneg.

Ategir hyn gan sylwadau a dderbyniwyd mewn sgwrs gyda staff/llywodraethwyr sydd yn rhieni. Nodwyd yr angen i'r deunydd craidd fod ar gael yn Gymraeg. Mae'r deunyddiau sydd ar gael yn un o'r ffactorau wrth ddewis cyfrwng iaith. Tynnwyd sylw at y ffaith fod llyfrau dyniaethau maes llafur y Cwricwlwm i Gymru ond ar gael yn Saesneg ar hyn o bryd er

gwaetha'r addewidion a wnaed. Nodwyd ei bod yn broblem mewn ysgolion eraill ac y dylid rhannu adnoddau o ran cyfieithu.

Roedd un dysgwr yn astudio ei holl bynciau TGAU drwy'r Gymraeg ar wahân i Fywydeg a Chemeg. Ymhelaethodd mai'r rheswm am hyn oedd bod yr adnoddau Saesneg ar-lein yn mynd i fwy o ddyfnder yn y pynciau hyn.

Er mwyn argyhoeddi dysgwyr a rhieni o'r buddion o astudio drwy gyfrwng y Gymraeg a'i wneud yn haws i ddysgwyr, mae angen mynd i'r afael â diffyg adnoddau astudio yn y Gymraeg yn enwedig ar-lein. Mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn ei bod yn angenrheidiol bod Llywodraeth Cymru yn sicrhau lefel briodol o adnoddau Cymraeg trwy ddylanwadu ar ddarparwyr neu gomisiynu mwy o adnoddau Cymraeg.

Argymhelliad 16 – Dylai Llywodraeth Cymru fynd i'r afael â'r diffyg adnoddau astudio yn y Gymraeg yn enwedig ar-lein.

GwE (Gwasanaeth Gwella Ysgolion Rhanbarthol Gogledd Cymru)

Yn ystod y trafodaethau, mynegwyd bod GwE yn darparu ar gyfer rhanbarth y Gogledd. Nid yw'n craffu materion penodol oni bai bod pryder yn eu cylch.

Nododd un Pennaeth fod darpariaeth GwE ar gyfer y rhanbarth yn "*one size fits all*".

Nododd Pennaeth arall fod GwE yn codi'r mater o ran cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn achlysurol.

Eglurwyd yn ystod trafodaeth mewn un ysgol, pan fo'r Awdurdod Addysg neu GwE yn ymweld, bod arsylwi gwersi a chraffu llyfrau yn dangos y ddarpariaeth Gymraeg yn yr ysgol.

Cyfeiriwyd at dargedau Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ac awgrymwyd y dylid gofyn i GwE edrych ar faterion anodd/penodol yn ogystal â'r gwaith strategol.

Mae aelodau'r ymchwiliad o'r farn y dylid ystyried ffyrdd o addasu'r berthynas efo GwE. Yn arbennig felly mewn perthynas â chael mwy o sgôp i osod disgwyliadau sir benodol ar y consortiwm.

Argymhelliad 17 – Bod yr Awdurdod Addysg yn cynnal trafodaethau gyda GwE yng nghyswllt cefnogaeth ar faterion penodol/unigryw i'r Sir

8. Casgliad

- 8.1** Roedd yn bleser gweld ymroddiad y tair ysgol i gyflwyno a datblygu addysg trwy gyfrwng y Gymraeg a siarad â rhai o'r staff, dysgwyr a llywodraethwyr. Mae'r adroddiad hwn wedi adnabod arferion da a hefyd pethau sy'n rhwystro datblygiadau. Rydym wedi gwneud argymhellion ar gyfer yr Awdurdod Addysg ac eraill ac rydym yn mawr obeithio y bydd yr argymhellion hyn o gymorth wrth gynllunio a gwireddu cynnydd yn y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ysgolion uwchradd Gwynedd.

CYDNABYDDIAETH

Mae aelodau'r ymchwiliad yn gwerthfawrogi'n fawr yr amser a roddwyd iddynt gan y rhai a gyfrannodd dystiolaeth yn ystod yr ymchwiliad. Cafwyd budd o'r trafodaethau a oedd yn dangos gweithrediad darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn yr ysgolion dan sylw. Yn benodol, hoffai aelodau'r Ymchwiliad Craffu ddiolch i'r canlynol wnaeth gyfrannu tystiolaeth a rhoi cefnogaeth werthfawr i'r ymchwiliad:

- Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu, Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Rhodri Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth, Swyddog Cefnogol yr Ymchwiliad, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Y Cynghorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg)
- Garem Jackson (Pennaeth Addysg)
- Debbie Anne Jones (Pennaeth Cynorthwyol: Gwasanaethau Corfforaethol, Adran Addysg)
- Rhys Meredydd Glyn (Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd, Adran Addysg)
- Gwyn Tudur (Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd, Adran Addysg)
- Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Bethan Emyr Jones (Pennaeth Ysgol Godre'r Berwyn)
- Delyth Humphreys (Pennaeth Chweched Dosbarth, Ysgol Godre'r Berwyn)
- Dysgwyr o flwyddyn 9 a 10 yn Ysgol Godre'r Berwyn
- Rhian Parry Jones (Pennaeth Ysgol Dyffryn Nantlle)
- Enid Price Huws (Pennaeth Cynorthwyol, Ysgol Dyffryn Nantlle)
- Huw Gwynne Evans (Dirprwy Bennaeth, Ysgol Dyffryn Nantlle)
- Prif Ddisgyblion, Disgyblion o'r Chweched Dosbarth ac aelodau o'r Fforwm Iaith, Ysgol Dyffryn Nantlle
- Sioned Jones, Elen Williams, Siân Edith a Siôn Owen (Staff/Llywodraethwyr sy'n rhieni, Ysgol Dyffryn Nantlle)
- Dewi Bowen (Pennaeth Ysgol Eifionydd)
- Catrin Elan Roberts (Cydlynydd Iaith a Llythrennedd, Ysgol Eifionydd)
- Cadeirydd ac Is-gadeirydd Fforwm Iaith, Ysgol Eifionydd
- Aelodau Cyngor Ysgol, Ysgol Eifionydd
- Dysgwyr a oedd wedi mynychu canolfan iaith, Ysgol Eifionydd

ATODIADAU

Atodiad 1 – Briff yr Ymchwiliad

Atodiad 2 – Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32

Atodiad 3 – Polisi Iaith Enghreifftiol

Atodiad 4 – Data Cefndir Ysgolion yr Ymchwiliad 2023

Atodiad 5 – Data darpariaeth cyfrwng Gymraeg yr ysgolion

Atodiad 6 – Cwestiynau i'r Ysgolion

ATODIAD 1 – BRÏFF YR YMCHWILIAD

A	<p><u>Beth yw'r mater sy'n cael ei ystyried?</u></p> <p>Egwyddor cyffredinol sydd wedi ei nodi o ran cyfrwng addysg yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32 yw:</p> <p><i>“Disgwylir i holl ysgolion y sir weithredu mewn modd sydd yn cyfrannu at nodau ac amcanion Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, i gynyddu a gwella'r cynllunio ar gyfer darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg.”</i></p> <p>Un o'r deilliannau a nodir yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yw:</p> <p><i>“Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.”</i></p> <p>Mae aelodau'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi wedi adnabod bod angen rhoi sylw i'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn Ysgolion Uwchradd y Sir.</p> <p>Bydd yr ymchwiliad yn ystyried gweithrediad Polisi Iaith Addysg yr Awdurdod mewn tair ysgol uwchradd categori 3 (1 ysgol o Arfon, Dwyfor a Meirionnydd). Mae'r Adran Addysg yn awgrymu'r ysgolion canlynol ar sail y ffaith y byddai modd cynnwys ystyriaethau ôl-16 mewn 2 allan o'r 3 ysgol, sef:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ysgol Dyffryn Nantlle ➤ Ysgol Eifionydd ➤ Ysgol Godre'r Berwyn
B	<p><u>Nod yr Ymchwiliad</u></p> <p>Y prif gwestiwn i'w gyfarch bydd:</p> <p>'Beth yw'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ein hysgolion uwchradd a pha gynlluniau sydd mewn lle i gynyddu'r ddarpariaeth yng Nghyfnod Allweddol 3, Cyfnod Allweddol 4 a Chyfnod Allweddol 5 yng Ngwynedd?'</p> <p>Bwriedir gwneud hyn trwy ofyn y cwestiynau canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sut y cymhwysir elfennau allweddol Polisi Iaith Addysg yr Awdurdod ym mhoboligiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol? • I ba raddau mae ysgolion categori 3 Gwynedd yn sicrhau ethos Cymraeg cadarn sy'n galluogi'r dysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg ymhob cyd-destun cymdeithasol yn yr ysgol? • Beth yw'r cyfleoedd i wneud cynnydd o safbwynt darpariaeth cyfrwng Cymraeg yr ysgolion ar draws y cwricwlwm yn CA3, CA4 a CA5? • I ba raddau y sicrhau bod dysgwyr yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg o un cyfnod allweddol i un arall?

	<ul style="list-style-type: none"> Beth yw'r rhwystrau rhag gallu gwneud cynnydd o safbwynt darpariaeth cyfrwng Cymraeg yr ysgolion ar draws y cwricwlwm yn CA3, CA4 a CA5 a pha gymorth sydd ei angen i oresgyn y rhwystrau hynny? Pa gyfleoedd/rhwystrau y mae Cwricwlwm i Gymru yn eu cynnig wrth i ysgolion uwchradd baratoi i weithredu'r cwricwlwm newydd o Fedi 2023 ymlaen?
C	<p><u>Cefndir</u></p> <p>Manylion am y sefyllfa gyfredol yng Ngwynedd</p> <ul style="list-style-type: none"> Darpariaeth gyfredol a chynlluniau ar y gweill Polisiau
CH	<p><u>Casglu Tystiolaeth</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Arweinwyr Cyngor Gwynedd <ul style="list-style-type: none"> Aelod Cabinet Addysg Pennaeth Addysg Swyddogion <ul style="list-style-type: none"> Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd Mewn tair ysgol uwchradd categori 3 <ul style="list-style-type: none"> Pennaeth Cydlynnydd Cwricwlwm Cydlynnydd Clwstr (yng nghyd-destun Cynlluniau Clwstr y Gymraeg) Fforwm Iaith Dysgwyr Grwpiau Ffocws gyda Dysgwyr Cynrychiolwyr Rhieni ar y Corff Llywodraethol Y Gyfundrefn Addysg Drochi - Grwpiau Ffocws gyda dysgwyr sydd yn newydd-ddyfodiaid
D	<p><u>Dadansoddiad</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Pwyso a mesur tystiolaeth a gasglwyd gan y rhai a gyfwelwyd Ystyried gwybodaeth ymchwil a gwybodaeth cefndir
DD	<p><u>Llunio'r Adroddiad</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nodi a thystiolaethu'r prif ganfyddiadau Nodi argymhellion ar gyfer allbynnau tymor byr Nodi argymhellion ac allbynnau tymor hwy Trafod a chytuno'r Adroddiad drafft gydag arweinwyr y gwaith o fewn y Cyngor Cyflwyno'r Adroddiad Terfynol drafft i'r Pwyllgor Craffu am sylwadau a chadarnhad Cyhoeddi'r Adroddiad Terfynol
E	<p><u>Cynllun Gweithredu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Aelod Cabinet/Adran Addysg i lunio cynllun gweithredu mewn ymateb i'r argymhellion Gwahodd yr Aelod Cabinet Addysg a swyddogion i drafod y cynllun gweithredu ar y cyd gyda'r Craffwyr
F	<p><u>Tracio Cynnydd</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Diweddariad i alluogi'r craffwyr i asesu cynnydd

FF	<u>AMSERLEN</u>		
	Beth	Arwain	Dyddiad
1	Cytuno Briff	Swyddog Arweiniol Aelod Cabinet Pennaeth Adran	Ionawr 2023
2	Mabwysiadu'r Briff	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi	2 Chwefror 2023
3	Cyfarfod Cyntaf Aelodau'r Ymchwiliad - Cyd-destun - Aelod Cabinet Addysg, Pennaeth Addysg a Phennaeth Cynorthwyol: Uwchradd	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	21 Mawrth 2023
4	Cyfarfod i drafod - Data cefndirol yr ysgolion - Polisi Iaith a Chynllun Datblygu'r ysgolion - Llunio Cwestiynau	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	18 Mai 2023
5	Cyfweliadau - Cynnal Cyfweliadau - Cofnodi Tair ysgol uwchradd categori 3: o Pennaeth o Cydlynnydd Cwricwlwm o Cydlynnydd Clwstwr (yng nghyd- destun Cynlluniau Clwstwr y Gymraeg) o Fforwm Iaith Dysgwyr o Grwpiau Ffocws gyda Dysgwyr o Cynrychiolwyr Rhieni ar y Corff Llywodraethol o Y Gyfundrefn Addysg Drochi - Grwpiau Ffocws gyda dysgwyr sydd yn newydd-ddyfodiaid	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	Mehefin 2023
6	Cyfarfod i drafod yr ymweliadau â'r ysgolion ac i lunio argymhellion drafft	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	29 Mehefin 2023
7	Dadansoddiad ac Adroddiadau drafft	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	Gorffennaf 2023
8	Adroddiad Terfynol	Aelod Cabinet Aelodau'r Ymchwiliad Pennaeth Adran Swyddog Arweiniol	Awst 2023

CYNLLUN STRATEGOL CYMRAEG MEWN ADDYSG

Enw'r Awdurdod Lleol

Gwynedd

Cyfnod y Cynllun hwn

Medi 2022-Awst 31ain, 2032.

Mae'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg hwn yn cael ei wneud o dan adran 84 o *Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013* ac mae'r cynnwys yn cydymffurfio â *Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019*¹⁻². Rydym wedi rhoi sylw dyledus i'r canllawiau statudol a gyhoeddwyd gan Weinidogion Cymru wrth bennu ein targedau.

Llofnod: ..... **Dyddiad:** .....

(Mae angen i'r Prif Swyddog Addysg yn eich awdurdod lleol lofnodi'r Cynllun hwn)

¹ [Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg \(Cymru\) 2019](#)

² [Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg \(Cymru\) \(Diwygio\) \(Coronafeirws\) 2020](#)

Ein gweledigaeth deng mlynedd ar gyfer cynyddu a gwella'r cynllunio darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn ein hardal

“Rwy’n falch o gyhoeddi **Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-2032**. Mae’r Cynllun yn adlewyrchu fy ngweledigaeth o gael cyfundrefn addysg Gymraeg a dwyieithog sydd yn rhoi anghenon ein holl ddysgwyr yn ganolog i’n darpariaeth. Mae’r Cynllun yn gosod ymrwymiad a chyfeiriad clir ar gyfer sicrhau bod dysgwyr Gwynedd yn cyflawni’r safonau uchaf er mwyn cynnal yr iaith, diwylliant a’r economi yn lleol.

Mae Adrannau’r Cyngor, ysgolion a phartneriaid ehangach yn ymrwymo i wireddu holl nodau ac amcanion **Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg** ac yn sgil hynny gefnogi strategaeth Llywodraeth Cymru i gyrraedd y nod o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, gan sicrhau bod cyfleoedd ar bob cyfnod ym mywyd unigolyn i ddysgu Cymraeg ac i ddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg. Ymgorfforir yma weledigaeth *Cynllun Hybu’r Gymraeg yng Ngwynedd (2013-23)*, a rhoddir ystyriaeth yn ogystal, i ofynion y deddfau a’r strategaethau canlynol wrth lunio’r Cynllun: *Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (2015) Ffyniant i Bawb: Y Strategaeth Genedlaethol: Symud Cymru Ymlaen (2016-2021)*, *Cytundeb Blaengar (2016)*, *Deddf ADY a Thribiwnlys Addysg (Cymru) (2018)*.”

Y Cyngorydd Beca Brown,
Aelod Cabinet Addysg.

“Mae hi’n gyfnod hynod o gyffrous i’r iaith Gymraeg a hoffwn sicrhau darpariaeth, profiadau a chefnogaeth o ansawdd uchel yn y Gymraeg sydd yn ymateb i anghenion y dysgwyr a’u teuluoedd, ac yn gyfrwng i’w harfogi fe dysgwyr annibynnol a hyderus ddwyieithog i’w galluogi i lwyddo a ffynnu. Rydym, fel Awdurdod, yn ymrwymo i gyrraedd ein targed o sicrhau y bydd 100% o’n disgyblion derbyn/pump oed y derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg. Yn yr un modd, hoffwn sicrhau bod holl weithlu ein hysgolion yn hyderus ddwyieithog, gan dderbyn pob cefnogaeth i feithrin eu hyder a’u sgiliau yn yr iaith Gymraeg, gan allu trosglwyddo’r sgiliau hynny’n effeithiol i addysgu a dysgu drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog ar lawr dosbarth.

Ein nod yw sicrhau y bydd yr holl rhanddeiliaid yn gweithredu’n effeithiol mewn perthynas â’r Gymraeg er mwyn sicrhau dilyniant o un cyfnod allweddol i’r nesaf yn unol â’r trefniadau a nodir yn y **Cytundeb Partneriaeth** rhwng yr Awdurdod a’r ysgolion a’r cylchoedd meithrin. Yn y cyd-destun hwn, byddwn yn tynnu sylw’r aelodau etholedig lleol ynghyd â Chadeirydd y Llywodraethwyr at unrhyw faterion o bryder sydd yn berthnasol i ddiffyg gweithredu ar gynnwys y Polisi Iaith neu Gynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.”

Garem Prytherch Jackson
Pennaeth Addysg Gwynedd.

Cysylltu

Os hoffech ragor o wybodaeth am y Gymraeg, Polisi Iaith Addysg, neu Gynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, gallwch gysylltu â:

Pennaeth Addysg
Adran Addysg
Pencadlys
Cyngor Gwynedd
Caernarfon
Gwynedd
LL55 1SH

Ffôn: 01286 679 467

e-bost: garemjackson@gwynedd.llyw.cymru

Fersiynau Hygyrch

Os y dymunir, gellir darparu fersiynau hygyrch o Gynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Gwynedd 2022-32 ar gais; mae hyn yn cynnwys:

- Fersiwn print bras
- Fersiwn ar dâp
- Fersiwn mewn braille
- Fersiwn iaith arwyddion (BSL)

Cysylltwch gyda'r Pennaeth Addysg i archebu fersiwn hygyrch.

NODIADAU ESBONIADOL.

Ceir cyfeiriadaeth cyson at y canlynol yn y ddogfen.

POLISI IAITH:

Cefndir:

Gosodir disgwyliadau penodol ar Adran Addysg Cyngor Gwynedd i gyfrannu tuag at strategaethau a deddfwriaeth cenedlaethol o ran hybu a chynyddu defnydd o'r Gymraeg.

Y mae'n ofynnol, o dan adran 84 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion Cymru (2013), ac i gydymffurfio gyda Rheoliadau Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019, i bob Awdurdod Addysg Lleol baratoi a chyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg sy'n amlinellu gweledigaeth addysg cyfrwng Cymraeg o fewn yr awdurdod dros y deng mlynedd nesaf. Gosodir gofyniad statudol ar y Cyngor hefyd o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 i lunio a chyhoeddi strategaethau sirol fydd yn amlinellu sut y byddant yn cyfrannu at y nod cenedlaethol a osodir yn Strategaeth y Gymraeg Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050, i gynyddu nifer y siaradwyr ledled Cymru ac i gynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg o ddydd i ddydd. Mae strategaeth iaith sirol Gwynedd – Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-23 - yn gosod yr ymrwymiad a'r weledigaeth ar gyfer y sir, ac mae gwaith yr Adran Addysg a nodau'r CSGA yn cyfrannu at amcanion y strategaeth sirol honno.

Mae hybu'r defnydd o'r Gymraeg hefyd yn un o amcanion gwella Cyngor Gwynedd, gyda Chynllun Strategol y Cyngor yn datgan mai'r nod yw gweld: "Pobl Gwynedd yn manteisio ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned, y gweithle, ac wrth gyrchu gwasanaethau cyhoeddus".

Mae'r polisi hwn felly wedi ei lunio er mwyn rhoi crynodeb o'r disgwyliadau a osodir ar Benaethiaid a'u hysgolion mewn perythnas â hybu defnydd o'r Gymraeg, ac i gadarnhau y gweithdrefnau sydd eisoes yn bodoli yn y cyd-destun hwn.

Mae'r polisi wedi ei rannu yn bedair adran, gan amlinellu'r arfer gorau dan y penawdau canlynol:

- **Cyfrwng Addysg**
- **Defnydd Cymdeithasol**
- **Recriwtio a Phenodi staff**
- **Gweinyddiaeth a Chyfathrebu**

Disgwylir i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, gymeradwyo a mabwysiadu'r Polisi iaith hwn.

Cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y Polisi iaith yn ei ysgol/hysgol; disgwylir i'r Pennaeth roi arweiniad pendant er mwyn sefydlu dealltwriaeth drwyadl o nod y polisi ac i sicrhau bod holl staff yr ysgol yn atgyfnerthu ymdrechion athrawon dosbarth drwy sicrhau ethos Gymraeg a Chymreig yn yr ysgol.

AMCANION CYFFREDINOL

Prif nod y Polisi yw sicrhau bod Penaethiaid, staff yr ysgolion a Llywodraethwyr yn ymwybodol o'r disgwyliadau i ddefnyddio, hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ym mhob rhan o weithrediad ysgolion y sir, ac i sicrhau bod hawl y disgyblion a theulu estynedig yr ysgol i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r ysgol yn cael ei barchu bob amser.

Wrth weithredu'r polisi hwn bydd yr ysgol a'r corff llywodraethu yn sicrhau:

- bod holl ddisgyblion y sir yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg, a bod y disgwyliad hwnnw yn gyson ar draws pob un o'r ysgolion.
- bod darpariaeth addas i alluogi pob disgybl i ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog. Yn y cyd-destun hwn, disgwylir i ysgolion barhau i feithrin sgiliau'r disgyblion hynny sy'n Gymry Cymraeg, a chyflwyno'r Gymraeg i'r rhai hynny sy'n ddysgwyr.
- bod holl sefydliadau addysg y sir yn adlewyrchu ac atgyfnerthu'r Polisi Iaith yn eu gweinyddiad, eu bywyd cymdeithasol a'u trefn fugeiliol, yn ogystal ag yn eu darpariaeth gwricwlaidd.

Er mai nod cyffredinol y Polisi o ran cyfrwng yr addysg yw datblygu dwyieithrwydd, fe bwysir y fantol o blaid y Gymraeg. Mae hyn yn arbennig o wir yn y blynyddoedd cynnar [meithrin ac yn y blynyddoedd yn arwain at ddiwedd y Cyfnod Sylfaen] er mwyn gosod sylfeini cadarn ar gyfer datblygiad pellach. Yn y Cyfnodau Allweddol eraill, disgwylir gweld strategaeth bwrpasol yn cael ei gweithredu er mwyn galluogi disgyblion o gartrefi Cymraeg a di-Gymraeg i ddatblygu eu gafael ar y Gymraeg a'r Saesneg fel ei gilydd. Yn y cyd-destun hwn, bydd y pwyslais a roddir ar y ddwy iaith ar wahanol adegau yn natblygiad disgybl yn gwahaniaethu yn ôl cefndir ieithyddol y disgybl a'r ardal a wasanaethir.

1. CYFRWNG ADDYSG

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i holl ysgolion y sir weithredu mewn modd sydd yn cyfrannu at nodau ac amcanion Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, i gynyddu a gwella'r cynllunio ar gyfer darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg.

2. DEFNYDD CYMDEITHASOL O'R GYMRAEG

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i bob ysgol fagu agweddau cadarnhaol ymysg y disgyblion a'r gweithlu tuag at yr iaith, gan greu balchder a chynyddu'r defnydd o'r iaith y tu fewn a thu allan i'r ystafell ddosbarth.

3. RECRIWTIO A PHENODI

EGWYDDORION CYFFREDNOL

Disgwylir i bob ysgol weithredu yn unol â'r Polisi Recriwtio a Phenodi (2021) a sicrhau bod y Gymraeg yn cael y sylw priodol wrth hysbysebu swyddi a recriwtio.

Disgwylir bod paneli penodi y corff Llywodraethu yn ymwybodol o'r angen i ystyried anghenion ieithyddol wrth benodi.

Disgwylir i'r Gymraeg gael ei nodi fel sgil hanfodol/allweddol ar gyfer **pob swydd**, gyda'r union lefel o sgiliau ieithyddol sydd eu hangen i gyflawni gofynion y swydd - *gwrando a siarad, darllen a deall ac ysgrifennu* - yn cael eu dangos yn glir yn y Manylion Person wrth hysbysebu.

Disgwylir i unigolion gael eu penodi sydd yn meddu ar y sgiliau ieithyddol sydd wedi eu nodi ar gyfer y swydd. Os oes unigolyn yn cael eu penodi sydd ddim yn meddu ar y sgiliau hanfodol a nodwyd ar gyfer y swydd dan sylw, disgwylir iddynt ymrwmo i raglen hyfforddiant er mwyn gwella eu sgiliau iaith.

4. GWEINYDDIAETH

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i holl sefydliadau addysg y sir ymrwmo i gyfathrebu gyda disgyblion, rhieni a theulu estynedig yr ysgol yn ddwyieithog, gan barchu dewis iaith a hawl unigolion i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r ysgol.

Er bod disgwyl cyffredinol i wybodaeth gael ei ddarparu yn ddwyieithog, cydnabyddir hefyd mai'r Gymraeg yw iaith weithredol, naturiol, yr ysgolion ac anogir ysgolion i ystyried amgylchiadau lle mae'n briodol i gyfathrebu yn Gymraeg yn unig.

Disgwylir i'r Corff Llywodraethu adolygu a chymeradwyo'r Polisi iaith yn unol â'r drefn adolygu polisïau blynyddol.

IAITH DYSGU:

Nod y Polisi iaith yw sicrhau bod holl ddisgyblion y sir, ym mhob un o'n hysgolion, yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg. Disgwylir i holl sefydliadau addysg y sir adlewyrchu ac atgyfnerthu'r Polisi iaith yn eu gweinyddiad, eu bywyd cymdeithasol a'u trefn fugeiliol yn ogystal ag yn eu darpariaeth gwricwlaidd. Mae'r Polisi iaith yn rhoi pwyslais ar drochi dysgwyr 0-7 oed yn y Gymraeg, gan sicrhau mai asesiad Cymraeg yn unig a gânt ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen. Yn CA2, rydym yn parhau i ddatblygu gafael disgyblion ar y Gymraeg gan roi sylw i ddatblygu eu sgiliau yn y ddwy iaith. Yn yr uwchradd, disgwylir i bob disgybl sydd wedi cyrraedd lefel angenrheidiol sef 3+ ar ddiwedd CA2 ddilyn Cymraeg a'r Saesneg fel pynciau hyd at ddiwedd Blwyddyn 11. Mae ysgolion uwchradd yn adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cynradd trwy sicrhau bod pob disgybl yn parhau i ddatblygu sgiliau yn y Gymraeg a'r Saesneg.

DYNODIADAU IAITH Y CYNGOR:

Er mwyn ceisio sicrhau cysondeb o ran disgwyliadau gofynion ieithyddol (Dynodiadau iaith) swyddi ar draws holl adrannau'r Cyngor (gan gynnwys mewn ysgolion), mae'r Swyddogion Addysg wedi bod yn gweithio'n agos gyda Swyddogion Adnoddau Dynol, Swyddogion Democratiaeth ac Iaith, a Swyddogion Dysgu a Datblygu ar y gwaith o bennu ein disgwyliadau gofynion ieithyddol ar gyfer penodi gweithlu ein hysgolion. Mae Polisi iaith a Pholisi Recriwtio a Dethol Diogel Ysgolion yn nodi disgwyliadau gofynion ieithyddol yr Adran Addysg yn glir i Benaethiaid a Chadeiryddion Cyrff Llywodraethol. Disgwylir i'r Gymraeg gael ei nodi fel sgil allweddol ar gyfer pob swydd addysgu, gyda'r union lefel o sgiliau ieithyddol sydd eu hangen ar gyfer cyflawni gofynion y swydd - gwranddo a siarad, darllen a deall, ac ysgrifennu - yn cael eu dangos yn glir yn y Manylion Person wrth hysbysebu. Rydym wedi mynd ati i addasu Swydd Ddisgrifiadau, Manylion Person, Polisi Iaith a Pholisi Recriwtio a Dethol Diogel ein hysgolion i sicrhau eu bod yn cynnwys cyfeiriad at y Dynodiadau iaith. O ganlyniad, wrth benodi i'r gweithlu addysg, disgwylir i'r Dynodiad iaith gael ei gynnwys ym mhob hysbyseb yn unol â disgwyliadau'r Adran Addysg.

CYFUNDREFN ADDYSG DROCHI:

Yn sgil y pandemig bu i staff y Canolfannau Iaith orfod addasu a thrawsnewid y ffordd yr oeddent yn darparu cefnogaeth i newydd-ddyfodiaid i gaffael y Gymraeg. Ar 6 Gorffennaf 2021, bu i'r Cabinet gymeradwyo gweledigaeth newydd ar gyfer cyfundrefn addysg drochi gyfoes yng Ngwynedd sydd yn rhoi'r dysgwr yn ganolog wrth eu cefnogi hwy a newydd-ddyfodiaid y sir i gaffael y Gymraeg. Mae'r weledigaeth newydd yma hefyd yn cynnwys buddsoddiad cyfalaf o £1.1 miliwn gan Lywodraeth Cymru er mwyn sefydlu safleoedd addysg drochi o'r newydd ym Mangor a Thywyn, ynghyd â gwella'r cyfleusterau ar safle Eifionydd ym Mhorthmadog. Gobeithir y bydd y gyfundrefn addysg drochi ar ei newydd wedd yn dod i rym ar 1 Ionawr 2023.

CYFRIFIAD BLYNYDDOL Y GWEITHLU ADDYSG:

Rydym wedi rhoi sylw penodol i gefnogi sgiliau iaith gweithlu ein hysgolion uwchradd er mwyn ceisio hwyluso dyfodol cyfrwng Gymraeg i'r ddarpariaeth ar draws y cwricwlwm yng Nghyfnod Allweddol 3, 4 a 5 trwy dreialu cynllun peilot Gymraeg Gwaith i Athrawon, Llywodraeth Cymru gyda staff addysgu un ysgol uwchradd yn y sir. Ar sail data'r Cyfrifiad Iaith y Gweithlu Addysg diweddar, rydym yn targedu a chefnogi rhai ysgolion ar draws y sir er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymateb i anghenion ieithyddol eu staff trwy hyrwyddo mynediad at gyfleoedd i ddysgu Gymraeg neu i godi eu hyder yn y Gymraeg, yn ogystal ag ymateb yn llawn i bolisi iaith ysgolion Gwynedd o ran cyfrwng addysgu ac iaith weinyddol yr ysgol. Rydym yn ymrwmo i gydweithio gyda rhai ysgolion penodol er mwyn cynyddu eu defnydd a'u darpariaeth Gymraeg yn unol a Pholisi Iaith y Cyngor, fydd yn arwain at gynydd yn y % o blant meithrin fydd yn trosglwyddo i addysg Gymraeg, a chynnydd yn y % o ddisgyblion uwchradd fydd yn astudio pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn sefyll arholiadau diwedd Cyfnod Allweddol 4 a 5 yn y Gymraeg.

CATEGORIAU IEITHYDDOL YSGOLION UWCHRADD GWYNEDD:

Mae'r Awdurdod yn cyd-weithio gyda Llywodraeth Cymru i geisio sicrhau bod Categori 3 ieuon ieithyddol Ysgolion yn briodol ar gyfer ymateb i ddeilliannau'r CSGA. Nod Llywodraeth Cymru yw hwyluso pob ysgol i allu symud tuag at Gategori 3, neu i dderbyn cefnogaeth ychwanegol gan yr Awdurdod neu gan Lywodraeth Cymru, i gryfhau eu darpariaeth Categori 3, erbyn 2032. Bydd yr Awdurdod yn mapio ac yn cynnal trafodaethau gyda'r ysgolion lle bydd unrhyw newid i'w categori ieithyddol. Byddwn yn cyflwyno'r drefn newydd yng nghyfarfodydd strategol penaethiaid Cynradd ac Uwchradd ac yn cynnal sgorsiau/hyfforddiant gyda Chyrff Llywodraethol.

Deilliant 1

Mwy o blant meithrin/ tair oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg

Ble rydym ni nawr?

Nod Polisi Iaith Gwynedd yw sicrhau bod holl ddisgyblion y sir yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg. Sicrheir bod pob lleoliad Blynyddoedd Cynnar yn gosod sylfaen gadarn ar gyfer y Gymraeg, a sicrhau fod pob plentyn yn cael asesiad sgiliau iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu yn y Gymraeg ar fynediad ac ar derfyn addysg feithrin rhan amser ac ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen. Ceir 58 o leoliadau addysg nad sy'n cynnal y Blynyddoedd Cynnar yng Ngwynedd. Mae pob un o leoliadau addysg feithrin o fewn rheolaeth y Cyngor yn lleoliadau sydd yn addysgu plant drwy gyfrwng y Gymraeg.

Gweler isod ein sefyllfa bresennol mewn perthynas â nifer y plant meithrin/tair oed sy'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.

Data Cylchoedd Meithrin Gwynedd 2018-19 (Dim data 2019-20 ar gael yn sgil COVID):

Ardal	Nifer Cylchoedd Meithrin	Nifer / % plant meithrin 3 oed sydd yn trosglwyddo i addysg Gymraeg
Arfon	28	834 99.3%
Dwyfor	18	301 100%
Meirionnydd	19	346 100%

Data dynodiad ieithyddol y darpariaethau gofal plant eraill yn y Sir:

Darpariaeth	Cymraeg	Dwyieithog	Saesneg
Meithrinfeydd	13	5	1
Cylchoedd Meithrin/ <i>Playgroup</i> – sydd ddim yn darparu AF	7	1	
Gwarchodwyr	39	7	12
Clybiau ar ôl Ysgol/Gwyliau	10	4	

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Byddwn yn anelu i barhau i gynnal y safonau uchel o gyrraedd y targed o 100% o blant 3 oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg. Byddwn yn manteisio ar bob cyfle i gyfathrebu a chyd-gynllunio gyda chyrrff allanol ym maes y Blynyddoedd Cynnar, gan gynnwys Mudiad Meithrin, i gryfhau ac ehangu'r ddarpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg, er mwyn sicrhau llwybr di-dor at addysg ddwyieithog, yn unol â Pholisi Iaith y Sir. Byddwn yn parhau i gyd-weithio gyda chyrrff cyhoeddus megis Cymraeg i Blant, Consortia Rhanbarthol, RhAG, Urdd Gobaith Cymru a Mentrau

laith. Bydd prosesau tendro *Dechrau'n Deg* yn rhoi pwyslais ar adnabod darpariaeth Cyfrwng Cymraeg, a bydd Cyngor Gwynedd yn mynd allan i dendr yn Haf 2022.

Sut?:

Byddwn yn parhau i:

- wneud defnydd o ddata darpariaeth gofal plant er mwyn cynllunio addysg cyfrwng Cymraeg o fewn y Sir.
- gynllunio i sicrhau bod yr Awdurdod yn cyflawni'r gofyn statudol o sicrhau lle meithrin i bob plentyn o'r tymor yn dilyn ei ben-blwydd yn 3 oed.
- ddarparu gwybodaeth i rieni o ran argaeledd addysg cyfrwng Cymraeg a'r math o addysg cyfrwng Cymraeg gaiff ei gynnig ar wefan y Cyngor ac ar wefannau cymdeithasol perthnasol.
- Sicrhau bod Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd ar gyfer rhieni/gofalwyr a darpar rieni/gofalwyr yn darparu gwybodaeth am fanteision magu plant yn ddwyieithog.
- ddarparu gwybodaeth i rieni a gofalwyr am fanteision addysg cyfrwng Cymraeg.
- wneud y defnydd gorau o wybodaeth ynghylch y manteision a ddaw yn sgil dwyieithrwydd ac amlieithrwydd.
- fonitro'n rheolaidd yr holl lleoliadau, i sicrhau'u cydymffurfiaeth â gofynion Polisi laith y Sir.
- hyrwyddo'r cyrsiau '*Camau*' ar gyfer y lleoliadau hynny sydd wedi'u nodi yn lleoliadau cyfrwng Saesneg.
- ddarparu grant cychwynol ychwanegol i brynu adnoddau a llyfrau Cymraeg ar gyfer gwarchodwyr newydd.
- sicrhau bydd unrhyw grantiau adnoddau gofal plant neu addysg yn nodi'r angen i archebu llyfrau Cymraeg neu ddwyieithog yn unig.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Ar ddiwedd ein cynllun deng mlynedd bydd Gwasanaethau Addysg y Blynnyddoedd Cynnar yn cynnal yr un safonau uchel, ac yn sicrhau darpariaeth addas i ganiatáu i bob disgybl ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog ymhob un o'r darpariaethau.

Data Allweddol

Nid oes unrhyw ddata niferoedd genedigaethau ar gael. Gellir nodi fod y genedigaethau yn gyffredinol is – gyda 1300 genedigaeth wedi'u cofnodi yn 2022. Mae'r targedau isod yn seiliedig ar wybodaeth bresennol CYBLD(2019/20/21) ac yn ystyried niferoedd dosbarth meithrin un ysgol cyfrwng Saesneg penodol sy'n cael ei thargedu gan yr Awdurdod i fedru cyrraedd disgwyliadau Polisi laith Gwynedd.

% y plant meithrin/ tair oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg

2022 - 2023	2023 - 2024	2024 - 2025	2025 - 2026	2026 - 2027
100%	100%	100%	100%	100%
2027 - 2028	2028 - 2029	2029 - 2030	2030 - 2031	2031 - 2032
100%	100%	100%	100%	100%

Deilliant 2

Mwy o blant dosbarth derbyn/ pump oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg

Ble rydym ni nawr?

Mae Polisi Iaith yr Awdurdod yn rhoi pwyslais ar drochi dysgwyr 0-7 oed yn y Gymraeg, gan sicrhau mai asesiad Cymraeg yn unig a gânt ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen. Nod y Polisi Iaith yw sicrhau bod holl ddisgyblion y sir, ym mhob un o'n hysgolion, yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg. Nid yw'r Sir yn diffinio ysgolion yn ôl categorïau ieithyddol gan fod yr un Polisi Iaith ar waith ymhob ysgol. Rhaid sicrhau darpariaeth addas i ganiatáu i bob disgybl ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog. Ceir 80 Ysgol Gynradd, 2 Ysgol Ddilynol a 2 Ysgol Arbennig yng Ngwynedd.

Mae pob ysgol yng Ngwynedd namyn un, yn gweithredu Polisi Iaith Addysg y Sir, sydd yn golygu fod pob plentyn yn cael eu trochi yn y Gymraeg hyd at 7 oed. Wrth dderbyn arian cyfalaf o'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, ac wrth ymdrin ac unrhyw broses ad-drefnu ysgolion, bydd yr Awdurdod Addysg yn dilyn gofynion y Cod Trefniadaeth Ysgolion ac yn cynnal Asesiad Effaith Ieithyddol ar unrhyw effaith posib ar yr iaith Gymraeg, er sicrhau ein bod yn cynnal neu'n cynyddu nifer y plant Blwyddyn 1 a phob blwyddyn ysgol arall a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg.

Yng nghyd-destun defnydd yr Awdurdod o grant Cyfalaf y Gymraeg, mae'r Awdurdod yn bwriadu buddsoddi'n helaeth yn y ddarpariaeth drochi dwys ar draws y sir, er sicrhau fod yr amgylchedd dysgu a'r ddarpariaeth yn gyfoes ac o ansawdd ac ar gael ar draws y sir ar gyfer dysgwyr sy'n newydd-ddyfodiaid. Mae'r ddarpariaeth drochi yma yn sicrhau sylfaen gadarn i'r dysgwyr allu parhau i gaffael y Gymraeg o fewn cyfundrefn addysg ddwyieithog y sir wrth ddychwelyd i'w hysgolion prif lif.

Mae'r Awdurdod hefyd wedi gweld cyfle drwy gyfrwng Grant Cyfalaf y Gymraeg i sicrhau cynnydd mewn capasiti rhai ysgolion yn y sir sydd wedi eu lleoli mewn ardaloedd o arwyddocâd ieithyddol (sef cymunedau dros 70%). Mae'r angen i gynyddu capasiti'r ysgolion yma yn sgil twf yn y boblogaeth leol o ganlyniad i ddatblygiadau tai yn unol â'r Cynllun Datblygu Lleol. Mae'r grant felly yn gyfrwng i alluogi'r Awdurdod sicrhau fod gofod digonol yn yr ysgol leol ar gyfer y boblogaeth newydd sydd yn dyfod i ddatblygiadau tai mewn ardaloedd naturiol Gymraeg yng Ngwynedd, gan felly fod yn gyfrwng i gynnal a chynyddu nifer y plant Blwyddyn 1 a phob blwyddyn ysgol arall a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg.

Cynhyrchwyd cyfres o weminarau fel rhan o'n cynlluniau i hyfforddi athrawon a chymorthyddion parthed strategaethau addysg trochi. Bydd y gweminarau Trochi Iaith hyn yn cyfrannu at sicrhau darpariaeth trochi iaith effeithiol yn ein hysgolion fydd yn atgyfnerthu'r gwaith a wneir yn y Canolfannau Iaith.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Byddwn yn:

- peilota cynllun cefnogaeth a throchi i ddysgwyr grwpiau targed bl 5 a 6 yn ysgolion cynradd dalgylch Bangor a Thywyn i gaffael y Gymraeg yn hyderus a'u harfogi i allu dilyn pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg yn yr Uwchradd.
- datblygu ein prosiectau sydd ar waith, sef Cynllun Rhithwir pentref *Aberwla*, gan ehangu profiadau ieithyddol ein dysgwyr trwy'r plattform digidol arloesol hwn.
- ehangu'r ddarpariaeth VR i gynnwys yr holl leoliadau sydd wedi eu datblygu gan yr awdures Anni Llŷn o fewn y cynllun trochi Newydd 'Aberwla'.
- buddsoddi mewn cyfarpar ar gyfer pob un o'r Canolfannau Iaith.
- ymrwymo i gyrraedd ein targed o 99%, trwy gynllunio a chyflwyno ymyraethau ieithyddol i dargedu a chefnogi sgiliau iaith unrhyw aelod o staff addysgu sy'n ddi-hyder yn eu defnydd o'r Gymraeg, neu'n ddi-Gymraeg.
- ystyried ein cynlluniau ar gyfer buddsoddiad drwy'r grant trochi hwyr cyfrwng Cymraeg (3 mlynedd).
- cefnogi'r gweithlu yn Ysgol Ein Harglwyddes, Bangor (sydd yn ysgol eglwysig) drwy drefnu gwersi Cymraeg wedi'u teilwra'n benodol i ddiwallu anghenion unigol aelodau y staff yno, fydd yn golygu bydd mwy o blant dosbarth derbyn/pump oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg.
- anelu i sicrhau y bydd 100% o'n dysgwyr dosbarth derbyn/plant pump oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg, drwy sicrhau hyfforddiant priodol i gefnogi a chynnal staff fydd angen y gefnogaeth i'w galluogi i wneud hynny.
- sicrhau bob pob dysgwr dosbarth derbyn/5 oed yng Ngwynedd yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg.
- sicrhau bod gofynion Dynodiadau Iaith y Cyngor yn cael eu gweithredu, a chynlluniau cadarn mewn lle i gefnogi ble bydd angen.
- sicrhau bod trefniadaeth o ran darpariaeth newydd-ddyfodiaid i addysg cyfrwng Cymraeg yn cael ei chyfathrebu mewn modd clir ac effeithiol gyda rhieni a gofalwyr.
- arfogi gweithlu'r Cyfnod Sylfaen yn egwyddorion addysg drochi i'w galluogi i ymateb i anghenion disgyblion sy'n newydd ddyfodiaid i'r ysgol, ac/neu i newydd ddyfodiaid sy'n trosglwyddo'n ôl i'r ysgolion yn dilyn cyfnod yn y Gyfundrefn Drochi.
- defnyddio'r Gymraeg fel iaith swyddogol yr asesu yn yr ysgol ar ddiwedd y cyfnod allweddol.

Sut?:

Byddwn yn:

- hyfforddi athrawon a chymorthyddion parthed trochi cynnar yn y Cyfnod Sylfaen ar draws y Sir yn enwedig yr ardaloedd Seisnigedig, ond hefyd rhoi mewnbyn i adfer medrau ieithyddol grwpiau o ddysgwyr o gartrefi di-Gymraeg mewn ysgolion yn gyffredinol yn dilyn bylchau yn eu dysgu oherwydd Covid.
- llunio pecyn ar gyfer ysgolion sy'n bwydo'r Canolfannau Iaith cynradd ac uwchradd wrth i'w disgyblion ddychwelyd – pecyn pontio i'r fam ysgol fod yn ymwybodol o batrymau iaith sydd angen eu hymarfer a'u hatgyfnerthu, gan roi blaenoriaeth yma hefyd i'r agwedd llesiant.
- cyflogi athro/wes dros 3 blynedd i weithredu fel athrawes ymgynghorol y Gymraeg a Llythrennedd yn y Cyfnod Sylfaen i dargedu dosbarthiadau CS o fewn y Sir.
- comisiynu gwaith i hyrwyddo datblygiad cymhwysedd digidol ein dysgwyr o fewn ein cyfundrefn drochi yng nghyd destun gwaith codio a defnydd o apiau sy'n hyrwyddo cyfleoedd i ddefnyddio iaith.
- gomisiynu gwaith gwreiddiol gan awdur i greu llyfrau/e-lyfrau syml i gyflwyno patrymau iaith idiomatig Cymraeg er mwyn cyfoethogi iaith ein hwyr ddyfodiaid.

- parhau i gomisiynu Canolfan Bedwyr i asesu sgiliau iaith ac adnabod gwaelodlin gallu ieithyddol staff ysgolion, i'w galluogi i deilwra hyfforddiannau pwrpasol, a gwahaniaethol i ateb yr angen.
- gosod targedau pwrpasol i staff ysgolion er mwyn galluogi monitro'u cynnydd.
- ystyried sut y bydd newidiadau arfaethedig i gategoriau ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn effeithio ar ymrwymiad y Sir i gynyddu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg mewn ysgolion cyfrwng Saesneg a dwyieithog/ffrwd ddeuol o fewn y Sir.
- sicrhau bod ysgolion yn adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cyfnod meithrin drwy barhau i ddatblygu gafael disgyblion pump oed ar y Gymraeg.
- darparu cefnogaeth ar gyfer newydd-ddyfodiaid y Sir drwy'r Gyfundrefn Addysg Drochi i feithrin sgiliau'r Gymraeg yn gynnar.
- darparu rhaglen o hyfforddiant priodol ar gyfer staff CS yn athrawon a chymorthyddion yn maes trochi ieithyddol.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Ar ddiwedd ein cynllun deng mlynedd bydd y Gwasanaeth yn arddangos twf yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg, fydd yn caniatáu i bob disgybl ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog. Bydd newydd-ddyfodiaid y Sir yn elwa o gyfundrefn addysg drochi arloesol, sydd yn hyblyg ac yn darparu addysg drochi gyfoes o'r radd flaenaf, gan feithrin eu sgiliau yn y Gymraeg i'w galluogi i lwyddo a ffynnu yn ein hysgolion gan ddod yn siaradwyr hyfedr ddwyieithog.

Data Allweddol

Nid oes unrhyw ddata niferoedd genedigaethau ar gael. Gellir nodi fod y genedigaethau yn gyffredinol is – gyda 1300 genedigaeth wedi'u cofnodi yn 2022. Mae'r targedau isod yn seiliedig ar wybodaeth bresennol CYBLD(2019/20/21) ac yn ystyried niferoedd dosbarth derbyn/ 5 oed un ysgol cyfrwng Saesneg penodol sy'n cael ei thargedu gan yr Awdurdod i fedru cyrraedd disgwyliadau Polisi Iaith Gwynedd.

% y plant 5 oed sy'n derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
1116	98.82%	1117	98.9%	1118	99%	1122	99.3%	1124	99.5%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
1125	99.6%	1126	99.7%	1127	99.8%	1128	99.9%	1130	100%

Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

Ble rydym ni nawr?

Mae Cydlynwyr Iaith pob Clwstwr o fewn y Sir yn atebol i Gydlynnydd Siarter Iaith a Chydlynnydd Strategaeth Iaith Uwchradd yr Awdurdod. Mae'r Cydlynwyr Clwstwr yn:

- annog a sbarduno trafodaeth sydd yn sicrhau cydweithio rhwng yr holl ysgolion.
- sicrhau llinellau clir o gyfathrebu wrth ddod i benderfyniadau.
- mynychu Cyfarfod Clwstwr tymhorol, a drefnir gan yr Awdurdod, ac sydd yn cael eu mynychu gan gynrychiolydd o GwE.
- adrodd yn ôl i berson cyswllt ym mhob ysgol gynradd, a'r ysgol Uwchradd o fewn y clwstwr, am gynnwys trafodaethau a phenderfyniadau.
- hybu cydweithio, yn unol â deilliannau Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) yr Awdurdod.

Disgwylir i holl sefydliadau addysg y sir adlewyrchu ac atgyfnerthu'r Polisi Iaith yn eu gweinyddiad, eu bywyd cymdeithasol a'u trefn fugeiliol yn ogystal ag yn eu darpariaeth gwricwlaidd. Rydym yn cefnogi ysgolion cynradd ac uwchradd i gydweithio mewn partneriaeth agos i dargedu rhieni/gofalwyr er mwyn hyrwyddo dilyniant ieithyddol, ac yn sicrhau bod yr holl staff sy'n debygol o ddod i gysylltiad gyda rhieni yn ymwybodol o'r negeseuon allweddol ynghylch addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog a dilyniant ieithyddol i allu ateb cwestiynau all godi.

Ein sefyllfa bresennol:

O ganlyniad i bandemig Covid-19 nid oes data ar gael ar gyfer 2019/20 na 2020/21.

2018-19	Dysgwyr blwyddyn 9 yn cael eu hasesu yn Y Gymraeg (Iaith Gyntaf)	84.5%
2018-19	Dysgwyr Cyfnod Sylfaen yn ennill Deilliant 5+ Y Gymraeg (asesiadau athro)	78.8%
2018-19	Dysgwyr CA2 yn ennill Lefel 4+ Y Gymraeg Iaith Gyntaf (asesiadau athro)	86.9%
2018-19	Dysgwyr CA3 yn ennill Lefel 5+ Y Gymraeg Iaith Gyntaf (asesiadau athro)	91.9%
2018-19	Dysgwyr CA3 yn ennill Lefel 5+ Y Gymraeg Ail Iaith (asesiadau athro)	77.1%

SEFYLLFA BRESENNOL YSGOLION UWCHRADD GWYNEDD 2021-2022:

Byddwn yn adolygu trefniadau categoreiddio ysgolion yn unol â Pholisi Categoreiddio Llywodraeth Cymru, 2021.

Categori 2A	Addysgir o leiaf 80% o'r pynciau ac eithrio'r Gymraeg yn unig i bob disgybl. Mae un neu ddau o bynciau yn cael eu haddysgu i rai o'r disgyblion yn Saesneg neu yn y naill iaith a'r llall.
Categori 2B	Addysgir o leiaf 80% o'r pynciau (ac eithrio'r Gymraeg a'r Saesneg) drwy gyfrwng y Gymraeg ond fe'u haddysgir drwy gyfrwng y Saesneg hefyd.
Categori 2C	Addysgir 50 - 79% o bynciau (ac eithrio'r Gymraeg a Saesneg) drwy gyfrwng y Gymraeg ond fe'u haddysgir drwy gyfrwng y Saesneg hefyd.

Categori 2CH

Addysgir pob pwnc (ac eithrio'r Gymraeg a'r Saesneg) i bob disgybl gan ddefnyddio'r naill iaith a'r llall.

Bydd yr Awdurdod yn cyd-weithio'n agos gyda'r ysgolion Uwchradd o fewn y Sir i lunio, cefnogi a monitro Cynlluniau Gweithredu priodol i gyflawni'r targedau a osodir. Bydd hyfforddiant ar gael i uwch sgilio'r gweithlu, a buddsoddir mewn adnoddau i gefnogi hynny o fis Medi 2022 ymlaen. Mae cynlluniau ar y gweill i sefydlu Canolfan Addysg Trochi ar safle Ysgol Uwchradd Tywyn fel rhan o weledigaeth yr Awdurdod i ymateb i anghenion ieithyddol yr ardal.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Byddwn yn:

- o fewn y flwyddyn gyntaf, yn mapio ac yn cynnal trafodaethau gyda'r ysgolion lle bydd unrhyw newid i'w categori ieithyddol.
- sicrhau bod pob plentyn yn parhau i ddatblygu'n ieithyddol i gyflawni gofynion Camau Cynnydd Ieithyddol Cwricwlwm i Gymru er mwyn sicrhau eu bod yn gwella'u sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall.
- penodi athro/athrawes Datblygu'r Gymraeg mewn un ysgol uwchradd benodol o fewn y Sir.
- sicrhau cysondeb traws sirol drwy sicrhau fod pob disgybl sydd yn cyrraedd safon benodol yn y Gymraeg Iaith Gyntaf ar ddiwedd Bl. 6 yn parhau i astudio'r Gymraeg fel Iaith Gyntaf yn Bl. 7 ac yn cael asesiad Cymraeg Iaith Gyntaf ar ddiwedd Bl. 9, a thrwy hynny, cynyddu'r % a asesir yn y Gymraeg fel Iaith Gyntaf ar ddiwedd Bl.9.
- cynyddu nifer canran y disgyblion sy'n parhau i wella'u sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall gan ddylanwadu'n gadarnhaol ar y % sydd yn symud ymlaen i sefyll arholiad TGAU yn y Gymraeg Iaith Gyntaf.
- monitro a sicrhau cysondeb ar draws yr ysgolion er mwyn sicrhau cynnydd yn y % a asesir yn y Gymraeg fel Iaith Gyntaf ar ddiwedd Bl.9.
- cydweithio gyda ysgolion penodol i sicrhau parhad ieithyddol o'r cynradd i'r uwchradd. Sicrhau mynediad at Gyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd, fydd yn cynnig addysg o'r safon uchaf o flwyddyn 2 ymlaen a chynnig cefnogaeth ddilynol briodol i unrhyw ddisgybl sy'n newydd ddyfodiad cynradd/uwchradd i'r sir.

Sut?:

Byddwn yn:

- monitro'n fanwl ac yn gyson safonau yn ein hysgolion.
- rhannu arferion da ar gyfer addysgu, cyd addysgu, modelu, hyfforddi, monitro, paratoi a chynhyrchu adnoddau.
- cynllunio'n briodol i sicrhau bod disgyblion a addysgir yn ddwyieithog yn parhau i gael eu haddysgu felly wrth drosglwyddo o un grŵp blwyddyn i grŵp blwyddyn arall.
- cydweithio gyda'r ysgolion i sicrhau fod disgyblion yn dilyn trywydd ieithyddol sy'n ddatblygiad naturiol o un flwyddyn i'r llall ac o un cyfnod trosglwyddo i'r llall, ac yn monitro hyn yn ofalus.
- trafod ac adnabod ar y cyd gyda'r ysgolion, gyfleoedd i gynyddu'r gyfran o ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg sy'n cael ei chynnig gan osod targedau sydd yn gyraeddadwy i'w cyflawni ac sy'n eu gallugoi i gyflawni gofynion Dynodiad Iaith yr Ysgol.

- cryfhau pontio o'r cynradd i'r uwchradd i sicrhau dilyniant pwrpasol i waith y Siarter Iaith/Strategaeth Iaith.
- uwchsgilio'r gweithlu gan feithrin hyder disgyblion i ddefnyddio a datblygu'u sgiliau llafar ar draws yr ysgol.
- llunio briff i roi crynodeb o'r disgwyliadau a osodir gan yr Awdurdod mewn perthynas â hybu defnydd o'r Gymraeg, a sut bydd yr Awdurdod, trwy'r cytundeb hwn, yn cefnogi ysgolion penodol i gadarnhau'r gweithdrefnau sydd eisoes yn bodoli yn y cyd-destun hwn.
- cefnogi ysgolion penodol i sicrhau bod Pennaeth, staff a Llywodraethwyr yn ymwybodol o'r disgwyliadau i ddefnyddio, hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ym mhob rhan o weithrediad yr ysgol, ac i sicrhau bod hawl y disgyblion a theulu estynedig yr ysgol i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r ysgol yn cael ei barchu bob amser.
- disgwyl gweld strategaeth bwrpasol yn cael ei gweithredu er mwyn galluogi disgyblion o gartrefi Cymraeg a di-Gymraeg i ddatblygu eu gafael ar y Gymraeg a'r Saesneg fel ei gilydd.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Bydd cynnydd yn y nifer o blant sy'n parhau i wella'u sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall. Bydd y cynnydd yn cael ei adolygu'n flynyddol fel sail i ymyrraethau a champau gweithredu pellach. Bydd disgyblion y Sir yn elwa o gyfundrefn addysg drochi arloesol, fydd wedi gwreiddio, ac yn darparu addysg drochi gyfoes o'r radd flaenaf i'r dysgwyr, i'w galluogi i lwyddo a ffynnu yn ein hysgolion gan ddod yn siaradwyr hyfedr ddwyieithog.

Data Allweddol

Mae'r targedau isod yn seiliedig ar gynyddu nifer y dosbarthiadau cyfrwng Cymraeg mewn tair ysgol benodol sy'n cael eu targedu gan yr Awdurdod i fedru cyrraedd disgwyliadau categorïau ieithyddol ysgolion e.e. cynyddu nifer o ddosbarthiadau cyfrwng Cymraeg ac felly hefyd nifer y disgyblion sy'n sefyll TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf mewn un ysgol uwchradd fawr dros gyfnod o ddeg mlynedd o un dosbarth i bedwar dosbarth(oddeutu 120 o blant).

% y dysgwyr sy'n parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall

2022 - 2023		2023 - 2024	2024 - 2025	2025 - 2026	2026 - 2027
Bl.2/Bl.3	98.3%	98.9%	99%	99.3%	99.5%
Bl.6/Bl. 7	79.6%	79.6%	79.6%	79.6%	82.1%
Bl.9/Bl.11 Sefyll TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf	84.5%	84.5%	84.5%	84.5%	86.1%
2027 - 2028		2028 - 2029	2029 - 2030	2030 - 2031	2031 - 2032
Bl.2/Bl.3	99.6%	99.7%	99.8%	99.9%	100%
Bl.6/Bl. 7	82.1%	82.1%	82.1%	82.1%	86.9%
Bl.9/Bl.11 Sefyll TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf	86.1%	86.1%	86.1%	86.1%	88.6%

Deilliant 4

Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg

Ble rydym ni nawr?

Disgwylir gweld dilyniant a pharhad priodol yng nghyfrwng ieithyddol addysgu pob disgybl o un Cyfnod Allweddol i'r llall. Disgwylir i bob disgybl sydd wedi astudio Cymraeg (Iaith Gyntaf) fel pwnc yn yr ysgol gynradd barhau i wneud hynny yn yr uwchradd, a sefyll asesiad/arholiad yn y pwnc ar ddiwedd Blwyddyn 11. Disgwylir i bob disgybl sydd wedi cael eu haddysgu drwy gyfrwng Y Gymraeg yn yr ysgol gynradd barhau i wneud hynny yn yr uwchradd, a sefyll asesiadau/arholiadau allanol drwy gyfrwng Y Gymraeg. Trwy'r Gyfundrefn Drochi, rhoddir cefnogaeth i newydd-ddyfodiaid barhau i ddatblygu eu sgiliau iaith a'u hyfedredd yn y Gymraeg, gan gynnwys astudio cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae ysgolion Uwchradd Gwynedd yn cydweithio gyda Choleg Addysg Bellach Menai a Choleg Addysg Bellach Meirion Dwyfor sydd yn rhan o Grŵp Llandrillo Menai er mwyn darparu Cwricwlwm eang a chytbwys i ddysgwr CA4 a CA5 yn y sir. Mae disgyblion BI10, BI11, BI12 a BI13 yn mynychu'r colegau un prynhawn yr wythnos er mwyn dilyn cyrsiau sydd y rhan fwyaf yn alwedigaethol eu natur.

Ar ôl i'r ysgolion fynd trwy'r broses o gyda'r disgyblion o ddewis eu pynciau ar gyfer eu haddysg CA4 ac Ôl-16 mae'r ysgolion yn trosglwyddo gwybodaeth graidd y disgyblion allan o SIMS trwy ddull electronig ddiogel i'r colegau. Fel rhan o'r daenlen ar gyfer bob ysgol mae'r ysgol yn adnabod cyfrwng iaith y dymunir i'r disgyblion dderbyn eu haddysg yn y coleg. Trwy'r dull yma mae'r athrawon a staff gweinyddol yn y coleg yn ymwybodol o'r dewis cyfrwng iaith ar gyfer bob disgybl. Mae'r oll brosesau o gofrestru gyda'r byrddau arholiad a nodi cyfrwng iaith papurau arholiad yn dilyn y wybodaeth yma.

Yn ystod eu hastudiaethau yn y coleg mae'r ysgolion yn canfod barn dysgwr ac yn dilysu eu bod yn derbyn eu haddysg trwy'r cyfrwng iaith fel amlygwyd ar gychwyn y cwrs. Os oes unrhyw anghysondeb bydd cysylltu gyda'r Cydlynnydd Cyrsiau 14-19 Gwynedd ac Ynys Môn ac Uwch Dim Rheoli yn y coleg er mwyn datrys unrhyw anghysondeb. Mae'r protocolau cytunedig yn nodi nid yw yn bosib i ddisgyblion newid cyfrwng iaith eu haddysg yn y coleg heb drafodaeth gyda'r Uwch Dim Rheoli yn eu hysgol a'u rhieni. Dim ond yn sgil trafodaethau o'r fath ac arweiniad o'r ysgol i staff gweinyddol a staff dysgu'r coleg bydd unrhyw newid cyfrwng iaith y dysgu ac addysgu yn y coleg ar gyfer disgyblion unigol.

Fel rhan o'r broses flynyddol o gynllunio'r ddarpariaeth cyrsiau cydweithredol mae canfod cyfrwng iaith y ddarpariaeth ar gyfer bob cwrs. Mae bob rhandeiliad (Ysgolion a Cholegau, Disgyblion a Rhieni) yn ymwybodol o'r ddarpariaeth sydd ar gael cyn dewis cwrs.

Yn flynyddol wrth adolygu'r cynnig cyrsiau a cynllunio ar gyfer y flwyddyn addysgol canlynol mae anogaeth a cefnogaeth o'r AALL i darparwyr cyrsiau i'w cynyddu eu ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Mae cynnydd yn y nifer o gyrsiau ar gael trwy'r cyfrwng y Gymraeg yn y Colegau ar gyfer disgyblion cyrsiau partneriaeth 14-19 o'r ysgolion wedi amlygu dros y 10 mlynedd diwethaf.

Mae ysgolion Uwchradd Gwynedd yn cydweithio gyda'i gilydd er mwyn darparu Cwricwlwm eang a chytbwys i ddysgwr CA4 a CA5 yn y sir. Mae disgyblion BI10, BI11, BI12 a BI13 yn mynychu ysgolion eraill yn ystod yr wythnos er mwyn dilyn cyrsiau Lefel 2, Lefel 1 a Lefel Mynediad ar gyfer BI10 a BI11 a Lefel 3 ar gyfer BI12 a BI13.

Ar ôl i'r ysgolion mynd trwy'r broses o gyda'r disgyblion o ddewis eu pynciau ar gyfer eu haddysg CA4 ac Ôl-16 mae'r ysgolion yn trosglwyddo gwybodaeth graidd y disgyblion allan o SIMS trwy ddull electronig i mewn i system SIMS yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs wrth ddefnyddio CTF. Fel rhan o'r data SIMS ar gyfer bob ysgol mae'r ysgol yn adnabod cyfrwng iaith y dymuni'r i'r disgyblion derbyn eu haddysg yn yr ysgol arall. Trwy'r dull yma mae'r athrawon a staff gweinyddol yn yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs yn ymwybodol o'r dewis cyfrwng iaith ar gyfer bob disgybl.

Mae'r oll brosesau o gofrestru gyda'r byrddau arholiad a nodi cyfrwng iaith papurau arholiad yn dilyn y wybodaeth yma.

Yn ystod eu hastudiaethau yn yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs mae'r fam ysgol y disgyblion yn canfod barn dysgwr ac yn dilysu eu bod yn derbyn eu haddysg trwy'r cyfrwng iaith fel amlygwyd ar gychwyn y cwrs. Os oes unrhyw anghysondeb bydd cysylltu gyda'r Cydlynedd Cyrsiau Partneriaeth 14-19 Gwynedd ac Ynys Môn ac Uwch Dim Rheoli yn yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs er mwyn datrys unrhyw anghysondeb. Mae'r protocolau cytunedig yn nodi nid yw yn bosib i ddisgyblion newid cyfrwng iaith eu haddysg yn yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs heb drafodaeth gyda'r Uwch Dim Rheoli yn eu mam ysgol a'u rhieni. Dim ond yn sgil trafodaethau o'r fath ac arweiniad o'r ysgol i staff gweinyddol a staff dysgu'r ysgol sydd yn darparu'r cwrs bydd unrhyw newid cyfrwng iaith y dysgu ac addysgu yn yr ysgol sydd yn darparu'r cwrs ar gyfer disgyblion unigol.

Fel rhan o'r broses flynyddol o gynllunio'r ddarpariaeth cyrsiau cydweithredol rhwng ysgolion mae canfod cyfrwng iaith y ddarpariaeth ar gyfer bob cwrs. Mae bob rhandeiliad (Ysgolion, Disgyblion a Rhieni) yn ymwybodol o'r ddarpariaeth sydd ar gael cyn dewis cwrs.

Yn flynyddol wrth adolygu'r cynnig cyrsiau a chynllunio ar gyfer y flwyddyn addysgol ganlynol mae anogaeth a chefnogaeth o'r AALL i ddarparwyr cyrsiau i'w cynyddu eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Mae cynnydd yn y nifer o gyrsiau ar gael trwy'r cyfrwng y Gymraeg yn yr ysgolion ar gyfer disgyblion cyrsiau partneriaeth 14-19 rhwng ysgolion wedi amlygu dros y 10 mlynedd diwethaf.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Bydd cynnydd yn y niferoedd o ddysgwyr sy'n :

- cael eu cofrestru i sefyll TGAU Cymraeg (Iaith Gyntaf) fel pwnc.
- ennill graddau A*-C mewn TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf.
- cael eu cofrestru ar gyfer o leiaf tri chymhwyster pellach drwy gyfrwng y Gymraeg ym mlynnyddoedd 10 ac 11.
- cael eu cofrestru ar gyfer o leiaf pum cymhwyster pellach ar Lefel 1 neu Lefel 2 drwy gyfrwng y Gymraeg ym mlynnyddoedd 10 ac 11.
- cael eu cofrestru i sefyll Cymraeg (Iaith Gyntaf) fel pwnc Safon Uwch.
- astudio cymwysterau Lefel 3 drwy gyfrwng y Gymraeg.

Bydd dylanwad cadarnhaol y Gyfundrefn Drochi'n y Sir i'w weld ar gynnydd disgyblion.

Sut?:

- bydd pob ysgol yn ymateb i dargedau, a bydd cynhaliaeth briodol yn cael ei chynnig a'i monitro'n gyson i'w galluogi i gyflawni'r cynnydd.
- sicrhau bod y gweithlu'n cwblhau Hunanasesiad Iaith yn rheolaidd ar Hunanwasanaeth.
- ystyried proffil ieithyddol gweithlu'r ysgolion hynny sydd ar hyn o bryd wedi'u lliwio'n goch, ochr yn ochr â gofynion y Dynodiadau Iaith yr Awdurdod, er mwyn blaenoriaethu rhaglen o Hyfforddiant i gefnogi sgiliau ieithyddol staff.
- monitro cynnydd ac effaith yr hyfforddiant i sicrhau'r datblygiad disgwylidig i allu cyflawni gofynion y categorïau ieithyddol.
- cynnal awdit o gyfrwng darpariaeth Cyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16 ac ymateb i'r canfyddiadau.

- sicrhau bod gofynion Dynodiadau Iaith yr Awdurdod yn cael eu hymgorffori mewn polisiau Recriwtio a Phenodi, a'u hadolygu yn drylwyr.
- ystyried lleoliad Uned Drochi newydd ardal Bangor er mwyn cefnogi'r broses bontio a throchi newydd-ddyfodiaid yn haws. Hyn eisoes yn gynllun ar gyfer yr ysgol arall yn Ne'r sir, sef Ysgol Tywyn.
- mapio'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg a gynigir o fewn y categorïau presennol a'r categorïau newydd yn unol â'r canllaw categoreiddio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.
- gweithio gydag ysgolion sydd gyda photensial i gynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, gan anelu at newid categori yr ysgolion hynny yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.
- cyd-weithio'n agos gyda'r ysgolion Uwchradd o fewn y Sir i lunio, cefnogi a monitro Cynlluniau Gweithredu priodol i gyflawni'r targedau a osodir. Bydd hyfforddiant ar gael i uwch sgilio'r gweithlu, a buddsoddir mewn adnoddau i gefnogi hynny.
- buddsoddi mewn athro/athrawes Datblygu'r Gymraeg yn un o ysgolion Uwchradd y Sir er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Byddwn yn parhau i gynnal y niferoedd uchel o ddysgwyr sy'n :

- cael eu cofrestru i sefyll TGAU Cymraeg (Iaith Gyntaf) fel pwnc.
- ennill graddau A*-C mewn TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf.
- cael eu cofrestru ar gyfer o leiaf tri chymhwyster pellach drwy gyfrwng ym mlynnyddoedd 10 ac 11.
- cael eu cofrestru ar gyfer o leiaf pum cymhwyster pellach ar Lefel 1 neu Lefel 2 drwy gyfrwng y Gymraeg ym mlynnyddoedd 10 ac 11.
- cael eu cofrestru i sefyll Cymraeg (Iaith Gyntaf) fel pwnc Safon Uwch.
- astudio cymwysterau Lefel 3 drwy gyfrwng y Gymraeg.

Bydd dylanwad cadarnhaol y Gyfundrefn Drochi'n y Sir ar gynnydd y disgyblion wedi gwreiddio.

Data Allweddol

Data presennol:

		%	Nifer
2020/21	Dysgwyr gofrestrwyd i sefyll TGAU Cymraeg (laith Gyntaf) a chofrestru ar gyfer o leiaf tri chymhwyster pellach drwy gyfrwng y Gymraeg.	71.3%	876
2020/21	Dysgwyr gofrestrwyd i sefyll TGAU Cymraeg (laith Gyntaf) a chofrestru ar gyfer o leiaf pum cymhwyster pellach ar lefel 1 neu lefel 2 drwy gyfrwng y Gymraeg.	67.8%	793
2020/21	Dysgwyr gofrestrwyd i sefyll TGAU Cymraeg (laith Gyntaf).	87%	1068
2020/21	Dysgwyr ar ddiwedd Bl.11 enillodd raddau A*-C mewn TGAU Cymraeg laith Gyntaf.	75.3%	755
2020/21	Dysgwyr ar ddiwedd Bl.11 enillodd raddau A*-C mewn TGAU Cymraeg Ail laith.	91.3%	240
2020/21	Dysgwyr a gofrestrwyd i sefyll Cymraeg (laith Gyntaf) fel pwnc Safon Uwch.	12.3%	44

Niferoedd a % y dysgwyr sy'n astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg:**Niferoedd a % y dysgwyr gofrestrwyd i sefyll TGAU Cymraeg (laith Gyntaf) a chofrestru ar gyfer o leiaf tri chymhwyster pellach drwy gyfrwng y Gymraeg**

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
876	71.3%	884	72%	896	73%	908	74%	936	76.2%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
946	77%	956	78%	970	79%	982	80%	996	81.1%

Niferoedd a % y dysgwyr gofrestrwyd i sefyll TGAU Cymraeg (laith Gyntaf) a chofrestru ar gyfer o leiaf pum cymhwyster pellach drwy gyfrwng y Gymraeg

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
793	67.8%	795	68%	806	69%	829	71%	853	73%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
865	74%	876	75%	888	76%	900	77%	913	78.1%

Dysgwyr a gofrestrwyd i sefyll Cymraeg (laith Gyntaf) fel pwnc TGAU.

2022 - 2023	2023 - 2024	2024 - 2025	2025 - 2026	2026 - 2027
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

1068	87%	1080	88%	1092	89%	1105	90%	1117	91.2%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
1129	92%	1142	93%	1154	94%	1166	95%	1188	96%

Dysgwyr a gofrestrwyd i sefyll Cymraeg (laith Gyntaf) fel pwnc Safon Uwch.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
44	12%	47	13%	51	14%	55	15%	58	16%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
62	17%	65	18%	69	19%	73	20%	73	20%

Dysgwyr sy'n astudio cymwysterau Lefel 3 drwy gyfrwng y Gymraeg.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
182	50%	193	53%	200	55%	207	57%	218	60%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
226	62%	233	64%	240	66%	248	68%	259	70%

Deilliant 5

Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol

Ble rydym ni nawr?

Cyflawnir prif amcanion y Siarter Iaith a'r Strategaeth Iaith Uwchradd trwy:

- gefnogi datblygiad sgiliau iaith disgyblion i allu defnyddio'r Gymraeg
- drwytho'r dysgwyr mewn agweddau cadarnhaol o safbwynt Y Gymraeg
- cynnig cyfleoedd i ddenyddio'r Gymraeg mewn ystod o sefyllfaoedd
- greu awydd i fod eisiau defnyddio'r Gymraeg

Mae ymroddiad a pherchnogaeth y tîm arweinyddiaeth ym mhob ysgol yn gadarn o'i phlaid ac â disgwyliadau uchel o safbwynt ei gweithredu. Mae strwythur staffio'r ysgolion yn nodi cyfrifoldebau ac atebolrwydd clir am weithrediad gwahanol agweddau o fywyd ysgol sy'n ymwneud â'r Gymraeg ac mewn partneriaeth â'r gymuned ehangach er mwyn sicrhau perchnogaeth lawn ohoni. Mae rôl y Cydlynwyr Iaith yn glir ac yn cael ei gweithredu'n gyson ar draws pob clwstwr o fewn y Sir.

Cynllunio pob ysgol yn fwriadus i gynnig cyfleoedd a phrofiadau ffurfiol ac anffurfiol i'r disgyblion ddefnyddio'r Gymraeg. Cefnogir pob cyfle i'r disgyblion ddefnyddio neu ymarfer yr iaith a'u cynorthwyo i sylweddoli bod byd cymdeithasol a diwylliannol cyfoethog yn gysylltiedig â'r Gymraeg.

- Defnyddir data o Hunanasesiad Iaith Gymraeg y gweithlu i sicrhau fod unrhyw anghenion hyfforddi yn cael eu diwallu er mwyn cefnogi sgiliau llafar y disgyblion.
- Caiff y Gwe Iaith ei gwblhau ddwy waith yn ystod blwyddyn addysgol. Gwneir defnydd o'r data i ganfod gwaelodlin o batrymau ac arferion ieithyddol dysgwyr oddi fewn a thu allan i furiau'r ysgol. Gwneir defnydd o'r data ynglŷn a'u hagweddau a'u hyder i ddefnyddio'r Gymraeg ar gyfer camau gweithredu pellach.
- Ceir cytundeb ar drefn atebolrwydd rhwng y Swyddogion Addysg, Consortia Rhanbarthol GwE a Chydlynwyr Iaith pob dalgylch.
- Mae dealltwriaeth o'r mesuryddion a dulliau amrywiol o fesur effaith a ddefnyddir wrth weithredu pob Cynllun Clwstwr Y Gymraeg.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Bydd ysgolion yn sicrhau bod:

- bri a gwerth i'r Gymraeg wrth annog mwy o ddefnydd o'r Gymraeg fel cyfrwng dysgu a chymdeithasu ac yn parhau i weithredu'r Siarter Iaith a Strategaeth Iaith Uwchradd.
- ymagweddau cadarnhaol tuag at ddefnyddio'r Gymraeg yn cael ei hybu ymysg disgyblion a rhieni.
- Cyngor Iaith yn gweithredu'n effeithiol ym mhob ysgol.
- cydweithio agos gyda phartneriaethau allanol megis Yr Urdd, Hunaniaith, er mwyn meithrin agweddau iach a chynyddu defnydd o'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol.

- Llais y Disgybl yn ganolog yn y cynlluniau i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn gymdeithasol a thrwy gyfryngau digidol a chyfryngau cymdeithasol.
- data'r Gwe Iaith yn cael ei ddefnyddio fel gwaelodlin wrth gytuno ar gamau gweithredu.

Sut?:

Byddwn yn:

- parhau i hybu egwyddorion y Siarter Iaith a'r Strategaeth Iaith i arwain at gynnydd pellach yn nefnydd cymdeithasol a chwricwlaidd disgyblion o'r Gymraeg.
- parhau i gefnogi ysgolion i hybu ymagweddau cadarnhaol tuag at ddefnyddio'r Gymraeg ymysg disgyblion a rhieni.
- sicrhau bod Cyngor Iaith yn gweithredu mhob ysgol ac yn glir o'u rôl a'u dyletswyddau.
- parhau i hwyluso cydweithio effeithiol rhwng ysgolion a phartneriaethau allanol megis Yr Urdd, Hunaniaith, er mwyn meithrin agweddau iach a chynyddu defnydd o'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol.
- cefnogi ysgolion i sicrhau bod Llais y Disgybl yn ganolog yn y cynlluniau i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn gymdeithasol a thrwy gyfryngau digidol a chyfryngau cymdeithasol.
- annog cydweithio rhwng ysgolion o fewn y Sir i sicrhau rhannu arferion da a chreu cysylltiadau fydd yn hybu defnydd o'r iaith.
- creu cysylltiadau a chyfleoedd i ymestyn rhannu arferion da y tu hwnt i ffiniau'r Sir.
- cefnogi ysgolion i allu defnyddio data'r Gwe Iaith fel gwaelodlin wrth gytuno ar gamau gweithredu.
- parhau i gynnal trafodaethau gyda'r Cyd-gysylltwyr Iaith ar y dulliau mwyaf hylaw ac effeithiol o rannu arferion da a'u rhannu ymysg clystyrau o fewn yr Awdurdod.
- sefydlu Bwrdd Prosiect Deilliant 5 i sicrhau cydweithio a chyfathrebu gyda rhanddeiliaid perthnasol e.e Yr Urdd, CFFI, Hunaniaith, gyda'r bwriad o fapio'r gweithgareddau a gynigir gan bartneriaethau o fewn y Sir.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Bydd prif amcanion y Siarter Iaith a'r Strategaeth Iaith Uwchradd yn rhan ganolog o Gynlluniau Datblygu pob ysgol. Bydd ymroddiad a pherchnogaeth gadarn ohonynt, a bydd disgwyliadau uchel o safbwynt ei gweithredu. Gwelir effaith i'r gweithredu drwy gyfrwng y data a gesglir.

Data Allweddol

Cynyddu cyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr ysgol:

Canran o blant cynradd/uwchradd sydd wedi llenwi'r Gwe Iaith sy'n hyderus i wneud defnydd o'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd
75%	75%	78.5%	78.5%	79%	85%	80%	87%	82%	90%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd
83%	91%	84%	92%	85%	93%	86%	94%	87%	95%

Nifer o blant cynradd/uwchradd sydd yn aelodau o'r Urdd yn yr ysgolion.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
Cynradd 3973	Uwchradd 1855	Cynradd 3980	Uwchradd 1860	Cynradd 3985	Uwchradd 1865	Cynradd 3990	Uwchradd 1870	Cynradd 3995	Uwchradd 1875
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
Cynradd 4000	Uwchradd 1880	Cynradd 1005	Uwchradd 1885	Cynradd 1010	Uwchradd 1890	Cynradd 1015	Uwchradd 1895	Cynradd 1020	Uwchradd 1990
Nifer o ysgolion cynradd/uwchradd sy'n llwyddo i gyrraedd disgwiliadau uchaf y Siarter laith/Strategaeth laith Uwchradd.									
2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
Cynradd 75%	Uwchradd 75%	Cynradd 78.5%	Uwchradd 78.5%	Cynradd 79%	Uwchradd 85%	Cynradd 80%	Uwchradd 87%	Cynradd 82%	Uwchradd 90%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
Cynradd 83%	Uwchradd 91%	Cynradd 84%	Uwchradd 92%	Cynradd 85%	Uwchradd 93%	Cynradd 86%	Uwchradd 94%	Cynradd 87%	Uwchradd 95%

Deilliant 6

Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol (“ADY”) (yn unol â'r dyletswyddau a bennir gan y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018)

Ble rydym ni nawr?

Mae gofyn statudol o fewn Deddfwriaeth ADY (2018), ddaeth i rym ym Medi 2021, i sicrhau fod dysgwyr yn gallu cael darpariaeth dysgu ychwanegol drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae pob disgybl sydd ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) yn cael mynediad at wasanaethau cyfrwng Cymraeg yng Ngwynedd. Mae darpariaethau a gwasanaethau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog ar gael ar gyfer yr holl ystod ac amrywiaeth o Anghenion Dysgu Ychwanegol. Mae pob aelod o staff o fewn y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant yn rhugl yn y Gymraeg ac yn gallu darparu yn ddwyieithog. Mae cyfrwng iaith y mewnbwn yn ddibynnol ar anghenion dysgu unigolion.

Mae heriau yn bodoli ar gyfer rhai swyddi arbenigol o ran cynnal y lefel o ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn benodol ym Maes Seicoleg Addysgol, ac mae'n debygol o fod yn her yn y maes mewnbwn Namau Synhwyraidd o fewn y 10 mlynedd nesaf.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

Bydd y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant yn:

- parhau i ddarparu addysg ar gyfer disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg, ac yn ddwyieithog, ar hyd pob cam o'r daith addysgol.
- parhau i gynllunio darpariaeth o gwmpas anghenion plant a phobl ifanc a'u teuluoedd.
- parhau i weithredu gofynion Strategaeth ADY a Chynhwysiad Gwynedd ac Ynys Môn.
- parhau asesu maint a gallu'r Gweithlu ADY cyfrwng Cymraeg gan ddefnyddio'r canlyniadau i gynllunio'r gweithlu'n briodol.

Sut?:

Byddwn yn:

- ymgysylltu gyda rhieni/gofalwyr er mwyn sicrhau eu bod yn deall y ddarpariaeth a'r cymorth sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg.
- defnyddio canfyddiadau arolygiadau o dan adran 63 o Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 er mwyn gwella darpariaeth ar gyfer personau ag anghenion dysgu ychwanegol ac ar gyfer cynllunio gweithlu o fewn y sector ADY.
- cynnal archwiliad blynyddol o wasanaethau ADY a Chynhwysiad os bydd bylchau'n ymddangos yn y ddarpariaeth Gymraeg.
- monitro, asesu'r galw a chynllunio o gwmpas anghenion plant a phobl ifanc a'u teuluoedd, a pharhau i sicrhau mynediad i wasanaethau sy'n gwbl ddwyieithog.
- ystyried unrhyw geisiadau rhesymol am gymorth a chefnogaeth gan siroedd eraill y rhanbarth sydd yn wynebu anawsterau o ran eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Bydd lefel staffio arbenigol (h.y. swyddi sydd yn Statudol o fewn Deddfwriaeth ADY a Tribiwnlys Cymru (2018) yng Ngwynedd yn ddigonol ar gyfer ymateb i'r gofyn fydd yn bodoli. Bydd gennym gynllun recriwtio addas ar gyfer cynllunio'r gweithlu dros yr hir dymor, ac fe fydd pob darpariaeth ac ymyrraeth sydd yn angenrheidiol ar gyfer hybu cynhwysiad dysgwyr gyda ADY ar gael yn ddwyieithog.

Deilliant 7

Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg

Ble rydym ni nawr?

Yn sgil cwblhau Holiadur Sgiliau Iaith y Gweithlu Addysg, mae gwaith manwl wedi'i gyflawni i edrych ar y canfyddiadau, ac ystyried pa hyfforddiant a chefnogaeth ieithyddol sydd ei hangen ar weithlu'n hysgolion. Trefnwyd cyrsiau a hyfforddiant i ymateb i'r anghenion a amlygwyd yn sgil cynnal yr holiadur. Rydym yn cydweithio'n agos gyda Chanolfan Bedwyr, Prifysgol Bangor a Chonsortia Rhanbarthol GwE er mwyn sicrhau bod cyrsiau Dysgu Cymraeg priodol ar gael i'r gweithlu addysg ar lefel Sylfaenol, Canolradd, Uwch neu er mwyn Gloywi Iaith a Chodi Hyder. Disgwylir i'r gweithlu addysg (athrawon, cymorthyddion, cymorthyddion cegin) ddiweddarau Holiadur Sgiliau Iaith yn flynyddol ar ddechrau'r flwyddyn addysgol er mwyn sicrhau data sydd yn gyfredol, i alluogi cynllunio hyfforddiant a chefnogaeth briodol ar eu cyfer, fydd yn eu galluogi i addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd gofynion y Dynodiadau Iaith yn cael eu gweithredu yn y broses recriwtio, a thargedau yn cael eu monitro i sicrhau cynnydd yn y nifer.

Ble rydym yn ceisio bod o fewn 5 mlynedd cyntaf y Cynllun hwn a sut rydym yn bwriadu cyrraedd yno?

Ble?:

- Bydd cynnydd yn y canran o athrawon sy'n hyderus i addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng Y Gymraeg yn ein hysgolion.
- Bydd cynnydd yn y canran o bynciau ym mlynnyddoedd 10 ac 11 ac ym mlynnyddoedd 12 ac 13, sy'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng Y Gymraeg.
- Bydd pob swydd addysgu a hysbysebwr yn cynnwys cyfeiriad at Ddynodiad Iaith y swydd.
- Bydd Llywodraethwyr pob ysgol yn meddu ar ddealltwriaeth o ofynion ieithyddol swyddi a hysbysebwr ac o oblygiadau methu llwyddo i benodi yn unol â gofynion ieithyddol y swydd.

Sut?:

Byddwn yn:

- gwneud defnydd o ddata Cyfrifiad Blynyddol y Gweithlu i lywio gwaith cynllunio'r gweithlu a rhagdybio faint o athrawon fydd eu hangen ar gyfer y dyfodol yn seiliedig ar ragdybiaethau.
- cydweithio gyda chonsortia rhanbarthol GwE a'r Academi Genedlaethol ar gyfer Arweinyddiaeth Addysgol er mwyn sicrhau cyflenwad digonol o benaethiaid ar gyfer y sector cyfrwng Cymraeg.
- cydweithio gyda chonsortia rhanbarthol a darparwyr addysg gychwynnol i athrawon er mwyn sicrhau cyflenwad digonol o athrawon cyfrwng Cymraeg.
- cynorthwyo athrawon a gweithwyr cymorth i wella'u sgiliau Cymraeg a'u sgiliau addysgu cyfrwng Cymraeg drwy ddefnyddio cyrsiau fel Cynllun Sabothol a chynllunio ôl-ofal i unigolion ar ddiwedd cwrs, mewn cydweithrediad gyda chonsortia rhanbarthol GwE
- cefnogi gweithlu'r ysgolion i ddatblygu eu sgiliau yn y Gymraeg, i loywi iaith, yn ogystal â'u gallu i ddysgu ac addysgu yn Gymraeg.

- darparu a hyrwyddo Dysgu Proffesiynol Parhaus sy'n cefnogi hyfforddiant i athrawon ym methodoleg addysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog, gan fanteisio ar enghreifftiau o arfer dda sydd eisoes ar waith yn nifer yr ysgolion ac ymchwil ddiweddar wrth wneud hynny.
- datblygu hyfforddiant i gymorthyddion ac athrawon gan gynnal gweithdai cydweithredol ar ddatblygu cyfleoedd Llafaredd cyfoethog ac estynedig mewn dosbarthiadau Cyfnod Sylfaen.
- cefnogi un ysgol benodol drwy benodi athro/athrawes Datblygu'r Gymraeg.

Ble rydym yn disgwyl bod ar ddiwedd ein Cynllun deng mlynedd?

Byddwn yn parhau i gynnal y ganran uchel o athrawon sy'n hyderus i addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng Y Gymraeg yn ein hysgolion. Byddwn yn parhau i:

- sicrhau canrannau uchel o bynciau ym mlynnyddoedd 10 ac 11, ac ym mlynnyddoedd 12 ac 13 sy'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng Y Gymraeg.
- sicrhau bod pob swydd addysgu a hysbysebwr yn cynnwys cyfeiriad at Ddynodiad Iaith y Swydd.
- gydweithio gyda Llywodraethwyr pob ysgol er mwyn sicrhau eu bod yn ymateb yn llawn i ddisgwyliadau ieithyddol Polisi Iaith Ysgolion Gwynedd a Pholisi Recriwtio a Dethol Diogel Ysgolion Gwynedd.

Cynyddu nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg:

Nifer a chanran yr athrawon sy'n hyderus i addysgu Cymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng Y Gymraeg yn ein hysgolion.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd
99.2%	86.3%	99.2%	87%	99.5%	89%	99.7%	90%	100%	93%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd	Cynradd	Uwchradd
100%	94%	100%	96%	100%	97%	100%	98%	100%	100%

Nifer (Cyfanswm) a chanran y pynciau ym mlynnyddoedd 10 ac 11 sy'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng Y Gymraeg.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
296	69.5%	302	71%	306	72%	311	73%	315	74%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
319	75%	323	76%	328	77%	332	78%	340	80%

Nifer (Cyfanswm) a chanran y pynciau ym mlynnyddoedd 12 ac 13 sy'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng Y Gymraeg.

2022 - 2023		2023 - 2024		2024 - 2025		2025 - 2026		2026 - 2027	
132	57.9%	132	58%	134	59%	136	60%	139	61%
2027 - 2028		2028 - 2029		2029 - 2030		2030 - 2031		2031 - 2032	
141	62%	143	63%	145	64%	148	65%	150	66%

Sut y byddwn yn gweithio gydag eraill i gyflawni ein gweledigaeth

CYLCH GORCHWYL FFORWM IAITH ADDYSG GWYNEDD

PWRPAS:

I gymryd trosolwg o holl agweddau'r CSGA, gan sicrhau comisiynu addas, cynnydd ar gamau gweithredu a deilliannau, a chyd-lynedd y gweithredu i gyflawni'r deilliannau fel un cyfanwaith. Bydd hyn yn cynnwys:

- Trosolwg o'r holl ddeilliannau
- Darparu arweiniad a chynghor cyffredinol i bob deiliant
- Briffio a herio cynnydd ar gamau gweithredu
- Comisiynu gwaith gan yr unigolion sydd yn arwain y deilliannau ynghyd â chomisiynu gwasanaethau eraill yn ôl yr angen
- Awdurdodi unrhyw newidiadau o bwys i ddeiliant unigol neu'r CSGA fel cyfanwaith
- Ystyried unrhyw gyfyngiadau allanol ar y deilliannau neu'r CSGA fel cyfanwaith
- Adnabod a dileu unrhyw rwystrau mewnol neu allanol i ddeiliant unigol neu'r CSGA fel cyfanwaith.

AMLDER CYFARFODYDD:

Bydd y Fforwm Iaith Addysg yn cyfarfod hyd at 3 gwaith y flwyddyn. Pe cyfyd materion fydd angen eu dyrchafu gan yr unigolion sy'n arwain ar ddeilliannau unigol y CSGA, yna bydd modd trefnu cyfarfodydd ychwanegol yn ôl yr angen.

RÔL:

Mae'r Fforwm Iaith Addysg wedi ei awdurdodi i weithio o fewn i derfynau amser, cyllid ac ansawdd i sicrhau y cyflawnir deilliannau unigol a'r CSGA yn ei gyfanrwydd.

Disgwylir i'r Fforwm Iaith Addysg liniaru unrhyw risgiau sydd yn codi, dileu rhwystrau, ynghyd â monitro perfformiad a chynnydd o safbwynt deilliannau unigol a'r CSGA yn ei gyfanrwydd.

Bydd y Fforwm Iaith Addysg yn gweithredu fframwaith llywodraethu priodol i gefnogi'r CSGA er mwyn cyrraedd y deilliannau disgwylidig.

DOGFENNAETH:

Bydd dogfennau perthnasol ar gyfer sylw aelodau yn cael eu dosbarthu oddeutu wythnos o flaen llaw. Caiff y ddogfennaeth ei chylchredeg yn electroneg, a bydd copi caled ar gael yn ôl yr angen.

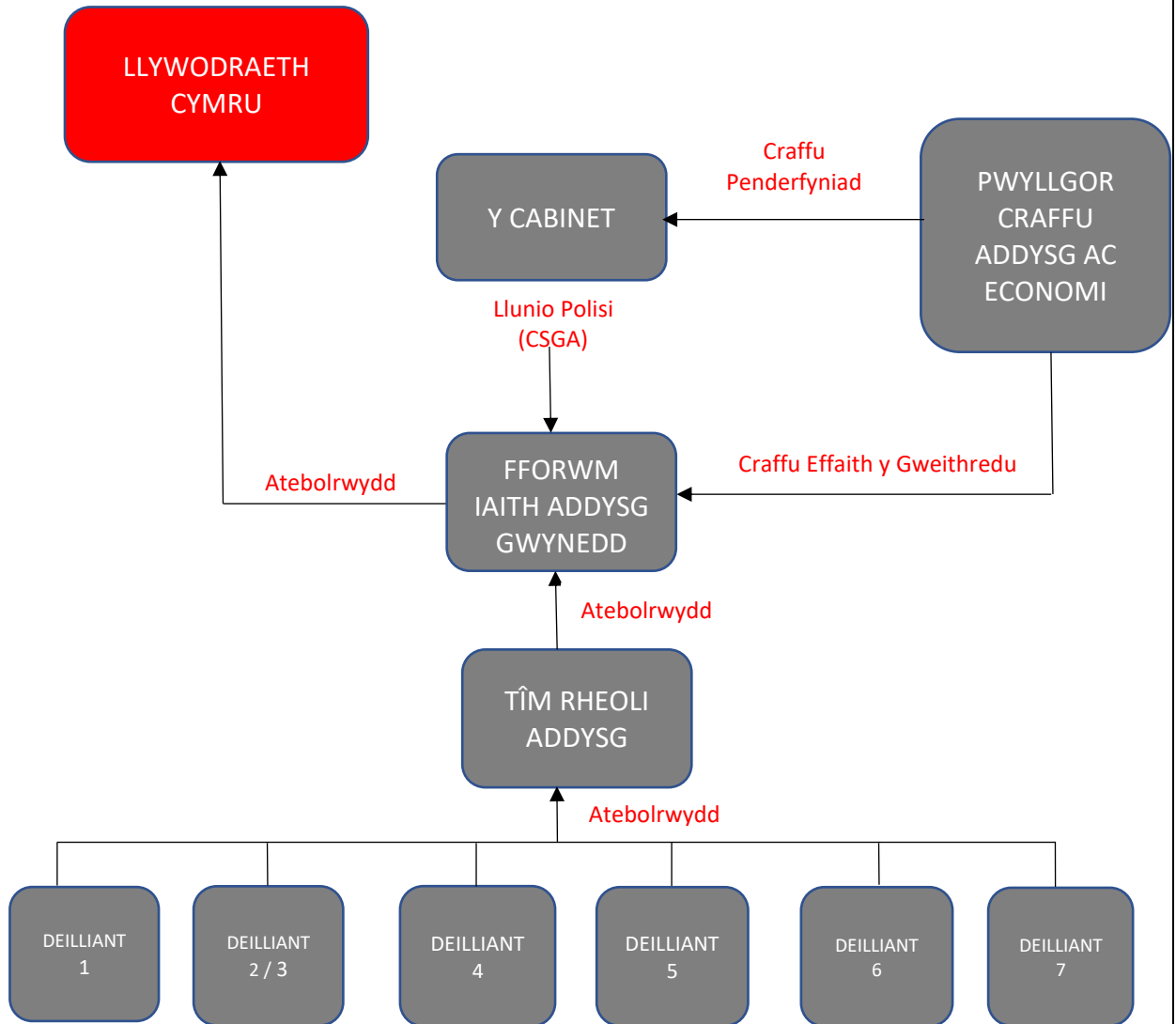
TREFNIADAU ADRODD:

Disgwylir i allbwn cyfarfodydd y Fforwm Iaith Addysg gael eu cofnodi a'u cadw fel rhan o ddogfennaeth y CSGA. Bydd dogfennaeth cyfarfodydd y Fforwm Iaith Addysg a'r allbynnau yn gyfrwng i lunio Adroddiad Blyneddol yr Adran Addysg ar weithrediad y CSGA. Caiff Adroddiad Blyneddol y CSGA ei gyflwyno gerbron y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi cyn cael ei anfon ymlaen at Lywodraeth Cymru.

AMSERLEN:

Bydd y Fforwm Iaith Addysg yn para hyd y CSGA, sef 10 mlynedd. Caiff y Cylch Gorchwyl ei adolygu'n flynyddol, neu'n achlysurol yn ôl yr angen

STRWYTHUR ARFAETHEDIG CSGA

AELODAETH FFORWM IAITH ADDYSG GWYNEDD

Garem Jackson(Cadeirydd)
Debbie Anne Jones
Rhys Glyn
Iwan Hywel
Llywela Haf Owain
Beca Brown

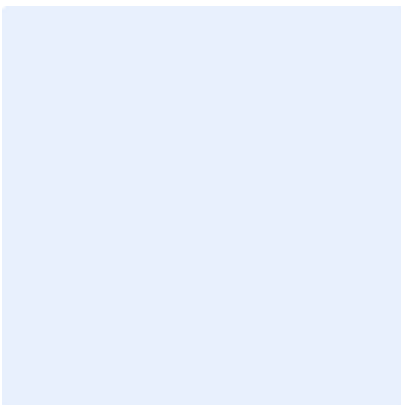
Pennaeth Addysg,
Rheolwr Gwasanaethau Corfforaethol Addysg
Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi
Pen Swyddog Hunaniaith
Uwch Swyddog Iaith a Chraffu
Aelod Cabinet Addysg

Menna Jones	Aelod Cabinet Cefnogaeth Gorfforaethol (Iaith)
Cai Larsen	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
Elfed Wyn ap Elwyn	Pwyllgor Iaith
Gwern ap Rhisiart	Arweinydd Deilliant 1 CSGA
Rhys Glyn	Arweinydd Deilliant 2 CSGA
Rhys Glyn	Arweinydd Deilliant 3 CSGA
Gwyn Tudur	Arweinydd Deilliant 4 CSGA
Sian Eirug/Gwenan Ellis Jones	Arweinydd Deilliant 5 CSGA
Ffion Edwards Ellis	Arweinydd Deilliant 6 CSGA
Gwyn Tudur	Arweinydd Deilliant 7 CSGA

ATODIAD 3

POLISI IAITH YSGOLION GWYNEDD 2021 ***GWYNEDD SCHOOLS LANGUAGE POLICY 2021***

Ysgol

Dyddiad Cymeradwyo/Date Adopted:
Dyddiad Adolygu/Review Date:

Llofnodwyd   **ar**   **ran**   **Cadeirydd**   **y**   **Llywodraethwyr:**

Dyddiad: _____

Cefndir

Gosodir disgwyliadau penodol ar Adran Addysg Cyngor Gwynedd i gyfrannu tuag at strategaethau a deddfwriaeth cenedlaethol o ran hybu a chynyddu defnydd o'r Gymraeg.

Y mae'n ofynnol, o dan adran 84 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion Cymru (2013), ac i gydymffurfio gyda Rheoliadau Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019, i bob Awdurdod Addysg Lleol baratoi a chyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg sy'n amlinellu gweledigaeth addysg cyfrwng Gymraeg o fewn yr awdurdod dros y deng mlynedd nesaf.

Gosodir gofyniad statudol ar y Cyngor hefyd o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 i lunio a chyhoeddi strategaethau sirol fydd yn amlinellu sut y byddant yn cyfrannu at y nod cenedlaethol a osodir yn Strategaeth y Gymraeg Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050, i gynyddu nifer y siaradwyr ledled Cymru ac i gynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg o ddydd i ddydd. Mae strategaeth Iaith sirol Gwynedd – Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-23 - yn gosod yr ymrwymiad a'r weledigaeth ar gyfer y sir, ac mae gwaith yr Adran Addysg a nodau'r CSGA yn cyfrannu at amcanion y strategaeth sirol honno.

Mae hybu'r defnydd o'r Gymraeg hefyd yn un o amcanion gwella Cyngor Gwynedd, gyda Chynllun Strategol y Cyngor yn datgan mai'r nod yw gweld: "Pobl Gwynedd yn manteisio ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned, y gweithle, ac wrth gyrchu gwasanaethau cyhoeddus".

Mae'r polisi hwn felly wedi ei lunio er mwyn rhoi crynodeb o'r disgwyliadau a osodir ar Benaethiaid a'u hysgolion mewn perthynas â hybu defnydd o'r Gymraeg, ac i gadarnhau y gweithdrefnau sydd eisoes yn bodoli yn y cyd-destun hwn.

Mae'r polisi wedi ei rannu yn bedair adran, gan amlinellu'r arfer gorau dan y penawdau canlynol:

- **Cyfrwng Addysg**
- **Defnydd Cymdeithasol**
- **Recriwtio a Phenodi staff**
- **Gweinyddiaeth a Chyfathrebu**

Disgwylir i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, gymeradwyo a mabwysiadu'r Polisi Iaith hwn.

Cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y Polisi Iaith yn ei ysgol/hysgol; disgwylir i'r Pennaeth roi arweiniad pendant er mwyn sefydlu dealltwriaeth drwyadl o nod y polisi ac i sicrhau bod holl staff yr ysgol yn atgyfnerthu ymdrechion athrawon dosbarth drwy sicrhau ethos Gymraeg a Chymreig yn yr ysgol.

AMCANION CYFFREDINOL Y POLISI

Prif nod y Polisi yw sicrhau bod Penaethiaid, staff yr ysgolion a Llywodraethwyr yn ymwybodol o'r disgwyliadau i ddefnyddio, hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ym mhob rhan o weithrediad ysgolion y sir, ac i sicrhau bod hawl y disgyblion a theulu estynedig yr ysgol i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r ysgol yn cael ei barchu bob amser.

Wrth weithredu'r polisi hwn bydd yr ysgol a'r corff llywodraethu yn sicrhau:

- bod holl ddisgyblion y sir yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg, a bod y disgwyliad hwnnw yn gyson ar draws pob un o'r ysgolion.
- bod darpariaeth addas i alluogi pob disgybl i ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog. Yn y cyd-destun hwn, disgwylir i ysgolion barhau i feithrin sgiliau'r disgyblion hynny sy'n Gymry Cymraeg, a chyflwyno'r Gymraeg i'r rhai hynny sy'n ddysgwyr.
- bod holl sefydliadau addysg y sir yn adlewyrchu ac atgyfnerthu'r Polisi Iaith yn eu gweinyddiad, eu bywyd cymdeithasol a'u trefn fugeiliol, yn ogystal ag yn eu darpariaeth gwricwlaidd.

Er mai nod cyffredinol y Polisi o ran cyfrwng yr addysg yw datblygu dwyieithrwydd, fe bwysir y fantol o blaid y Gymraeg. Mae hyn yn arbennig o wir yn y blynyddoedd cynnar [meithrin ac yn y blynyddoedd yn arwain at ddiwedd y Cyfnod Sylfaen] er mwyn gosod sylfeini cadarn ar gyfer datblygiad pellach. Yn y Cyfnodau Allweddol eraill, disgwylir gweld strategaeth bwrpasol yn cael ei gweithredu er mwyn galluogi disgyblion o gartrefi Cymraeg a di-Gymraeg i ddatblygu eu gafael ar y Gymraeg a'r Saesneg fel ei gilydd. Yn y cyd-destun hwn, bydd y pwyslais a roddir ar y ddwy iaith ar wahanol adegau yn natblygiad disgybl yn gwahaniaethu yn ôl cefndir ieithyddol y disgybl a'r ardal a wasanaethir.

1. CYFRWNG ADDYSG

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i holl ysgolion y sir weithredu mewn modd sydd yn cyfrannu at nodau ac amcanion Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, i gynyddu a gwella'r cynllunio ar gyfer darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg.

1.1 YSGOLION CYNRADD

Yr un yw'r disgwyliad ar gyfer pob ysgol gynradd.

Blynyddoedd Cynnar:

Disgwylir i ysgolion cynradd osod sylfaen gadarn yn y Gymraeg gan sicrhau bod pob disgybl yn cael y cyfle i ddysgu'r Gymraeg cyn gynted â phosibl.

Cyfnod Sylfaen:

Dylid adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cyfnod meithrin a derbyn drwy barhau i ddatblygu gafael disgyblion ar y Gymraeg, a chychwyn ar y broses o ddatblygu eu

sgiliau yn y Saesneg. Yn ymarferol, golyga hyn y bydd pob ysgol yn cychwyn cyflwyno'r Saesneg yn ffurfiol yn y tymor olaf ar ddiwedd y CS. Y Gymraeg fydd iaith swyddogol yr asesu yn yr ysgol ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen.

Cyfnod Allweddol 2:

Dylid parhau i ddatblygu gafael disgyblion ar y Gymraeg gan roi sylw i ddatblygu eu sgiliau yn y ddwy iaith. Yn y cyd-destun hwn, disgwylir i ysgolion wneud defnydd o'r Saesneg fel cyfrwng wrth i ddisgyblion symud drwy CA2. Bydd y pwyslais a roddir ar y ddwy iaith ar wahanol adegau yn natblygiad disgybl yn gwahaniaethu yn ôl cefndir ieithyddol y disgybl a'r ardal a wasanaethir. Disgwylir i'r trefniant hwn sicrhau cyfleoedd i ddatblygu'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm ym mhob ardal ar draws y sir. Asesir cynnydd disgyblion yn y Gymraeg a'r Saesneg ar ddiwedd y cyfnod allweddol.

Yn ychwanegol, disgwylir i ysgolion sicrhau bod disgyblion sy'n ddysgwyr y Gymraeg yn CA2, yn dysgu'r Gymraeg cyn gynted â phosibl, naill ai trwy fynychu Cyfundrefn Addysg Drochi, neu trwy ddarpariaeth ddwys yn yr ysgol, er mwyn iddynt allu dilyn y cwricwlwm yn llawn trwy gyfrwng y Gymraeg / yn ddwyieithog.

1.2 YSGOLION UWCHRADD

Yr un yw'r disgwyliad ar gyfer pob ysgol uwchradd.

Disgwylir i bob disgybl sydd wedi cyrraedd Lefel 3 cadarn ar ddiwedd CA2 ddilyn Rhaglen Astudio Cymraeg [Iaith Gyntaf] er mwyn sicrhau dilyniant a pharhad priodol. Yn ychwanegol, mae angen sicrhau bod pob disgybl yn astudio'r Gymraeg fel pwnc hyd at ddiwedd B11 ac yn sefyll profion ac arholiadau allanol priodol ar ddiwedd CA3 a CA4.

Disgwylir i ysgolion adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cynradd trwy sicrhau bod pob disgybl yn parhau i ddatblygu sgiliau yn y Gymraeg a'r Saesneg trwy ddefnyddio'r ddwy iaith yn gyfrwng dysgu i amrywiol raddau. Yn y cyd-destun hwn, mae angen defnyddio'r wybodaeth a drosglwyddir am gyrhaeddiad ieithyddol pob disgybl gan y Cydlynwyr Clwstwr y Gymraeg ar gyfer cynllunio ieithyddol bwriadus ar gyfer hyrwyddo dwyieithrwydd. Yn ymarferol, bydd angen gweithredu yn y modd a ganlyn:

- Yn achos **disgyblion sydd â hyfedredd yn y Gymraeg** ond sydd angen datblygu ymhellach eu gafael ar y Gymraeg a gwella sgiliau penodol yn y Saesneg [Carfannau A a B], disgwylir y bydd cyfran helaeth o'u cwricwlwm trwy gyfrwng y Gymraeg. Yn ychwanegol, cynllunnir profiadau penodol ar draws y cwricwlwm er mwyn iddynt ddatblygu a gwella'u sgiliau yn y Saesneg. Mewn achosion o'r fath disgwylir i'r amser a neilltuir ar gyfer profiadau yn y Gymraeg a'r Saesneg fod yn cyfateb yn fras i 70%:30%.
- Yn achos **disgyblion sydd angen datblygu ac atgyfnerthu eu sgiliau** yn y Gymraeg [Carfan C1] cynllunnir y cwricwlwm mewn modd fydd yn caniatáu iddynt ymarfer a datblygu'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm. Mewn achosion o'r fath disgwylir i'r amser a neilltuir ar gyfer profiadau yn y Gymraeg fod yn 50% o leiaf.
- Yn achos lleiafrif y **disgyblion sydd â sgiliau priodol yn y Saesneg ond sydd heb y sgiliau priodol yn y Gymraeg** [Carfan C2], rhoddir pwyslais ar gynllunio cyfleoedd ar

draws y cwricwlwm i ddatblygu eu sgiliau llafar yn y Gymraeg. Mewn achosion o'r fath disgwylir i'r amser a neilltuir ar gyfer profiadau yn y Gymraeg fod yn 30% o leiaf.

Disgwylir i'r drefn a ddisgrifir uchod, o'i gweithredu'n effeithiol mewn ysgol, ddatblygu a chynyddu dwyieithrwydd gweithredol dysgwyr a datblygu dwyieithrwydd disgyblion. Disgwylir iddo hefyd fod yn fodd i gynyddu nifer disgyblion sydd yn sefyll arholiadau CA4 trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn ychwanegol, disgwylir i ysgolion sicrhau bod disgyblion sy'n ddysgwyr y Gymraeg ym mlynnyddoedd cynnar CA3 yn dysgu'r iaith cyn gynted â phosibl, naill ai trwy fynychu'r Gyfundrefn Drochi neu trwy ddarpariaeth ddwys yn yr ysgol, er mwyn iddynt allu dilyn elfennau o'r cwricwlwm trwy gyfrwng y Gymraeg / yn ddwyieithog.

DARPARU AR GYFER Y GWAHANOL GARFANNAU YN YR UWCHRADD

Diffinia'r Polisi Iaith ddatblygiad ieithyddol disgyblion yn y Gymraeg a'r Saesneg wrth iddynt weithio tuag at y nod o ddwyieithrwydd. Disgwylir i ysgolion uwchradd wneud defnydd o'r carfannau ieithyddol ynghyd â'r ddarpariaeth ieithyddol a awgrymir er mwyn sicrhau datblygiad dwyieithog disgyblion.

CARFAN	Diffiniad o'r math o ddisgybl yn ôl ei allu ieithyddol.	Yr anghenion ieithyddol sydd eu hangen er mwyn datblygu sgiliau dwyieithog y disgybl.
A	Disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfochrog yn y Gymraeg a'r Saesneg.	Addysg ddwyieithog ar draws y cwricwlwm er mwyn meithrin, atgyfnerthu ac ymestyn sgiliau yn y ddwy iaith.
B	Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Gymraeg ond sydd ag angen atgyfnerthu rhai agweddau ar eu sgiliau ieithyddol yn y Saesneg.	Addysg ddwyieithog gyda'r pwyslais ar ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen er mwyn galluogi'r disgybl i drosglwyddo i garfan A maes o law.
C1	Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Saesneg ond sydd angen atgyfnerthu rhai agweddau yn y Gymraeg	Rhoi pwyslais ar ymestyn hyfedredd y disgybl yn y tri tharged cyrhaeddiad. Sicrhau y defnyddir cyfleoedd y tu allan i wersi arferol i ddatblygu gafael y disgybl ar y Gymraeg.
C2	Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Saesneg ond sydd heb y sgiliau oed-berthnasol priodol yn y Gymraeg.	Rhoi pwyslais ar waith llafar a gwaith ymarferol trwy gyfrwng y Gymraeg.
CH	Disgyblion heb sgiliau oed-berthnasol priodol yn y naill iaith na'r llall.	Cynllunio gofalus a phwrpasol ar gyfer datblygu'r sgiliau angenrheidiol yn y ddwy iaith.

Cynigir yr isod fel canllawiau pellach i'w hystyried ar lefel ysgol unigol.

1. Disgwylir i bob ysgol ddarparu'n ofalus ar gyfer datblygu dwyieithrwydd pob disgybl trwy gynllunio ieithyddol bwriadus.

2. Disgwylir i bob ysgol ystyried y dulliau/cyfuniad o'r dulliau addysgu dwyieithog mwyaf addas a phriodol ar gyfer eu gwahanol sefyllfaoedd. Er mwyn sicrhau bod defnydd priodol yn cael ei wneud o'r Gymraeg a'r Saesneg fel cyfrwng, dylid ystyried y canlynol:
  - cyflwyno rhai unedau/modiwlau penodol trwy gyfrwng y Gymraeg ac eraill trwy gyfrwng y Saesneg (rhaid ystyried y cyd-bwysedd priodol);
  - cyflwyno rhai pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg ac eraill trwy gyfrwng y Saesneg (rhaid ystyried y cyd-bwysedd priodol);
  - cyflwyno geirfa allweddol/taflenni gwaith yn y ddwy iaith (rhaid ystyried a oes angen gwneud hyn ym mhob pwnc neu rai pynciau yn unig);
  - trawsieithu, sef darllen/gwyllo agweddau pynciol mewn un iaith a thrafod neu ysgrifennu yn y llall;
  - defnyddio'r ddwy iaith fel cyfryngau i amrywiol raddau i atgyfnerthu'r naill iaith a'r llall, yn arbennig gyda Charfanau B, C1, C2, CH (rhaid defnyddio'r iaith yn fwriadus a gofalus fel na chymysgir y ddwy iaith yn ormodol ac yn ddiangen).
3. Disgwylir i bob ysgol gynnig darpariaeth benodol ar gyfer dysgwyr (Carfannau C1 ac C2), gan sicrhau cyswllt digonol â'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm.
4. Disgwylir i bob ysgol annog pob newydd-ddyfodiaid yn B7 i fynychu cwrs dwys yn y Gyfundrefn Addysg Drochi cyn gynted â phosibl. Dylid atgyfnerthu hyn â darpariaeth yn yr ysgol e.e. cynnig rhai o'r pynciau ymarferol o leiaf, i ddechrau, trwy gyfrwng y Gymraeg.
5. Disgwylir i bob ysgol sefydlu trefn ar gyfer tracio a mesur datblygiad ieithyddol y disgyblion yn ôl y Carfanau Iaith, er mwyn sicrhau cynnydd yn eu hyfedredd ieithyddol, fel bod pob un yn symud tuag at Garfan A ar y continwmm ieithyddol.

2. DEFNYDD CYMDEITHASOL O'R GYMRAEG

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i bob ysgol fagu agweddau cadarnhaol ymysg y disgyblion a'r gweithlu tuag at yr iaith, gan greu balchder a chynyddu'r defnydd o'r iaith y tu fewn a thu allan i'r ystafell ddosbarth.

Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yn ddogfen statudol gan Awdurdod addysg Gwynedd, a disgwylir y bydd pob ysgol yn:

- Darparu data ynghylch defnydd a sgiliau iaith disgyblion yr ysgolion, a data am sgiliau iaith y gweithlu.
- Gweithio o fewn yr un fframwaith i sicrhau dysgwyr sy'n hyderus i ddefnyddio'u sgiliau iaith Cymraeg mewn gwahanol gyd-destunau.
- Ymgorffori gofynion y Siarter Iaith a'r Strategaeth Iaith Uwchradd fel rhan annatod o Gwricwlwm yr ysgol er mwyn cyflawni gofynion y strategaeth iaith sirol - *Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-2023*. I sicrhau bod pob dysgwr yn datblygu'i sgiliau iaith Gymraeg ar gyfer ei defnyddio'n gymdeithasol, i baratoi ar gyfer byd gwaith, ac i arddangos

agweddau cadarnhaol tuag at yr iaith. Mae gwreiddio ac ehangu defnydd anffurfiol o'r Gymraeg hefyd yn rhan greiddiol o'r Meysydd Dysgu a Phrofiad o fewn y cwricwlwm newydd.

3. RECRIWTIO A PHENODI

EGWYDDORION CYFFREDNOL

Disgwylir i bob ysgol weithredu yn unol â'r Polisi Recriwtio a Phenodi (2021) a sicrhau bod y Gymraeg yn cael y sylw priodol wrth hysbysebu swyddi a recriwtio.

Disgwylir bod paneli penodi y corff Llywodraethu yn ymwybodol o'r angen i ystyried anghenion ieithyddol wrth benodi.

Disgwylir i'r Gymraeg gael ei nodi fel sgil hanfodol/allweddol ar gyfer pob swydd, gyda'r union lefel o sgiliau ieithyddol sydd eu hangen i gyflawni gofynion y swydd - *gwrando a siarad, darllen a deall ac ysgrifennu* - yn cael eu dangos yn glir yn y Manylion Person wrth hysbysebu.

Disgwylir i unigolion gael eu penodi sydd yn meddu ar y sgiliau ieithyddol sydd wedi eu nodi ar gyfer y swydd. Os oes unigolyn yn cael eu penodi sydd ddim yn meddu ar y sgiliau hanfodol a nodwyd ar gyfer y swydd dan sylw, disgwylir iddynt ymrwymo i raglen hyfforddiant er mwyn gwella eu sgiliau iaith.

Hysbysebu

Disgwylir i'r Dynodiad Iaith ar gyfer y swydd gael ei gynnwys ym mhob hysbyseb yn unol â'r hyn sydd wedi ei bennu ar gyfer y math o swydd yn yr atodiad *Fframwaith Iaith a Rhestr Dynodiadau Swyddi*.

Penodi

Cyfrifoldeb y Pennaeth/Panel Recriwtio fydd sicrhau bod unigolion sydd yn cael eu penodi yn cyrraedd y gofynion sydd wedi eu nodi ar gyfer y swydd, neu eu bod yn ymrwymo i weithio tuag at gyrraedd y gofynion hynny.

Os na fydd yn bosib penodi rhywun gyda'r sgiliau ieithyddol angenrheidiol ar ôl hysbysebu unwaith, gellir ystyried ail-hysbysebu er mwyn derbyn ceisiadau gan ymgeiswyr nad ydynt yn cwrdd â'r gofynion iaith yn syth, ond sydd yn fodlon ymrwymo i ddysgu. Bydd modd cael arweiniad pellach am hyn gan y Swyddogion Addysg perthnasol.

Ni fydd Dynodiadau Iaith y swydd ei hun yn cael eu newid o gwbl wrth ail hysbysebu.

Mewn amgylchiadau fel hyn, disgwylir y bydd yr hysbyseb yn cynnwys y geiriad canlynol:

Rydym yn awyddus i ystyried ceisiadau gan unigolion sydd, o bosib, â'u sgiliau ieithyddol yn is na lefel iaith y swydd ar hyn o bryd, ond bydd gofyn i'r ymgeisydd llwyddiannus ymrwymo i ddysgu neu ddatblygu i lefel iaith y swydd o fewn amserlen resymol. Bydd y Cyngor yn rhoi cefnogaeth i gyflawni hynny.

Mewn amgylchiadau o'r fath, ac fel rhan o'r broses benodi os bydd rhywun yn cael eu penodi nad ydynt yn cwrdd y gofynion iaith, disgwylir y bydd cynllun cymorth a hyfforddiant pwrpasol i'r

unigolyn yn cael ei chytuno a'i llunio mewn cytundeb rhwng y Swyddogion Addysg perthnasol, y Pennaeth, a deilydd y swydd, er mwyn pontio'r bwlch rhwng sgiliau'r unigolyn a'r sgiliau sydd yn ofynnol ar gyfer y swydd.

Hyfforddiant / Ar ôl penodi

Cyfrifoldeb y Pennaeth/Rheolwr sydd yn penodi yw sicrhau eu bod yn cael cyngor gan y Swyddogion Addysg perthnasol am hyfforddiant sydd ar gael pan fo'n briodol, a bod yr unigolyn yn mynychu unrhyw hyfforddiant sydd wedi ei adnabod ar eu cyfer er mwyn datblygu eu sgiliau. Disgwylir i Benaethiaid/Rheolwyr fonitro cynnydd yr unigolyn fel rhan o drefniadau rheoli perfformiad a gwerthuso parhaus.

4. GWEINYDDIAETH

EGWYDDOR CYFFREDINOL

Disgwylir i holl sefydliadau addysg y sir ymrwymo i gyfathrebu gyda disgyblion, rhieni a theulu estynedig yr ysgol yn ddwyieithog, gan barchu dewis iaith a hawl unigolion i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r ysgol.

Er bod disgwyl cyffredinol i wybodaeth gael ei ddarparu yn ddwyieithog, cydnabyddir hefyd mai'r Gymraeg yw iaith weithredol, naturiol, yr ysgolion ac anogir ysgolion i ystyried amgylchiadau lle mae'n briodol i gyfathrebu yn Gymraeg yn unig.

Cyswllt ffôn a wyneb yn wyneb

Disgwylir y bydd modd i'r cyhoedd gael gwasanaeth dwyieithog llawn yn nerbynfeydd pob un o sefydliadau addysg y sir.

Dylid cynnig gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog wrth gysylltu dros y ffôn (gyda'r Gymraeg yn gyntaf), mewn ffordd groesawgar, a dylid ateb unrhyw alwadau gan y cyhoedd yn yr un modd.

Os bydd y sawl sy'n galw yn siarad Cymraeg, ond nad yw'r aelod o staff gweinyddol sy'n ateb yn gallu siarad Cymraeg yn ddigon rhugl i ymdrin â'r mater yn llawn, disgwylir i'r aelod o staff gweinyddol egluro hynny wedi cyfarch y galwr, a chynnig trosglwyddo'r alwad i aelod arall o staff fydd yn gallu ymdrin â'r mater yn llawn yn newis iaith y galwr.

Mewn achosion lle bo'r aelod o staff gweinyddol sy'n ateb galwad yn ddysgwr(aig), anogir yr aelod o staff gweinyddol i ddefnyddio ac ymarfer ei G/Chymraeg hyd eithaf ei (g)allu.

Disgwylir y bydd negeseuon ar beiriant ateb yr ysgol yn ddwyieithog, gyda'r neges Gymraeg i'w chlywed gyntaf.

Cyswllt a gwybodaeth ysgrifenedig

Yn holl sefydliadau addysg y sir, disgwylir i unrhyw ohebiaeth neu ddeunydd ysgrifenedig - e.e. llythyr, cylchlythyr, neges e-bost, neges testun, posteri, pamffledi - sydd wedi eu bwriadu ar gyfer rhieni/gwarcheidwaid neu'r cyhoedd yn gyffredinol, gael ei ysgrifennu yn Gymraeg a Saesneg. Mae

hyn yn cynnwys deunydd ysgrifenedig wedi ei argraffu a deunydd a gaiff ei rannu yn electronig. i riant/warchodwr.

Dylid sicrhau bod unrhyw negeseuon sydd yn cael eu hanfon yn electronig a thrwy ddefnyddio apiau yn trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal.

Disgwylir y bydd yr holl ddogfennau swyddogol a gaiff eu rhannu gyda'r cyhoedd yn enw'r ysgol, boed wedi eu cynhyrchu yn fewnol neu gan gorff neu sefydliad allanol, yn rhoi'r un statws i'r Gymraeg a'r Saesneg.

Disgwylir y bydd unrhyw gyfrifon ar wefannau cymdeithasol (megis Facebook a Twitter) yn dilyn yr un egwyddorion ac yn cyflwyno gwybodaeth yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg yn ymddangos gyntaf bob amser.

Ar yr un pryd, cydnabyddir mai Cymraeg yw iaith weithredol yr ysgol a disgwylir i'r ysgol roi ystyriaeth i amgylchiadau lle byddai defnyddio'r Gymraeg yn unig neu y ddwy iaith fod yn fwy priodol.

Cyfarfodydd

Yn holl sefydliadau addysg y sir, disgwylir y bydd unrhyw gyfarfod a drefnir yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg, gan gynnwys cyfarfodydd mewnol, cyfarfodydd gydag aelodau o staff, a chyfarfodydd y Corff Llywodraethol.

Os yn trefnu cyfarfod gyda disgybl/rhiant/gwarcheidwad i drafod materion yn ymwneud ag addysg neu unrhyw faterion personol eraill, dylid sicrhau bod y cyfarfod yn cael ei gynnal yn newis iaith yr unigolyn. Cyfrifoldeb yr ysgol/pennaeth fydd sicrhau bod hawl unigolion i gael trafod materion personol yn ei ddewis iaith yn cael ei barchu.

Disgwylir mai'r Gymraeg fydd prif iaith unrhyw gyfarfodydd cyhoeddus a gynhelir gan unrhyw sefydliadau addysg y sir.

Caniateir i unrhyw un siarad Cymraeg neu Saesneg, yn ôl eu dewis, mewn cyfarfod cyhoeddus a drefnir gan unrhyw sefydliad addysg yn y sir, ac mae cyfrifoldeb ar yr ysgol i drefnu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd er mwyn sicrhau bod modd i rai nad ydynt yn siarad Cymraeg allu deall a chyfrannu'n effeithiol tuag at y cyfarfod. Bydd disgwyl i gadeiryddion cyfarfodydd annerch a chynnal y cyfarfodydd yn Gymraeg, gan annog mynychwyr di-Gymraeg i ddefnyddio'r offer er mwyn hybu dewis iaith.

Anogir arweinwyr mewn digwyddiadau neu gyfarfodydd mwy anffurfiol, megis cyngherddau, nosweithiau agored ac ati, i gyfarch y gynulleidfa yn ddwyieithog, er mwyn cynnwys pawb.

Darpariaeth cyfieithu:

Gellir cael cefnogaeth Gwasanaeth Cyfieithu'r Cyngor ar gyfer cyfarfodydd a dogfennau Llywodraethwyr, er mwyn sicrhau bod aelodau di-Gymraeg yn gallu parhau i chwarae rhan lawn mewn cyfarfod neu ddigwyddiad.

Dylid rhoi ystyriaeth i sefyllfaoedd lle byddai angen darpariaeth cyfieithu yn gyfrwng i gyfarch dewis iaith unigolyn.

MONITRO GWEITHREDIAD Y POLISI

Bydd Gweithrediad y Polisi yn cael ei fonitro fel rhan o'r trefniadau cyffredinol ar gyfer monitro gwasanaethau.

Gyda chymorth yr ysgolion, bydd yr Awdurdod yn adrodd yn flynyddol i Lywodraeth Cymru ar weithrediad Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.

Cynhwysir adran benodol yn Adroddiad Blynyddol pob ysgol ar weithrediad y Polisi Iaith yn yr ysgolion.

Disgwylir i'r Corff Llywodraethu adolygu a chymeradwyo'r Polisi Iaith yn unol â'r drefn adolygu polisiau blynyddol.

ATODIAD 4 – DATA CEFNDIR YSGOLION YR YMCHWILIAD 2023

Enw'r ysgol		Ysgol Dyffryn Nantlle
Ardal		Arfon
Ystod oedran		11 – 18 oed
Poblogaeth	Cyfanswm	387
	CA3	202
	CA4	138
	Chweched Dosbarth	47
Categori Iaith	CYBLD 2023	2A
	CYBLD 2024	3
Enw'r Pennaeth		Rhian Parry Jones
Aelod o'r UDA sy'n arwain o ran y Gymraeg		Enid P Huws
Canran yn deilwng am Ginio am Ddim		13.5%
Canran gyda chyfnod ADY		27%
Plant mewn gofal		6
Data Iaith gan rieni – data a geiriad CYBLD		
Canran Rhugl a Siarad Gartref		76.8%
Canran Rhugl a Dim Siarad Gartref		5.5%
Canran Dim yn Rhugl a Siarad Gartref		6%
Canran Dim yn Rhugl a Dim Siarad Gartref		9.5%
Canran Ddim yn Siarad Cymraeg		0.2%
Gwefan Ysgol		Hafan Ysgol Dyffryn Nantlle
Adroddiad Estyn diweddaraf		Arolygwyd Tachwedd 2022: Ysgol Dyffryn Nantlle Estyn (llyw.cymru)

Enw'r ysgol		Ysgol Eifionydd
Ardal		Dwyfor
Ystod oedran		11 – 16 oed
Poblogaeth	Cyfanswm	367
	CA3	225
	CA4	142
	Chweched Dosbarth	Amherthnasol
Categori Iaith	CYBLD 2023	2A
	CYBLD 2024	3
Enw'r Pennaeth		Dewi Bowen
Aelod o'r UDA sy'n arwain o ran y Gymraeg		Dewi Bowen
Canran yn deilwng am Ginio am Ddim		10.5%
Canran gyda chyfnod ADY		20%
Plant mewn gofal		9
Data Iaith gan rieni – data a geiriad CYBLD		
Canran Rhugl a Siarad Gartref		56.6%
Canran Rhugl a Dim Siarad Gartref		11.3%
Canran Dim yn Rhugl a Siarad Gartref		8.7%

Canran Dim yn Rhugl a Dim Siarad Gartref	12.1
Canran Ddim yn Siarad Cymraeg	2.4%
Gwefan Ysgol	http://ysgoleifionydd.org/index.html
Adroddiad Estyn diweddaraf	Arolygwyd 2018: Ysgol Eifionydd Estyn (llyw.cymru)

Enw'r ysgol	Ysgol Godre'r Berwyn (data uwchradd)	
Ardal	Meirionnydd	
Ystod oedran	3 – 18 oed	
Poblogaeth	Cyfanswm	383
	CA3	195
	CA4	137
	Chweched Dosbarth	51
Categori laith	CYBLD 2023	2A
	CYBLD 2024	3
Enw'r Pennaeth	Bethan Emyr	
Aelod o'r UDA sy'n arwain o ran y Gymraeg	Bethan Emyr	
Canran yn deilwng am Ginio am Ddim	9.7%	
Canran gyda chyfnod ADY	10%	
Plant mewn gofal	14	
Data laith gan rieni – data a geiriad CYBLD		
	Canran Rhugl a Siarad Gartref	64.4%
	Canran Rhugl a Dim Siarad Gartref	13.4%
	Canran Dim yn Rhugl a Siarad Gartref	3.2%
	Canran Dim yn Rhugl a Dim Siarad Gartref	8.9%
	Canran Ddim yn Siarad Cymraeg	4.1%
Gwefan Ysgol	https://www.ysgolgodrerberwyn.cymru/adref.htm	
Adroddiad Estyn diweddaraf	Fel Ysgol y Berwyn 2013 gydag adroddiad Monitro 2015: Ysgol Y Berwyn Estyn (llyw.cymru)	

ATODIAD 5 – DATA DARPARIAETH CYFRWNG GYMRAEG YR YSGOLION

Dangosydd	Ysgol Dyffryn Nantlle		Godre'r Berwyn		Eifionydd	
	Nifer	Nifer cohort llawn y flwyddyn berthnasol	Nifer	Nifer cohort llawn y flwyddyn berthnasol	Nifer	Nifer cohort llawn y flwyddyn
Nifer disgyblion Bl.7 sy'n dilyn 80% neu fwy o'u cyrsiau (oni bai am y Gymraeg) drwy gyfrwng y Gymraeg	59	59	69	69	60	63
Nifer disgyblion Bl.8 sy'n dilyn 80% neu fwy o'u cyrsiau (oni bai am y Gymraeg) drwy gyfrwng y Gymraeg	79	79	64	64	86	91
Nifer disgyblion Bl.9 sy'n dilyn 80% neu fwy o'u cyrsiau (oni bai am y Gymraeg) drwy gyfrwng y Gymraeg	64	66	62	62	66	71
Nifer disgyblion Bl.10 sy'n astudio o leiaf 3 phwnc CA4 drwy gyfrwng y Gymraeg (oni bai am y Gymraeg)	71	71	61	71	57	71
Nifer disgyblion Bl.11 sy'n astudio o leiaf 3 phwnc CA4 drwy gyfrwng y Gymraeg (oni bai am y Gymraeg)	67	69	56	66	54	69
Nifer disgyblion Bl.10 sy'n astudio o leiaf 5 pwnc CA4 drwy gyfrwng y Gymraeg (oni bai am y Gymraeg)	71	71	61	71	57	71
Nifer disgyblion Bl.11 sy'n astudio o leiaf 5 pwnc CA4 drwy gyfrwng y Gymraeg (oni bai am y Gymraeg)	67	69	56	66	54	69
Nifer disgyblion Bl.10 sy'n astudio TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf	71	71	70	71	64	71
Nifer disgyblion Bl.11 sy'n sefyll arholiad TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf	67	69	68	66	63	69
Nifer disgyblion Bl.10 sy'n astudio TGAU Cymraeg Ail- Iaith	0	71	1	71	7	71
Nifer disgyblion Bl.11 sy'n sefyll arholiad TGAU Cymraeg Ail- Iaith	2	69	3	66	6	69
Nifer y pynciau CA3 a gynigir yn yr ysgol	12		14		15	
Nifer y pynciau CA3 sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac asesu)	11		14		14	
Nifer y pynciau CA4 a gynigir yn yr ysgol*	30		14		29	
Nifer y pynciau sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac arholi) ar gyfer TGAU*	26		13		18	
Nifer y pynciau galwedigaethol Bl.10 sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac arholi)*	13		1		6	
Nifer y pynciau galwedigaethol Bl.11 sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac arholi)*	13		1		7	
Nifer y pynciau CA5 a gynigir yn yr ysgol*	35		16		0	
Nifer y pynciau sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac arholi) ar gyfer Safon Uwch*	31		15		0	
Nifer y pynciau galwedigaethol L3 sydd ar gael yn gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg (addysgu ac arholi)*	6		1		0	
Canran o ddysgwyr yn eich ysgol sy'n ymgymryd ag o leiaf 70% o'u gweithgareddau ysgol (cwrwiclaidd ac allgyrsiol) yn Gymraeg - Ysgol Gyfan	100	381	90	383	88	365

ATODIAD 6 – CWESTIYNAU I'R YSGOLION

Cwestiynau

Cwestiynau i'w hanfon i'r ysgol ymlaen llaw

- Sut fath o gofnod a mesuryddion sydd gennych ar gyfer y dysgwyr sy'n astudio pynciau yn Gymraeg ac yn Saesneg? Beth sy'n eich ysgogi i gofnodi bod dysgwyr yn astudio drwy'r Gymraeg e.e. gwaith cwrs, ffug arholiadau?
- Sut ydych yn tracio cynnydd dysgwyr o ran y Gymraeg o un cyfnod allweddol i'r llall? Pa ddefnydd ydych yn gwneud o'r data? A oes llithriad yn y ddarpariaeth wrth symud ar draws cyfnodau allweddol?
- Pwy sy'n gyfrifol am fonitro'r ddarpariaeth gyfrwng Cymraeg? Sut mae'r drefn fonitro'n gweithio?
- Beth sydd gennych yn ei le i sicrhau bod cyfrwng llafar y dysgu yn Gymraeg?
- Pa bynciau galwedigaethol sydd yn cael eu cynnig? Pa rai sydd ddim ar gael yn gyfan gwbl Gymraeg?
- A oes rhai pynciau efo llai yn astudio trwy'r Gymraeg nac eraill? Pa bynciau ydynt a sut yr ydych yn credu y gellir cynyddu'r ddarpariaeth o fewn y pynciau rheini?

Pennaeth

- Fedrwc chi ymhelaethu ar y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn yr ysgol?
- A yw'r Polisi Iaith yn eich helpu i gynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn yr ysgol? A yw'n gymorth digonol i chi pan fo cais yn cael ei wneud i newid cyfrwng y dysgu o'r Gymraeg?
- Pa mor aml ydych yn adolygu Polisi Iaith yr ysgol? Oes unrhyw newidiadau y gellid ei wneud i'r Polisi er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg?
- Beth yw profiad yr ysgol o ran dysgwyr yn dychwelyd o ganolfan trochi? A yw'r dysgwyr yma yn astudio pynciau TGAU/Lefel A yn Gymraeg?
- Sut ydych yn galluogi dysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg ym mhob cyd-destun cymdeithasol yn yr ysgol?
- Sut ydych yn gweithredu i ymateb i Gynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg? I bwy ydych yn adrodd o ran gweithrediad?
- Sut y gallwch gynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn eich ysgol a pha arweiniad y byddwch yn ei roi i gynyddu'r ddarpariaeth?
- Pa gefnogaeth ydach chi'n derbyn gan yr Adran Addysg a GwE o ran cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg? Pa gefnogaeth bellach yr hoffech ei gael?

Cydlynnydd y Cwricwlwm / Cydlynnydd Clwstwr (yng nghyd-destun Cynlluniau Clwstwr y Gymraeg) / Pennaeth yr Adran Gymraeg / Swyddog Tracio gallu ieithyddol (os yn berthnasol)

- Fedrwc chi ymhelaethu ar y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn yr ysgol?
- Sut ydych yn annog/cefnogi dysgwyr i barhau i astudio pynciau trwy'r Gymraeg?
- Oes rhwystrau wrth geisio sicrhau bod nifer y plant sy'n astudio trwy'r Gymraeg yn cynyddu wrth iddynt symud o un cyfnod allweddol i'r llall?
- A oes rhai pynciau efo llai yn astudio trwy'r Gymraeg nac eraill? Pa bynciau ydynt a sut yr ydych yn credu y gellir cynyddu'r ddarpariaeth o fewn y pynciau rheini?
- Sut ydych yn newid y ddarpariaeth i ymateb i anghenion y dysgwyr?
- Sut yn union mae addysg ddwyieithog yn weithredol ar lawr dosbarth yn y pynciau ar wahân i'r Gymraeg a'r Saesneg?

- Beth yw profiad yr ysgol o ran dysgwyr yn dychwelyd o ganolfan trochi? A yw'r dysgwyr yma yn astudio pynciau TGAU/Lefel A yn Gymraeg?
- Pa gyfleoedd/rhwystrau sydd wedi eu hadnabod wrth gynllunio i weithredu'r Cwricwlwm i Gymru?
- Pa gefnogaeth ydych chi'n derbyn gan yr Adran Addysg a GwE o ran cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg? Pa gefnogaeth bellach yr hoffech ei gael?

Fforwm Iaith Dysgwyr

- Beth ydych yn ei drafod yng nghyfarfodydd y Fforwm?
- Ym mha iaith ydych yn gwneud pynciau?
- Beth yw eich profiad chi o ran gwneud pynciau yn Gymraeg?
- Oes digon o gefnogaeth i wneud pynciau yn Gymraeg? Pa gymorth pellach sydd ei angen arnoch i fedru astudio trwy gyfrwng y Gymraeg?
- Pam ydych chi'n meddwl bod rhai yn dewis i wneud pynciau yn Saesneg?

Grŵp Ffocws gyda Dysgwyr

- Beth yw eich profiad chi o ran gwneud pynciau yn Gymraeg?
- Ym mha iaith ydych yn gwneud pynciau?
- Oes digon o gefnogaeth i wneud pynciau yn Gymraeg? Pa gymorth pellach sydd ei angen arnoch i fedru astudio trwy gyfrwng y Gymraeg?
- Pam ydych chi'n meddwl bod rhai yn dewis gwneud pynciau yn Saesneg?

Cynrychiolwyr Rhieni ar y Corff Llywodraethol

- Beth ydych chi'n feddwl o'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn yr ysgol?
- Ydych chi yn gwybod be' ydi'r Polisi Iaith ac yn deall ei oblygiadau?
- Oes unrhyw newidiadau y dylid ei wneud i'r Polisi Iaith?
- Beth yw profiad eich plentyn o ran cyfrwng dysgu?
- Pam ydych chi'n meddwl bod rhai rhieni yn dymuno i'w plant wneud pynciau yn Saesneg? Beth sy'n dylanwadu ar hyn?

Y Gyfundrefn Addysg Drochi – Grwpiau Ffocws gyda dysgwyr sydd yn newydd-ddyfodiaid

- Sut ydych chi'n teimlo am ddysgu trwy gyfrwng y Gymraeg?
- Ym mha flwyddyn oeddech pan ddaethoch i'r ysgol?
- Beth oeddech yn gwybod am yr iaith Gymraeg cyn dod i'r ysgol? Faint o Gymraeg oedd gennych, os o gwbl?
- Sut brofiad oedd mynychu'r canolfan drochi?
- Sut brofiad oedd dychwelyd i'r ysgol o'r ganolfan?
- Pa mor hawdd oedd dilyn pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg wedyn?
- Pa bynciau/faint o bynciau ydych chi'n astudio trwy'r Gymraeg?